

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1951

LETNIK VII. – LI.

10–11

VSEBINA: Cene Malovrh: PO GREBENIH KOČNE V PRVEM SNEGU 1950 / Jos. Wester: ŠE TRIKRAT NA TRIGLAVU II. L. 1949 KOMNA—TRIGLAV—KRMA / Uroš Župančič: DVAKRAT V FRDAMANIH POLICAH / Janko Blažej: SMRT V STENI / Slavko Peršič: MAGLIČ / Branko Zemljič: IZ SPOMINOV / Rado Kočevar: PET LET (1946-1951) / Slavko Peršič: GORSKA POKRAJINA / Konobelj Franc-Slovenko: PARDALCI V KARAVANKAH / Ivan Korenčan: IZ TORBE ZADNJEGA »PIPARJA« / LJUDSKO IZROČILO O BLEGOSU / Vasilij Berden: VELIKI OLTAR / NOVI VZPONI V NAŠIH GORAH / DRUŠTVENE NOVICE / IZ SOSEDNIH REPUBLIK / IZ PLANINSKE LITERATURE / RAZGLED PO SVETU

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikurna založba Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, pošt. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 280 din in se lahko plača tudi v štirih obrokih po 70 din / Tek. rač. revije pri Narodni banki 602-90331-0 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

CEBIŠČITE

GOSTINSKA

PODJETJA

GLAVNEGA

M E S T A

LJUBLJANE

Restavracije:

Rio, Šelenburgova ulica z barom
Slavija, Gosposvetska cesta
Daj dam, Cankarjeva ulica
Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
Evropa, Gosposvetska cesta
Nebotičnik, Gajevo 1 z barom
Tabor, Škofja ulica

Slaščičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrseva cesta
Savica, Celovska cesta
Sokol, Pred škofijo
Belokranjc, Florjanska ulica
Rožnik, Pot na Rožnik
Podrožnik, Pot na Rožnik
Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
Stari Tišler, Kolodvorska ulica

Cene Malovrh:

PO GREBENIH KOČNE V PRVEM SNEGU 1950

Vremenska napoved. Sumljivo vztrajno se je lani skozi vso prvo polovico septembra vzdrževala jasnina na nebu. Vsaj meni se je tako dozdevalo, kajti sklenil sem bil sredi meseca odriniti po slovo od poletnih gora v tem letu. Nestrpen sem postajal, ko sem dan za dnem zrl, kako so se košatili Grintovci v sončni bleščavi. Slutil sem, da bo temule vremenu sledila prva jesenska sivina, mrzla in težka, gorniku neprijazna. Res, proti sredi meseca so se že prikazovali na zapadnem nebu prvi cirus oblaki, zadaj za njimi, prav na obzorju pa so se motale temnejše oblačne gromade. A do nas vlaga le ni prodrla; vzhodno nebo je ostalo čisto in Grintovci so še naprej žareli v soncu.

Tako je še bilo, ko sem petnajstega septembra v zgodnjem popoldnevu rezal s kolesom zadnje ovinke spod Povšnarjeve domačije v Kokri. Skoraj vsa družina je bila zdoma in na delu pri spravljanju otave na Stari Povšni. Kar naglo sem se podvizal, da jih še dobim za dne in če bi bilo potreba, tudi kaj poprimem zraven. Že moja prikažen ukazuje, da mora biti otava drevi pod streho, kajti za znanilca neizbežne spremembe vremena na slabo me imajo v tej dolini. Stara mati na domačiji so me krstili preprosto za »hudournika«; dežniki naj se pripravijo, menijo, kadar prestopim njihov prag in povem, da sem se namenil gori v robé.

Na Pustoti je govedo mulilo strniščno bilje, iz grape pri studencu so se čuli glasovi. Line v ožganih zidovih stare Povšne so boljčale v soparo kasnega popoldné. Tod so že pri koncu vojne vihre hrabri vojščaki kljukastega rajha spustili rdečega petelina v hišo, meneč ugonobiti »nevarno gnezdo«, a se je le nekaj splašenih podgan zapodilo v reber, medtem ko so partizani ustvarjali nove postojanke po grapah.

Za Cijanovcem in Storžičem je zagrmelo. Nebo se je prevleklo z neprodinno sivino.

»Lej ga! Dež bo!«

»Ravno prav, ko ste že pri kraju.«

Lojzka je tlačila otavo na vozu, drugi so nakladali, kar je še ostalo po tleh. Ni bilo časa, da bi si segli v roké. Pa ne da bi bil kanil kam više? O da, in še čez Kočno! Jutri pa prav gotovo ne, so mi zatrjevali vse vprek. Bo veter kaj pregнал, sem ugovarjal bolj sebi v tolažbo. A nisem uspel. Z iluzijami ne odrineš stvarnosti, ki jo je presodilo grčavo trdno izkustvo: veter že, veter, a ne tale, ki je moker in žene od juga. Še poslednji trhli up se je sesul v meni, čeprav me je na tihem jezilo, da moram biti res tako nezmotljiv vremenokaz. Za Cijanovcem je v drugo zaropotalo.

Ko sem se malo kasneje poslovil pri Povšni in sem napravil komaj nekaj korakov vkreber, so padle prve kaplje. Vonj sveže otave mi je silil v nosnice in skoraj me je zvalo, da bi se obrnil ter se za nocoj zaril raje v senik. Ne, bolje bo na planini, sem si dopovedoval; kaj, če se spredvidri jutrišnji dan?

Bajta je bila ko nekdanj. Mračna, k tlom pritisnjena me je sprejela v svojo zaščito. Po škodljasti strehi je že pošteno vršalo, ko sem popravil večerjo in se zleknil na pograd, po katerem je dobra roka raztresla otep slame.

O svitu sem bil že na nogah. Ej, kako žalosten pogled mi je zaplaval tja proti Storžiču, ki je imel debelo kučmo oblakov krog svoje glave — Gorenjcem nezmotljivo znamenje nič prida obetajočega vremena. A deževalo le ni in sklenil sem bil ta dan izrabiti za ogled snežišča v grapi Pod Oltarji.

Metro pod snegom. Precej snega se je minule zime otoplo s sten v to grapo. V navadnih letih je jeseni tukaj kopnina; to pot bo snežišče ostalo za podlogo novemu snegu.

Zlezal sem od zadaj po mokri zajedi prav k dnu snežišča. Previsni skladi zledenelega snega so tukaj ustvarili prostrano lopo, ki se je nadaljevala pošev niz grape. Radoveden sem se podal v ta rov. Nisem še prekoračil deset metrov, ko se je skaloviti svet močneje nagnil in z njim vred tudi ves rov. Na koncu strmali sem ugledal plitvo vrzel, skozi katero je lila dnevna svetloba. Bil sem v predoru snežišča. Zopet nekaj, na kar še nisem bil naletel: prirodni »metro« pod snegom. Skritega in po najkrajši poti te povede z enega na drugi kraj kakih sto metrov dolgega snežišča.

Kot v marmor izklesan obok z lepo oblikovanimi talilnimi ponvami se je vesil nad menoj, ko sem se začel spuščati pod njim po skalovju. Voda, ki je tu pa tam curljala s stropa, me ni zadržala, da bi spotom ne vnesel v skicirko obrise nenavadne umetnine. Predor je bil zgoraj dokaj prostoren, saj je meril štiri metre v širino in tri metre v višino, tako da sem se mogel neovirano sprehajati po njem. V spodnjem delu se je vsa tvorba vedno bolj ožila in nižala. Pri izhodu sem le globoko sklonjen lahko izstopil.

V suhem slapu. Dobre četrte ure sem se mudil pod snežiščem, a se je med tem zunaj vreme že močno sprevrglo. Vršalo je v lesovju pod menoj; krošnje macesnov so opletale, ko da bi pometal z njimi. Brž sem se vzel nazaj pod steno, kjer sem pustil oprtnik. Hud padajoči veter mi je gnal v obraz droben dež in sodro. V vedno ostrejših sunkih so se poganjale zračne gmote preko stene, pod katero sem si poiskal zavetje. Z njimi je nastopil tudi mraz. Zdaj je gnalo od severa in iskra upanja, da se bo zvedrilo, se je utrnila v meni.

Ko je prvo neurje minilo, sem se odpravil nazaj na planino. Spotoma me je ponovno zajelo. Vetrni piš me je pošteno oviral na poti, ledna zrna sodre so mi zastirala pregled. Premočen in premražen sem končno vendarle smuknil skozi vrata bajte in se naglo okrenil okrog pečice. Bilo je ravno o pravem času, kajti veter je gnal vse huje in huje, da je škri-

palo v škarnikih in stenskem tramovju. Ko da hoče razbrzdana sila odnesti še to skromno streho nad glavo, se mi je zdelo. Ogenj in dim sta silila skozi vratca pečice meni v naročje in v nos. To pot mi je gora pošteno pokazala zobe, sem si dejal in ugibal, kam se bom lahko nameril jutri.

Preko noči je vetrilo z neugnano silo naprej. Šele proti jutru me je zmagal spanec, a ne za dolgo. O prvem rahlem svitu sem se prebudil in prisluhnil. Ozračje zunaj je bilo mirno. Kar vrglo me je s pograda in pred bajto. Nad Gorenjskim je ždelo megleno morje. Vzhodno nebo je bilo jasno, na severu pa se je razpenjala odeja novih višinskih stratov. Pod njimi se je v ostenju Kočne belil sveže zapadli sneg, odbijajoč se od mokrega temnega skalovja. Brrr, kar zazebló me je prvi hip.

Kakšen spak neki je zanesel to vihro preko Alp in povzročil tako nenadno vremensko zmešnjavo? Takole na lepem se dogodi, da v gorah prekobališ v enem dnevu letni čas in padeš iz poletja naravnost v naročje zimi. Postojmo nekoliko; preden odrinem naprej, bi želel povedati nekaj še o tem.*

Petnajstega septembra proti večeru je zajelo naše kraje južno obrobje močne atlantske depresije, ki je potovala preko srednje Evrope proti vzhodu; zvečer smo dobili že njen mokri pozdrav. Istega dne se je nad severozahodnim Sredozemljem izoblikovala kot odcep matične depresije sekundarna depresija, ki je jadrala južno Alp v isti smeri in se šestnajstega septembra zjutraj znašla že nad severnim Jadranom; od tod je zaokrenila preko notranjega slovenskega ozemlja proti severovzhodu.

Neposredno za petami matične depresije so se severno Alp v tem času poganjale gmote gostega zraka, ki so bile v bližini nevarnega sosedstva zračnega deficita na jugovzhodnem alpskem obrobju sprožene v silovito gibanje. V obliki mogočnega suhega slapú so začele vdirati niz južnih pobočij Karavank in Grintovcev proti nižavju. Umljivo je, da so v prazneči se prostor vrh gorskih rajd jadrali z nasprotni strani močni vzponski tokovi zraka, ki se je naglo ohlajal in s tem pospeševal kondenzacijo, oziroma sublimacijo vodne pare.

Tako smo dobili tipično odrezav razplet vremenskih dogajanj, ki je v naših gorah pogost na prevalih letnih časov po dalj časa trajajočem lepem vremenu. Lepo (anticiklonsko) vreme vzpodbuja namreč na prehodu pomladi v poletje ali poletja v jesen tudi v Evropi monsunska dinamiko zračnih gmot, ki je dobro poznana z območja azijskega kontinenta. V našem primeru daje dokaz temu najbolje nenavadni zaokret jadranske depresije na severovzhod, to je proti notranjim kontinentalnim predelom.

Čez Kočno. Šojo — tega vedno čuječega stražarja naših gozdov sem vznemiril, da je vreščala še nekaj časa potem, ko sem minil njeno

* Primer navajam posebej zato, da bi opozoril gornike, ki se v kasni pomladi ali kasnem poletju odpravljajo na težje plezalne ture. Vse doklej se v času »dvigajočega« ali »padajočega« sonca ne stabilizira toplotno stanje zraka v širokem območju, obstaja po predhodno dalj časa trajajočem lepem vremenu možnost zelo intenzivnih vremenskih men, ki so v gorah nepri-merno občutnejše in usodnejše kot v dolini.

skrito oprezovališče. Po lovski poti sem se namenil proti Golobici ter na Mala vrata v jugozahodnem grebenu Kočne. Kako bo z vremenom poslej, si nisem delal brige. Bil sem brez načrta; zmikalo me je samo videti, kod lovci strežejo na divjad.

V Grapo pod Malimi vrati je steza prečila in zavijala nekam za rob. Ovinek! sem zmajal z glavo in že me je speljalo, kar me je tolikokrat na ovinkarskih, umno grajenih poteh. Čemu se je pa priroda trudila z oblikovanjem tako lepe zajede! Zavil sem kar po njej in naravnost, ne meneč se dosti za tistih nekaj skokov, ki sem jih v njej opazil že od spodaj. Naj bo! Za vajo, sem se opravičeval pri sebi. A izkazalo se je tudi tokrat, da tisti skoki niso kar tako; so že vedeli, zakaj so grapo pustili vnmear, ko so pionirili tod okrog. Po štiri do šest metrov visoki pragovi prekinjajo prevesno ali navpik globačo in zares sem se ogrel ter »uvadil«, ko sem jih naravnost ali od strani premagoval. Na kraju zajede sem se znašel zopet na stezi, ki je z desne privedla na Golobico.

Človek se v gorah neredko peha dalj časa po pečevju ali puščobnem skrotju; napreza mišice in čutila, duh se mu oteplje nadležnega občutja negotovosti, ki se begajoče krade po mislih. Potem se nenadoma znajde na travnati vesini z nekaj macesni in šopi cvetja. Samotni gost sredi livade, ki je s prepadno strmaljo ločena od ostalega pobočja. Taka livada v ostenju zapadne Kočne je Golobica. Govorimo o »trdih« gorjancih. Ali čutite tudi vi kdaj, ko prisluhnete imenu ledine, kako zveni struna, ki veže vroče srce gorjanca z zemljo, na kateri je zrasel!

Zgor vesine sem zagazil v prvi sneg. Zdrsavalo je na rušinah, ko se je sneg začel lepiti po okovankah. Še nekaj vijug in bil sem na Malih vratih. Rano sonce je ožarjalo desni podboj Vrat, na katerega sem se vzpel. Imenitno razgledišče je na njem. Dolina Kokre z vsemi samotnimi domačijami sredi krčevin, senožeti z igračkasto razpostavljenimi seniki, pa vijugasta reka s cesto v dnu debri, vse to je pred človekom ko na dlani. Pogladi bi z roko ta mali mravljinčji svet in bi mu voščil dober dan. Potem sem se zagledal v ožarjena, s svežo belino prekrita pobočja Košute in Stola.

Motreč z vrh roglja, ki normalno pripada po vsej priliki vodniku črede divjih koz, bližnji svet, me je hipoma prešinila misel, dobra in srečna, da se ji kar nič nisem uprl. Bil sem še vedno brez pravega načrta, dobršen del dneva pa je bilo potreba izpolniti. Nad menoj se je lesketalo v soncu južno ostenje Kočne, zameteno, s kopnimi rebri v prevesah. Saj ga ni prida, kadar je skala suha; drobljivo in krhko je. A zdajle, v prvi snežni odeji bi se veljalo vzpeti po njem. Kako, da mi ni prišlo to na pamet takoj, ko sem zavrnil misel na vzpon preko zapadnega grebena!

Poslovil sem se z Malih vrat in lovske steze ter zavil po ovinku okrog vesine, na gosto porasle s cretjem, naravnost navzgor. Gazil sem po snegu, ne da bi si oddahnil, dokler nisem dosegel pečine v vznožju ostenja. Izbral sem smer, ki naj bi me privedla na vrh jugozapadnega grebena Kokrske Kočne.

Takoj spočetka sem moral preko skoka, po katerem se je odlivala snežnica. Kazno je bilo, da se bom na takih mestih še dosti namočil, ako bi vzdržala jasnina na južnem nebu. Vrh praga sem zabredel v sneg, ki pa mu v tej naklonini nisem smel zaupati. V decimeter debeli odeji sem moral grebsti do skalne osnove, ako sem želel dobiti sigurno oporo za nogo. Strmine, s katerih je sneg že zdrsel, so mi pri vzponu bile kar prijetna sprememba.

Bil sem približno na sredi, ko se je sonce skrilo; nasproti mi je zavrel oster padajoči veter in v nekaj trenutkih sem bil že sredi goste megle. Pa ne da bi se ponovil včerajšnji trušč, me je za hip spreletelo. No, čeprav; nisem smel, ne mogel ugovarjati. Nazaj mi samemu in brez vrvi ni bilo mōči. Ostala mi je potemtakem samo pot naprej. Pripravil sem se, da si jo bom utrl, če bi bilo potreba tudi skozi snežno neurje.

Debelina snežne odeje se je vse bolj večala. Na zatišnih mestih sem se ponekod do kolena vgrezal v zamete. Na kopninah me je tu in tam iz razpoke pozdravila v vetru kinkajoča glavica Cojzove zvončnice. Drobna sinja stvarica je bila edina sled življenja v tej mlečno beli pustinji. Megla, veter in mraz so postali nasilnejši, čim više sem se vzpenjal. Prsti na rokah, s katerimi sem grebel za oprimki, so mi dreveneli. Na prevesah so se prikazovale prve ledene sveče in žled je namesto snežnice prekrival skalovje. Spomnil sem se kladiva, ki sem ga tako nemarno pustil viseti na klinu, ko sem zlagal doma prtljago v oprtnik. Zdaj sem moral ko kamenodobnik udarjati s kosom kamenja po ledeni skorji, ako sem hotel dobiti oprimek.

Po triurni pleži sem nazadnje le obstal na vršnem grebenu Kokrske Kočne. Sneg je bil tu gori skoraj popolnoma spihan, zato pa je bila skala vsa lepo prebeljena z ivjem. Imel sem občutek, da sem sredi zime. Ko so se za hip razkadile megle, sem občudoval z ledenimi perjanicami nasršeno rajdo robov tja do vrha Jezerske Kočne.

V zajedi med obema vršnima grebenoma sem se zaklonil pred vetrom, pomlel svoje kosilo in motril teman, na pol zasnežen žleb, ki od tod drži na greben Jezerske Kočne. Po njem bom moral. Strm je in zelo zobat, tako da v suhem ne dela preglavic. Kaj če je danes požledenel? Zopet mi je bilo kladivo v mislih.

Nekaj ledu sem v žlebu odrobil s kamenjem, nekajkrat sem z okovankami pometel odvišni sneg in bil sem na vrhu. Pretelovaditi sem moral še tiste škrbine do vrha Jezerske Kočne. Sunki vetra so me silili še k poklonom, kar pa ni v živo zadelo dobre volje, ki jo je vzbujala zavest, da sem jo ugnal — goro, tako norčavo in ihtavo otresajočo se svojega ljubitelja.

Meditacija pod gričo. Na poti z vrha in po Dolkih se nisem ustavil, vse dokler nisem bil zopet na kopnem in — v dežju. Pod napuščem previsne griče sem vedril. Misli so se mi zasukale okrog doživetij tega dne. Namenil sem se bil narediti dostojno kasnopoletno plezalno turo, a sem se znašel v čisto drugačnih prilikah, kakor sem jih pričakoval.

»No in kako boš označil ter uvrstil tale svoj vzpon?« se je oglasilo v meni.

To prostodušno, preprosto vprašanje, ki se mi je pritihotapilo v misli, me je ujezilo. Zleknil sem se po suhi prhlini pod previsom. Zunaj je lilo in voda je brbljala v žlebu pod potjo. Spomnil sem se zgodbe, ki mi jo je pred leti pripovedoval prijatelj.

Se nameri svoje dni on z nekom, ki ga je zamikalo v skale, pod steno. Ko sta se navezala, kot je bilo treba, začne oni nekaj stikati po oprtniku, vabeč, naj še malo posedita. Bo že bržčas zalogaj svinjine ali vsaj »pasjega veselja«, je menil prijatelj, ki se mu je začelo cediti v ustih. A, glej! Privleče ti knjigo na dan, jo odpre na zaznamovani strani in začne z branjem, kot bi psalme prepeval. S tem naj bi bil prijatelju dal pod nos, češ: še vstop v steno si napačno določil.

Približal sem nauk tega spontanega šaljivca z gora odgovoru, ki naj bi ga dal na zgornje vprašanje. Precej sorodnega ju veže, sem presodil. Kako naj bi kalupil in predalčil svoja gorniška dejanja, ki so se sprva, še v deških letih, porajala iz neke podzavedne zanesenosti, a jih je kasneje usmerjalo vedno zavestnejše hotenje usposobiti se za prosto pohajanje po gorah! V tem pa je izražena samo zvestoba nekoliko svojski čudi, ki hrepeni, da bi dojela prvobitno lepoto in humani naturalizem, čudi, ki si prizadeva spoznati neznano.

Ugnal sem tihotapsko misel. Na planem so se v meglenem čadu lovili žarki tonečega sonca. Krenil sem po poti proti Suhemu dolu.

Jos. Wester:

ŠE TRIKRAT NA TRIGLAVU II. L. 1949 KOMNA—TRIGLAV—KRMA

Že naslednje leto (1948) sem se bil zopet namenil na Triglav, to pot iz Trente v smeri, po kateri še nisem hodil navzgor, pač pa pred davnimi leti navzdol po Komarju, koder je držala le strma lovska steza. Zopet sem si pridobil prijatelja Janka za sotrudnika in z njim tovariša Pr., znanega fotista, nama starinoma prijetnega in uslužnega spremljevalca. Za triglavski dostop smo si izbrali progo v dolgem loku: čez Komno na Krn, dol v Kobarid, z avtobusom v Bovec, nato pa peš ob Soči v Trento. Prelep nam je bil odlastek na Krnu. Moti le to, da njega vrh in pobočje še vedno kazijo sledovi blazne vojne furije.

Po hoji malone dvanajst ur nam je bil večerni in nočni odpočitek v prijaznem Kobaridu kaj ugoden. Domačin, dobrodušen možak, nam je z nekim nostalgicnim prizvokom pripovedoval, kako udobno se je živelo, ko so po umiku poraženih črnosrajčnikov tam začasno gospodovali »Amerikani«. Njegova napoved pa, da bomo v Bovcu v edinem tedanjem hotelu dobili tečno mesno kosilo, se žal ni uresničila. Zakaj ko smo bili v natrpanem avtobusu tja prispeli, so bili poldanski obroki v hotelu že pri kraju in zadovoljiti smo se morali z manj kaloričnim obedom. Medtem se je bilo nebo scemerilo in v mežavem vremenu smo odkorakali po trdi cesti proti Trenti. Onkraj vasi Koritnice nas je zajel

naliv, ki se je crescendo stopnjeval. Ob cesti nikjer zavetja, nobene hiše, nobenega drevesa s košato krošnjo, tako da smo do zadnjega vlakenca premočeni prispeli v Spodnjo Sočo. Sicer ni nič tragičnega, če doživi turist tako nezaželeno kopel oblečen, tragikomičen je prizor za onega, ki vidi takega premočenca, ko se vse z njega poceja. Važno je le to, da ima v nahrbtniku nepremočeno perilo, ki se vanje v suhem prostoru preobleče. In tak prostor smo dobili v domači gostilni, kjer nas je gospodar kot nekake brodolomce pomilovaje sprejel, zvečer pa nas pogostil s pravo trentarsko polento, ki smo si jo zabelili s slanino iz lastne zaloge.

Hladno jutro je kazalo na boljše vreme, tako da smo dobre volje odkorakali po izprani cesti proti Logu in dalje v desni zatrep Trente, v Zadnjico, do znožja Triglava. Vreme se je zopet skisalo, vse ozračje je malo mikalo, da bi nastopili vzpon. Ogrnjeni v dežne plašče smo ugibali, ali naj kljubujemo vremenski nepriliki. Po mučnem molku je večina dveh glasov odločila, da se je vdala manjšina enega. Obveljal je predlog: nazaj v Log, od tam pa na Vršič! Turista, ki doživi tako kapitulacijo, obide nejevolja, zakaj ni prijetna zavest, da mu je s tem ves zamišljeni načrt prekrižan. Molče smo krevsali nazaj v osrednjo Trento. Vreme se je medtem sicer ublažilo, vendar ne toliko, da bi nam bilo preveč žal naše odločitve. Dolgotrajna je bila hoja po stari poti vkreber in, ko je malo pod prevalom začelo zopet mokriti, smo kar zadovoljni stopili pod krov Erjavčeve koč. Deževje ponoči in naslednjega dne nam je dalo zadoščenje za to, da nismo tvegali vzpona na Dolič.

Tako se mi je triglavska tura l. 1948 klavrno izjalovila. Zato pa mi je tem lepše uspela naslednje leto.

*

Zopet sem si bil zaželel družbe in sotrudištva prijatelja Janka, a ta mi je na moje vabilo iz svojega bohinjskega tuskula nekam malo-
dušno — kar sicer ni lastno njegovi impulzivni osebnosti — odgovoril, da se čuti po sicer srečno prestani operaciji »planinskega invalida«, češ da ga še vedno moti pogled zlasti pri hoji po skalnatih tleh. Ne da bi si iskal drugega družabnika, sem se odločil, da napravim triglavsko turo — samotež, kakor sem jih že več opravil. Izkušnje na povojnih turah so me poučile, da si je treba oprtnik obtežiti tudi z živili, kakršnih v prejšnji dobi planinci niso s seboj jemali, ker jim je bilo vsega tega v planinskih kočah na pretek. Tako opremljen sem se dne 5. avgusta z jutranjim vlakom v tesno zasedenem vozu pripeljal na Bohinjsko Bistrico. Tu so izletniki zadirkali proti avtobusu in sem se jim hočes nočes pridružil, da sem si priboril mesto v njem. Tak je sodobni običaj v glavni sezoni. Zakaj malone tri ure bi moral pešaćiti do zadnje postaje, tako pa smo se že po vožnji pol ure izkrcali pred »Zlatorogom«. Ker je bila takrat zaradi gradnje hidrocentrale zdolnja cesta pešcem zabranjena, sem jo mahnil po zgornji proti Savici.

V jedilnici čedno urejenega Doma pred Savico visi na steni slika našega Segantinija, bohinjskega rojaka Hodnika, nadarjenega slikarja samouka: Pogled na Triglavsko pogorje z Laškega Rovta. Zdi se mi, da v podrobnostih ni dovršena, vendar je tako umetniško zasnovana, da lahko zbuja skomine po visokogorski krasoti tudi onim, ki jo morejo motriti le z dolinskega sveta. S kako občudujočo pozornostjo je strmela vanjo družba izletnikov, hrvatski govorečih! Pripomnil sem, da naj se še oni dvignejo na to višavje, ki ga tu na sliki občudujejo, a devojka je menila, da bi bilo to »suviše opasno i umorno«. No, tudi takih platičnih ljubiteljev naših planin mora biti človek vesel.

Popoldne sem nastopil pot vkreber. Senčnati gozd je blažil sončno pripeko, strme bližnjice pa so mi krajšale pot. Srečaval sem razigrane skupine povratnikov. Njih zaripla lica so pričala, da so ultravioletni žarki dobro učinkovali. — Dohitel sem madžarski govorečo družbico, namenjeno na Komno. V srbskem pogovoru z njimi sem doznal, da so dospeli iz Novega Sada in se nastanili v Stari Fužini, kjer jim je »boravak vrlo ugodan i divno lep«, in da so se danes namenili »nešto dalje i više«.

Vrh klanca sem obstal na pomolu, kjer je bilo za prve svetovne vojne teme vojaške vzpenjače; nje betonski temelji so še dobro vidni. Morda bi se ista trasa dala porabiti za novo žičnico, da bi po njej dovažali planinskim postojankam živila, v dolino pa spravljali hlude in drva iz komenskih gozdov. Sijajno razgledišče je tu: pod teboj vsa jezerska kotlina s stenami Pršivca in Vogarja, v ozadju pa velebitni gorski prospekt. Čudil sem se, da na tem vabljivem počivaju nisem našel nobenega počitkarja. Izletniki, ki se drže samo glavne poti, pač ne vedo zanj. Treba je kreniti le nekaj korakov stran z markirane poti.

Po nekaj ovinkih nadaljnje hoje se mi je pojavila impozantna stavba Doma na Komni. Ni me mikalo tjakaj, ker sem slutil, da ga oživljajo razigrani, če ne objestni izletniki. Rajši sem se udomil v skromnejšem Domu na Kraju, ki se sedaj naziva Dom pod Bogatinom, tem bolj, ker sem vedel, da tam letuje dobra mi prijateljica gospa H-a. Tudi tu se je že nabralo polno gostov, vendar mi je oskrbnica odkazala starosti primerno ležišče. S tem je bila kočljiva zadeva povoljno rešena, zakaj vsa dobra volja, ki jo s seboj prineseš, te mine, če moraš negotovati zbog nevšečnega nočišča, zlasti, če se znajdeš v družbi kakega smrčala. Za take, ki ponoči radi dreto vlečejo, bi kazalo, v kočah odmeniti poseben prostor, kjer naj si kolektivno motijo nočni mir.

Drugi dan sem se namenil plandovati po Komni, to se pravi, brez pravega načrta in cilja po planinskem svetu pohajkovati ter odmaknjen od oznamenovane poti uživati čisti zrak in zlato svobodo. V jasnem jutru sem se odmaknil v smeri proti Podrti gori, da bi posetil doslej mi neznano planino Govnač. To malo vabljivo ime je do neke mere upravičeno, zakaj ta zatišni predel oživlja mnogoglava čreda goveda, menda samo jalove mukavke, brez pastirja, brez planšarice. Kakor bi se bil rad s kom razgovarjal, ni bilo prilike za to. Topogledo govedo, četudi radovedno bulji vate, je vendar v svojem umskem odnosu do

človeka daleč zaostalo v primeri s konjem, kaj šele za psom, tem najdružabnejšim četveronogim bitjem. Tišino je motilo le votlo cinglanje burovžev, sicer pa vsenaokrog praznična spokojnost gorske pokrajine.

Gnalo me je dalje po valovitem skrotastem svetu, zdaj po ravni stezi, zdaj malo v breg, zdaj zopet v globel, povsod med pestrim cvetjem. Zlasti se odlikuje po svoji bohotnosti visokostebelni košutnik (*Gentiana lutea*), ki se bistveno razlikuje od svojih pritalnih soimenjakov, modrocvetnih sviščev. Kako blagodejna ti je taka lagodna šetnja, ko gologlav, brez oprtnika na plečih, stopaš po plešastem svetu, okrašenem s pisanim cvetjem, med katerim brni tu pa tam zajeten čmrlj, nad teboj pa se pne sinje nebo! Kakor da bi hodil po začaranem blodnjaku, po kraljestvu bajnega Zlatoroga, bodisi Aškerčevega ali pa Baumbachovega.

V taki idilični ubranosti sem pritaval v vznožje Velikega Bogatina. Kakor da bi se bil predramil iz prijetnega sna, sem se zavedel, da bo treba poslej paziti, kod naj stopam, kam naj se oprijemljem, da dospem na razgledni vrh. Nežnordeči grmiči sleča, višnjeve kepice mračice (*Globularia*), nebolgljeni cvetovi planike in vonjivega klinčka oživljajo to sicer povsem golo pobočje. Še nepodrti mejnik s črkami D in I mi je pričal, kje sta hotela oba nasilna okupatorja mejašiti. Ni jima obveljalo. Triglav na severu in enorogi Krn na zapadu se sončita zdaj v svobodi.

Žarno sonce na zenitu je opomnilo, da se bliža poldanska ura in da se je treba posloviti od dvotisočaka — domačini menda ga nazivajo Mahavček ali Muhavšček. — Naglo sem sestopil na presedlaj, da sem se nato po razriti nekdanji vojaški tovorni poti vrnil v svoje bivališče. V slast mi je šlo okusno kosilo, ki mi ga je bila zvarila prijateljica H-a: salonski ričet, jed, ki s svojim imenom ne sodi dobro v pesniško besedišče, a če je okusno pripravljena in s potrebnimi pritiklinami začinjena, je vendarle vsaj materialistična — pesem. — Pod večer je dospel v kočo stari mi znanec dr. Br., profesor na neki beograjski gimnaziji. Svoj počitniški oddih si najrajši privoščji v domačih gorah, ki jih križem obleze, češ da ga to poživi za leto dni. Pametna in hvale vredna je taka udarniška higiena.

Dne 7. avgusta navsezgodaj sem zopet kot samohodec vzel pot pod noge. Kar kratkočasna je bila hoja do Jezerske doline, čeprav je trajala malone poltretjo uro. Kakor vemo, je površje Komne zelo kotanjasto in pot vijugasta, tako da ima hodec povsod dovolj izmene, za vsakim ovinkom nove prizore. Srečaval sem več skupin nasproti prihajajočih izletnikov, večidel mlade zakonske ali še nezakonske pare. Posedel sem na zadnjem prevalu, kjer se mi je odprl pogled na strmo Tičarico, v globeli pa na drugo jezero pri Utah, t. zv. VI. triglavsko jezero.* Tu je

* Glede imen sedmerih odn. deveterih jezer gl. Tuma, Imenoslovje... PV 1929, 114/115.

prvo torišče naše pisane planinske zgodovine, ki se pričinja s Hohenwartovim dnevnikom iz l. 1794.*

V onih časih je imel tam botanik baron Karel Zois, Žigov brat, svojo kočico »per jezerjeh«. Zgrajena je bila iz macesnovih hlodov, imela je prostorno kuhinjo, ki je bila obenem nočišče za gornike in nosače, jedilnico, obenem shrambo za živila in nabrane rastline, in baronovo spalnico. Tu se je bila takrat nastanila družba, ki je bila prispela iz Stare Fužine čez Dedno polje in Ovčarijo. V tej družbi sta bila tudi koprivniški župnik Valentin Vodnik in šentjakobski župnik Jožef Pinhak iz Ljubljane. Hohenwart pripoveduje, kako težaven jim je bil sestop po glasovitih »štapcah« dol k jezercema. V skalno razpoko so bile narejene nekake stopnice iz močnih smrekovih debel, po katerih so stopali kakor po lestvi navzdol. Ker pa so bile te klade nesorazmerno zabite in pritrjene, je stalo družbo mnogo truda, da so prišli skoz ta »labirint«. Kako prožno pa so stopicala po njih bohinjska dekleta, ki so nosila v košarah brašno za baronove goste! »Te Bohinjke so naš poučile, kako je treba tod hoditi: z desnico so držale košaro na glavi, z levico pa so se oprile male hlodov in so tako gibko po njih stopale, kakor bi šle po najzložnejših stopnicah.« — Pod večer je družba posedla pred kočo in občudovala krasoto prizora ob sončnem zatonu: »Vodnik, ves zavzet ob tem pogledu, je spesnil tri kitice kranjske pesmi, ki nas je vse očarala — vsebovale so hvalo Stvarniku in so napravile na nas vtis, kakršnega napravijo slehernemu dovzetnemu človeku spevi Klopstockove Mesijade.« Tako se glasi zapisek v grofovem dnevniku. Prosvetljenci, romantično pobožno navdihnjeni! Katera Vodnikova pesnitev neki je to bila? Morda zametek ode »Na Vršacu«. Pomembna je Hohenwartova vznaha Vodnikove osebnosti: »Njega spokojno vedro mišljenje, prekipajoče vroče občutje se je izražalo v vzhičenosti nad lepimi pokrajinami, nad veličastnimi prizori stvarstva v neprisiljeno radostnih besedah.« —

Po kratkem odmoru v Jezerski koči — vrvelo je v njej mladostnih gostov, med katerimi so prevladovala ženske — sem nadaljeval svojo pot po sončni dolini. V znožju Kopice sem si predočil vzpon Hohenwartove družbe, ki se je po naporni hoji nanjo prepričala, da je dozdevno k padcu se nagibajoča gora le optična varka. Čudno, da Hohenwart ne omenja jezera v Ledvicah, IV. triglavskega, ki je po svoji značilni obliki in legi v globoki skalni kadunji prav zanimiv prirodni pojav.

— Pri Zelenem, III. jezeru sem se razprtal, razgalil in umil ter se tako pripravil za strmohod na Hribarice. Na misel mi je prišlo, kako opisuje Baltazar Hacquet to pokrajino, ki jo je bil prehodil menda že l. 1777. To turo v triglavsko pogorje je opisal v knjigi »Oryctographia Carniolica,« I. del, (Leipzig 1778). Tam med drugim navaja, da je po

* Graf Franz Hohenwart, Beiträge zur Naturgeschichte... des Herzogthums Krain, poglavje »Auszug aus meinen Alpenreisen-Tagebüchern«, Laibach, str. 48 do 57. — Fr. Kidrič navaja v svoji Zgodovini slov. slovstva, str. 301, in v članku o Pinhaku, SBL II 340, da so triglavsko turo napravili sredi avgusta 1795.

hoji šestih ur dospel iz Bohinja v skalnato dolino, kakršne dotlej še ni videl. »Želel sem si imeti s seboj poeta in za gotovo vem, da bi bil razpad sveta po sodnem dnevu na najturobnejši način opeval, kakor je to storil Klopstock s svojim Mesijem. Predočimo si dolino, kjer tvorijo vso površino odkrušene skale, kjer leže vmes strohnela drevesa, ono malo pa, kar jih še stoji na svojih koreninah, je brez vrhov, tako da se lahko reče, da v enem stoletju ne bo nobenega drevesa več tukaj. Nobene četveronožne živali, nobene ptice nisem tu videl. vzdolž doline se dvigajo malone nedostopne gole apnenske pečine, ki stalno prete, da se zrušijo. Dalje omenja, da je ta dolina — pravijo ji »Za jezercam« — šest ur dolga in nad poldrugo uro široka, da ima osem ne posebno znatnih jezer, ki imajo nekatera zvezo med seboj nad zemljo, druga pa pod njo, da voda iz osmega ali zadnjega jezera v zemljo izgine, kjer nadaljuje svoj tek po podzemeljskem rovu in naposled pri luknji, imenovani Savica, zopet na dan pride.* Tako grozotnih vtisov, kakor jih omenja prvi raziskovalec našega gorstva pred več ko 170 leti, sodobni turist več ne doživlja. Turistika je nadelala pot, pri dvojnem jezeru so l. 1880 zgradili planinsko kočo in državna oblast je zaščitila del te pokrajine kot prirodni park, da bi ji s tem rešila in ohranila prvotno naravno lice. —

Da pristop po krušljivi meli in takljavem grušču ni ravno zložna promenada, ve vsak, kdor je kdaj tod sopihal v sončni pripeki. Kar odleže ti, ko dospeš na vrhnje pode in uzreš na levi štrleči vrh Kanjavca, pred seboj pa kopasto Šmarjetno glavo. Poldanska ura me je na Doliču spomnila, da je čas kosila, in nisem se pomišljal, da ne bi zavil nizdol v Tržaško kočo. Mikalo me je tudi, da bi videl, kako so preuredili to nekdanjo italijansko vojaško postojanko, da nam sedaj ustreza kot planinsko zavetišče. Skromno kosilo me je prepričalo, da še vedno živimo v skopi povejni dobi, zlasti ko mi za pijačo niso drugega nudili ko črno kavo. Zahtevni razvajenci naj ostanejo rajši doma, da se izognejo razočaranju v kulinaricnem pogledu.

Bolj spočit kakor okrepcan sem se vrnil na sedlo, kjer še vedno stoji anahronistični mejnik s črkama D in I, in sem krenil po vijugasti stezi proti podankom triglavskega čoka. V globeli Spodnje Ledine sem se spominjal dogodka pred nekako 20 leti, ko mi je bil moj sotrudnik prijatelj dr. W. Schm. ves onemogel zaostal na zelenici. Nevajenega planinske hoje ga je bila pot tako upehala, da je kar obležal na trati. Odhitel sem v nekdanji Aleksandrov dom po krepčila in mu ga prinesel v obliki močne črne kave, ko se je bil medtem že dvignil in se trudoma vzpenjal po strmi, z žico zavarovani steni, meni naproti. Kako zmago-slavje mu je bilo, ko je drugo jutro brez truda dospel na vrh Triglava, prvikrat in zadnjikrat v svojem življenju! Zdaj pa čvrstega, odpornega moža, iskrenega ljubitelja svoje domovine, ni več med živimi. Edino samaritansko delo, ki sem ga kdaj opravil v planinah, je veljalo njemu. Ave!

Zgodaj popoldne sem prestopil prag »Planike«, kjer so mi odkazali ležišče v dvoposteljni sobici. To me je tem bolj zadovoljilo, ker sem

* Hacquet, *Oryctogr. carn.* I, 15, 16.

dobil za sospelca tovariša starejšega letnika, dr. Dol., Slovenca, ki službuje kot prvi zdravnik v veliki bolnišnici dalmatinskega mesta. Vsako leto si za počitniški odmor privoščijo planinarjenje po slovenskih gorah. Zdravnik pač najbolje ve, da kretanje v planinskem ozračju najuspešneje vzdržuje ravnotežje v fizičnem in duševnem počutju slehernega inteligenta.

Lahno opremljen sem se drugo jutro napotil v strmine Malega Triglava. Lahkotno sem preplezal klasično pasažo Triglavskih vrat. Dospel na rob sem poslal prve pozdrave našim Karavankam, planincem začasno še zabranjenim, in v jutranjem soncu žarečim Savinjskim Alpam. Po poti s Kredarice naperjeni s klini se je že vzpenjala dolga vrsta plezalcev, znak, da na vrhu ne bom sameval. Na Malem Triglavu sem malo posedel, morda prav pod isto steno, pri kateri sta se pomudila pred 83 leti starešina našega planinstva France Kadilnik in njegov sopotnik prof. France Globočnik. Le-ta vzhičen od gorske veličajnosti je bil na poševno steno naslikal z oljnato barvo črnega avstrijskega orla, pod njim pa napisal »v deželnem jeziku« napis: Slava slovenskemu Triglavu!* To je bil v tistih letih (1866) že junaški čin, proglasiti Triglav za slovenskega, čeprav je to drznost paralizirala podoba dvoglavega orla. V poznejšem opisu svoje hoje na Triglav (l. 1873)** pa Kadilnik omenja, da je bil na steni še vedno viden napis: Slava kranjskemu Triglavu! Kako to, da se je slovenski Triglav prelevil v kranjskega? Mar je to napravila druga roka, ker se ji je prvotna oblika zdela presamozavestna, izizzivalna? —

Počakal sem, da so prišleci s Kredarice — bila je sama mladina obeh spolov — defilirali mimo mene, na kar sem nadaljeval svojo pot, na postankih uživajoč jasne poglede v daljavo in globino. Na vrhu se je bila medtem nabrala že množica živahnih posetnikov. Eno skupino njih so tvorili štajerski rojaki, drugo pa izletniki iz Novega Sada, člani »Fruške gore«. Tem sem rade volje razkazoval znamenitosti obzorja, ki so ga tu prvič v življenju razgledovali. Ko sem jim omenil, da sem bil vsaj že tridesetkrat na tem vrhu, so se temu manj čudili, kakor da sem že petkrat posetil in prehodil njihovo Fruško goro. V priznanje moje simpatije do njihove gore so me kot starešino povabili sredi medse, da je skupino nekdo fotografiral. Slovenski Frušogorec med vojvodinskimi Triglavani!

Na južnem obronku sem opazil precejšnjo kotanjo, ki so jo minerji nedavno izgrebli za temelje metereološke postaje. Započeto delo pa so morali po višji naredbi ustaviti, zakaj splošni odpor proti temu, da bi naš najvišji vrh, simbol naše bitnosti, tako iznakazili, je le našel odziv. Samo gromovnik Perun naj svojega božanskega tovariša zbada s strelami, ne pa, da bi še bore človek z jeklenimi svetri vrtal v njegovo kršno glavo in mu častitljivo teme popačil z betonsko stavbo. Le Aljažev

* Fr. Globočnik, Eine Triglav-Besteigung. Laib. Zeitung. 1866, št. 186.

** Fr. Kadilnik, Izhod na Triglav. Novice 1866, str. 273 do 275;

Fr. Kadilnik, Na Triglav! Novice 1873, 289.

stolp naj mu ostane v okrasek, ki je kakor krivčec na praznjem kastorcu gorenjskega fanta.

Poldrugo uro sem se mudil na vrhu v slutnji, da se od njega morda zadnjikrat poslavljam. Vendar se nisem hotel s to mislijo prav sprijazniti. Zakaj vedno mi je še na dolgu lani nameravana, a ponesrečena tura z izhodiščem iz Trente. Ker sem človek, ki ne odneha rad od svojih načrtov, sem si v mislih dejal: Tale najkrajši vzpon moraš pa le še opraviti, da dostojno zaključiš svoje triglavljenje! Zazdelo se mi je, da bi ob primerno dolgem zaletu in krepkem zamahu lahko zadegal kamen prav dol v zatrep Zadnjice, kjer smo lani tako klavrno kapitulirali. Malce drzna je ta mehanična hiperbola, a kaj to! Saj se je slavni starogrški matematik Arhimed odrezal samosilniku Hieronu: Dós moi pû stó kal ten gên kinésó. (Daj mi prikladno stališče — in seveda primerno dolg vzvod v roke ter oporišče — in zemljo ti bom premaknil.)

Novi posetniki so pristopali na vrh, tako da je bilo tu že kakor malo sejmišče. Rad in nerad sem se umaknil ter nastopil povratek. Bolj kakor pri hoji navzgor sem sedaj čutil, da mi stopaj ni povsem varen, a to občutje sem pripisoval obrušenim podkovicancem in uglajenim stopinjam bolj kakor ostarelim nogam. Še ta muha mi je zarojila v glavi: da bo treba pot, kjer drži po uglajenih skalah, prej ali slej nasekljati ali oskrdati, kakor to delajo kamnoseki na obrušeni stopnicah. Tisoči in tisoči gojzerjev z ostrozobimi žebli so te skalne plošče malone spolitirali. Kakor je taka misel sama na sebi nešportna, tako bi bila nje izvedba koristna. Kadilnik priporoča za varno hojo na Triglav klobučino, češ da manj drči. Sedaj porabljaajo za plezo čevlje s podplati iz hrapave gumovine.

Med nizhodom sem se spotoma poslavljal od spominskih objektov, ki z imeni Goričana Staniča, Kranjca Vodnika in Korošca Pernata (Pernharta) vsak po svoje pričujejo o njih udejstvovanju: oni je bil prvi slovenski alpinist, drugi poet, ki je prvi opeval krasote naših gora, in tretji je prvi slikar, ki je naslikal triglavsko panoramo. Samo enkrat me je bilo zatelo tako hudo neurje, da sem si moral iskati zavetja v Staničevi kaverni. Slava tem vrlim predstavnikom našega planinstva.

Ker se mi je hotelo, da ves božji dan prebijem v triglavskem okolju, se mi ni nič mudilo naravnost nazaj v »Planiko«. Namenil sem se, da se zglasim v Triglavskemu domu in pozdravim tam prvoborko nekdanjih Skalašev, odlično alpinistko, sedaj skrbno upravnico tega višinskega doma, prijateljico Pavlo. To vam je tip energične ženske, ki jo dičijo tudi moške vrline. Nemalo se je začudila, ko sem stopil prednjo kot preprost sprehajalec brez nahrbtnika in cepina. V prijetnem razgovoru sva obujala spomine, kako sva pred več ko 20 leti v dobi pasjih dni v snežnem metežu gazila iz Luknje gor po Plemenicah in premražena in premočena prispela čez vrh semkaj v dom na Kredarici. — Z zadovoljstvom sem ugotovil, da je Triglavski dom srečno preстал vojno dobo in je zopet zadostno opremljen z vsem potrebnim, celó domačo električno centralo so mu uredili. Zapuščena je ostala kapelica, ki so jo za nemške okupacije rabili kot skladišče. Spominska

plošča še priča, da jo je posvetil župnik Aljaž v septembru leta 1906. Tudi latinski napis nad vhodom je še ohranjen.

Po spodnjih prodéh sem se opoldne vrnil v »Planiko«. Gostje so nestrpno čakali, da prinese napovedani nosač živil in pijače iz zaloge v Radovini, a zaman — ni ga bilo. — Popoldne sem se potikal po kortah Gornje Ledine ter ugibal z očmi smer, po kateri je nekoč plezal Kugy v družbi obeh Komacev naravnost na veliki vrh ter se tako izognil plezi po Malem Triglavu.* Ali bi ne kazalo, da bi sedaj nadelali tako bližnjico, s čimer bi se posetnikom Planike in Triglavskega doma omogočila zanimiva krožna tura po vsem triglavskem čoku?

Prijetno mi je potekal večer v razgovoru z vnetim planinoljubom dr. Dol., čeprav je v obeh obednicah čebljalo mladih planincev nič koliko. Udobno je bilo nočevanje v postelji s toplo odejo, dasi ni bila belo pogrnjena. Manj pa me je zadovoljila zjutranja toaleta, ko nisem mogel dobiti vode, da bi se obril in umil. Ker je bilo že več dni sušno vreme, je vode tudi v kapnici zmanjkalo. Tem laže sem si razložil pomanjkanje mleka in slatine in opojnih pijač, ker je treba vse te dobrine iz doline donášati.

Dobre volje sem se poslovil od postrežljive oskrbnice, želeč ji, da bi kmalu deževalo in da bi nosači skoraj prikrošnjali z živili in pijačo v uteho lačnim in žejnim pohodnikom. V krasnem jutru sem sestopil na Konjsko planino. Tu sem se poslovil z zadnjimi pogledi na triglavsko gmoto in na Kredarico ter jo mahnil po zgornji poti v Krmo. Pri studenčku v Zgornji Krmi sem preplašil kosmatega polha, ki je naglo izginil v ruševju, prav tam, kjer je mene nekoč preplašil črn gad, ki mi je sikaje izražal svojo nejevoljo, da ga motim pri sončenju. Zatišna planina je bila videti kakor opuščena. V edinem stanu je ležal pohleven osliček, ki ga moj ogovor ni spravil iz stoične spokojnosti. Menda je bil težko otovorjen dospel iz Radovine semkaj, na kar mu je gonič odvezel breme in ga ponesel v kako planinsko kočo. — Šele v Srednji Krmi sem obšel večjo čredo goveda, ki je mirno uživalo sočno pašo, črednika pa ni bilo na spregled. Blagodejna je taka nirvana v visokem gorskem zavetju.

Zložna je bila nadaljnja hoja v že gozdnem predelu, da sem prispel v Spodnjo Krmo, kjer se neha grušč in pričenja ravninski del te proge. Pri znanem koritu, kjer se navadno odpočivajo turisti, sem opravil jutranjo toaleta, kateri sem se bil moral v planinskem domu odreči, in se osvežil s čajem, ki sem ga bil v termovki s seboj prinesel. Po mehki tratini sem prikorakal na Zasipsko planino. Šele tu, po treh urah, odkar sem zapustil Planiko, sem srečal prva dva človeka, hrvatska turista. Krmo pač malo posečajo kot izhodišče za na Triglav s severne strani, medtem ko sta pristopa po Kotu ali po Vratih kot krajša in udobnejša dosti bolj priljubljena. Kje so časi, ko je bila Krma še edino prihodišče s severne plati!

* Mitteilung des D. u. Oest. A. V. 1893, 291, odn. Richter, Erschliessung d. Ostalpen III, 579.

Še nekaj sem spotoma opazil, kar mi je dalo razmišljati o našem lesnem gospodarstvu. Na več krajih sem videl ležati skladanice smrekovih hlodov, dolgih po 4 metre, očitno namenjenih za industrijsko ali gradbeno porabo. In koliko jih je ležalo, že obeljenih, prhnečih na golih, vlažnih tleh! Laik sem v gozdarskih zadevah, vendar se mi zdi, da tako ravnanje ni pametno. Menda mnogo več debel podro in v hlode razžagajo, kakor jih morejo sproti pospraviti in odpeljati. Tako pa leže tam morda leto dni ali pa še celo dalje, da postanejo naposled »rop trohljivosti požrešne«. Dejal bi, da je to neodpustna potrata narodne imovine, zapravljanje dragocenih deviz.* Caveant consules! —

Bližal sem se poslednjemu cilju — Mojstrani. Na razpotju, kjer se cepi kolovoz v Kot, sem se zopet dostojno opremil, zakaj doslej sem hodil golotrup in golobeder, pomanjkljivo oblečen izletnik pa se vendar ne sme pojaviti med civiliziranimi letoviščarji, kaj šele med rezko kritičnimi domačini. Ura je kazala 10 in 50 minut, ko sem vstopil v mojstransko gostilno. Torej sem porabil za vso hojo od Planike semkaj točno 5 ur in 10 minut. Vem, da to ni nikak rekord — upira se mi vsakršno rekorderstvo — vendar me je zadovoljevala zavest, da sem vso pot tako lagodno opravil, ne da bi se čutil bogve kako utrujenega. V nekdanji sloveči gostilni, kjer obratuje sedaj neka menza, mi je prijazna upravnica kot nepoklicanemu in neupravičenemu gostu postregla s tečnim postnim kosilom. Tako sem v vlogi nekakega zaplečnika završil svojo uspelo triglavsko turo, s tlečo iskrico upanja, da le še ni — zadnja.

Uroš Župančič

DVAKRAT V FRDAMANIH POLICAH (2 273 m)

Planinski svet v tem prečudežnem skalnem okrešlju je tako razkošno bogat in radodaren.

V Martuljku smo bili prešerno srečni. Radovali smo se vedno vsakega dne, ki smo ga prebili tu. Sreča nam je potrkavala z vsemi zvonovi sredi srebrnih mesečnih noči, ko so le mogočni slapovi naraslih pomladnih voda s svojo pesmijo poveličevali blagodejno tišino zagorskega sveta. Sredi noči se je le kak kamen potočil sredi stene in padel v brezdanje globine. Takrat smo se dramili iz sna v bivakih, zdramile so se misli in jele plesti o bajkah — o Zlatokrillcu, belih ženah, Bedancih in drugih duhovih, ki čuvajo in bde nad temi bogatimi gorami.

Tam v stenah martuljskih gora smo doživeli velike, praznične dneve. Radostno smo sprejemali borbo s plazovi, padajočim kamenjem, z vročino in željo, z ledenim mrazom, z grozečimi grebenskimi opastmi, s snežnimi vesinami.

* Sličen pojav malomarnega odnosa do ljudskega premoženja sem opazil letos (v juniju 1951) na Pohorju na poti od Sv. Treh Kraljev proti Ruški koči.

Tam je bilo dano brzdati mladostno razigranost in zagnanost, tam smo se naučili potrpljenja, stene martuljskih gora so nam krotile neučakano hrepenenje po dogodkih.

Za Akom in Pod Srcem smo se sprehajali po cvetnih travnatih preprogah tik nad slapovi. Med rožami, ki ne rasto pri nas v vsakdanjem okolju, med opojno dišečimi murkami, zlatimi avrikli, redkimi orhidejami, modrimi encijani in rdečim sviščem smo imeli priliko spoznati sladkosti življenja.

»Takrat, da, takrat je bilo najlepše«, ne, tega nismo nikoli z vso gotovostjo mogli reči. Bilo je vedno lepo, najlepše! Spominjam se... Severna stena Frdamanih Polic me je prvič v mojem življenju prisilila k neprostovoljnemu bivaku sredi stene. Spali smo utrujeni in zaskrbljeni ob njenem mogočnem srcu in prisluhnili njenemu mogočnemu utripu. Bili smo trije, Janez, Janko in jaz.

In potem mi je bila severna stena Frdamanih Polic naklonjena. Takrat sem bil z Maksom in Gandijem v gosteh pri njej sredi zime, takrat so nas hromili plazovi, ki so mimo nas merili globine, takrat je bilo to, ko so nam žugale na grebenih ožarjene snežne opasti.

Da, takrat nam je bilo vsem gotovo najlepše!

Srebrne mesečne noči, ki smo jih predremali Pod Srcem pred naskokom na severno steno Špika, ko smo med prvimi ponavljali osrednjo smer, smer prve zmagovalke Mire Marko Debeljakove, in pozneje, ko smo se pripravljali na smer Pavle Jesihove, so nepozabne.

Razgreti smo stali 13. septembra v ranem jutru pod mogočno severno steno Frdamanih Polic Janez, Janko in jaz. Poznali smo steno, imeli smo jo priliko ogledati si z vseh strani; samo enkrat je bila preplezana in to že pred petnajstimi leti. Takrat sta jo 31. avgusta naskočila dva odlična avstrijska alpinista, ki sta si priborila v Alpah veliko ime: eden je bil Raimund Schinko. Preplezal jo je s svojim stalnim plezalskim tovarišem v 11 urah in je dal smeri svojo oceno. Njega poznam po vrhunskih činitvah, ki jih je izvedel v Gesäuse, Hochschwabu in v drugih stenah, kjer so se urili alpinisti pete, šeste, ekstremne stopnje. Globoko smo si pogledali v oči ter pretehtali svoje znanje. Malo smo plezali skupaj resnih smeri, težko smo se odločili za vrstni red na vrvi. Stena se je takoj iz melišč pognala strmo in neizprosno navzgor, da je kipela do samega neba. Poznali smo vse značilnosti težkih, visokih in strmih sten Martuljka, vsaka je zahtevala od nas veliko, ta pa je združila vse težave in nevarnosti, tako da smo le počasi in zelo previdno napredovali. Počasi in tipaje smo po skopih oprimkih in stopih pridobivali višino. Začeli smo na levi strani markantne krušljive grape, ki vso steno preseka z vrha do melišč na dvoje v vzhodni in zapadni del. Klini so peli svojo pesem in treba jih je bilo vedno znova zabijati v pičle razpoke. Težave so se z višino naglo večale, skrajno tvegano je bilo prečenje preko grape po izpostavljeni prečki, kjer ni bilo prav nič trdnega. Varovanje na dvojni vrvi je bilo iluzorno in le malo sem se zanesel, čeprav sem bil na nylon vrveh in v dobrih rokah najboljših tovarišev, ki se odlično razumeta na opravke v težki steni. Kradoma sem se privlekel na drugo stran

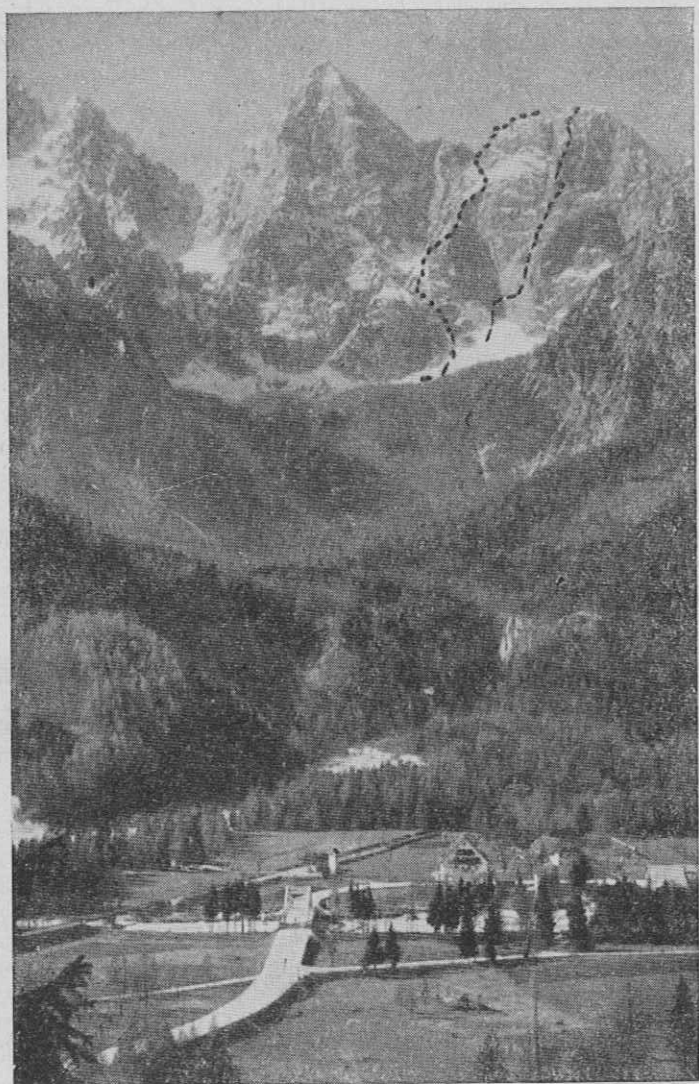

Foto Jaka Čop

Severna stena Špika in Frdamanih Polic z včrtanima smerema, ki ju opisuje Uroš Župančič. Desno: smer Schinko-Bischofberger 31. avgusta 1933, prva ponovitev 12. in 13. septembra 1948 (naveza Krušic-Šiler-Župančič).

grape, kjer me je čakalo ponovno presenečenje. Treba je bilo po gladki in zbiti strmi steni izsiliti prehod navzgor. Pod menoj je zijal prepad, ki se je grezil v grapo, vrv je potekala in tovariša sta ostala daleč onkraj grape. Zaman sem iskal mesta, kamor bi varno zabil klin; položaj je bil tvegan, take drže nisem mogel dolgo zdržati. Treba se je bilo naglo odločiti. Oči so iskale po steni, misli so begale po stenah, ki so me resno zaposlile v nevarnih prehodih. Hotel sem se v naglici spomniti, kako sem tam in tam našel izhod iz zagate. V trenutku sem plezal po Široki peči v Dibonovi smeri, za čas sem se pomudil in preletel stene ponosnega Špika, spomnil sem se Hudičevega stolpa in vseh drugih sten, kjer sem moral znati šestokrat tudi tisto, česar se nisem učil nikjer in nikoli. Zbral sem vse sile in se pognal v gladek previs. Premagal sem ga, pod menoj se je režala globina, pred menoj pa mi je ponujal roko lažji teren. A samo za čas sem se oddahnil na skopo odmerjenem prostorčku. Naprej pred nami so se vrstile gladke in slabo razčlenjene peči, ki so zahtevale od nas vseh resnega opravila. Zabijanje klinov je glasno odmevalo od sten Špika, Rigljice in Rušice. Za vsak meter, za vsak oprimek in stop je bilo treba novega napora in novega znanja. Znova smo premagali težko in slabo razčlenjeno mesto okoli dobro vidne luknje sredi sten. Prečili smo proti levi in prišli ponovno na raz tik ob grapi. Pred nami in nad nami so se poganjale navzgor krušljive, rumene, preperete stene, vesile so se tik nad nami in nam niso dajale upanja na uspeh. Tu smo bili prepričani, da znajo Avstrijci več kot mi, da oni zmorejo nekaj, pred čemer mi omagamo. To nas je zadržalo le za kratek čas. Potrebni pa smo bili počitka.

Pred mogočnim skalnim zidom smo si v zavetju preves poiskali varno počivalo. Sedeli smo tesno drug ob drugem; mogočen razgled in prijetna zavest, da smo opravili resno delo, nas je navdalo z borbenostjo. Skoraj bi nam splahnilo vse to, ko se je nad nami odtrgal skalni plaz. Kamenje je padalo v globino in se okoli nas razbijalo.

Slabo razčlenjen skok nad nami nam ni dajal upanja. Visoki rumeni odlomi na levi strani so nas odbijali. Tedaj smo nad seboj v masivnem previsu opazili slabo zabit klin, zabit v poklino, ki je bila edina v tem prehodu. To nam je dalo v roke ključ za napredovanje. Klin je bil zabit visoko, previsoko. Nihče ga ni mogel doseči, da bi vpel zaponko. Janez mi je naredil živega možica in preko njega sem kmalu imel zaponko v slabo zabitem klinu. Tako smo se kmalu pregoljufali skozi ta res edini prehod v steni. Kmalu sta bila za menoj tudi ostala dva. Po opisu nam je bilo znano, da od tu dalje stena ne predstavlja nobenih večjih težav. Zato se nam je zdelo nepotrebno hiteti dalje. Lenarili smo po steni in se razgledovali po mogočnih stenah, ki so se dvigale vse okoli nas strmo proti nebu. Pozabili smo na čas, ki je hitel v večer. Nismo opazili dolgih senc, ki so se risale na meliščih Pod Srcem. Preko položne strehe smo prišli na Sleme. To je bilo za nas usodno razpotje. V negotovosti je Janez potegnil od nekod zmečkan in prepoten papir, kjer je imel skrbno prepisano smer prvih plezalcev. Ko smo tolmačili tehnične izraze v nemščini, je dneva ostalo le še za pičlo uro. Opis nam je nakazoval pot na desno po krušljivi prečki nad še bolj odurnim prepodom, tik pod nepre-

plezljivimi prevesami. Stopili smo v prečko, zgoraj pa se nam je zdel prehod preveč zračen in nič kaj mikaven. Tam smo se zamudili dolgo, da se je že zmračilo, ko sem odstopil od poizkusa. Janez je trmasto poizkusil za menoj. Toda ta večer v prehodu nismo uspeli.

Morali smo se umakniti, pri sestopu pa so nam že svetile prve zvezde in v dolini so se prižigale luči. Spodaj pod streho smo se zarili v rušje in hoteli zaspati. Boren ogenj je zamiral v noč sredi stene. Skromna večerja nam je po resnem opravilu in trudu privabila spanec. To je bila moja prva noč sredi stene. Proti jutru so se potegnile preko neba temne lise, ki jutranji zarji niso pustile, da bi prebudila dan.

Domov nas zvečer ni bilo, domači in tovariši so bili v skrbeh za nas. Sredi stene pa je trepetal slaboten plamenček in brez naše vednosti signaliziral v dolino. Zjutraj dneva ni hotelo biti, rdeča zarja ni pozlatila ponosnih temen špikov in robje niso zažareli v svetlobi dneva, spodaj pod steno pa smo začuli glasove. Čemu — zakaj toliko govorjenja? Prišli so reševalci. Hlad in deževne kaplje ter glasovi pod steno so nas prebudili in klicali k novemu delu. Naglo smo povedali onim pod steno in se jim zahvalili za skrb, napotili smo jih domov, da tam povedo, da smo sredi stene zdravi preživeli lepo noč. Naglo smo bili nared. Misel, da bi ponovno izsilili prehod desno okoli roba po tvegani polički, ki nas je zavmila sinoči, smo opustili in poiskali boljše, lepšo. Janez je prevzel vodstvo in odlično reševal situacijo v strmem in krušljivem razu, ki nas je vedel in privedel naglo in naravnost na vrh Frdamanih Polic. Padle so prve kaplje, grebenski veter se nam je bližal. Še preden je utegnilo močno deževati, smo v hladnem jutru dosegli vsi srečni vrh ponosne stene.

Ponovili smo prvič po 15 letih smer Raimunda Schinka in ing. Adolfa Bischofbergerja iz Graza, dveh odličnih plezalcev, ki sta zapisala svoji imeni v najtežjih stenah Evrope.

Zadovoljstvo nam je prepevalo v duši in prav malo smo se brigali za močan naliv, ki nas je namočil na poti v dolino.

Smer je treba šteti za eno najtežjih v naših gorah. Tudi prva plezalca sta jo ocenila za najmanj tako težko, kot je centralna smer v severni steni Špika, smer Mire Marko-Debeljakove.

Jesen je naglo prišla za deževjem, ki nas je močilo in mrazilo pri sestopu v Krnico. Kmalu je pobarvala bukovje, mecesni so se zlatili pod gorami in mrzel veter je vrtinčil odpadajoče listje.

Nas gorjane pa ni zadržalo slabo vreme, vračali smo se ponovno h goram. Pota so bila globoko zasnežena, redke gazi v globokem celcu so se risale v zatrepe.

Lepa je bila zima leta 1949, tovariši so bili uspešni, plezali so v vseh stenah. Tudi nas starejše so navdušili uspehi mlajših. Hoteli smo svoj delež prispevati k skupnemu uspehu našega zimskega alpinizma.

Sredi noči 13. februarja smo radovedni pogledali iz koč v robe. Vse mirno je bilo v prirodi, v gorah so se umirili viharji, zvezdnato nebo je napovedovalo in obetalo še lepši sončni dan. Hiteli smo skozi gozdove više

in višje, dokler Maks, Andrej in jaz nismo stopili v zasneženi zatrep Pod Srcem. Zasnežene stene so se pokazale v vsej strahotni mikavnosti. Niti za čas nismo oklevali. V snegovih smo zasledili stopinje znancev, ki so si sredi tedna pred nami naložili pretežno nalogo. Oni so odšli, mi pa smo stopili v njihovo gaz.

Bili smo v dvomih. Ali preko Srca, ali naj glavo obidemo desno, severozapadno? Preudarjali smo in ugotovili, da sestop z glave v snežni žleb, ki drži proti severni steni Frdamanih Polic, ni nič kaj priporočljiv. Zato smo prečili pod glavo desno in v strmini nas je kmalu prevzela strast, da dosežemo grebene, ki so se že barvali v slabotnem rožnatem soju zimskega sonca.

Poznali smo desni žleb. Reševali smo tam preko ogromnega skoka smrtno ponesrečenega tovariša. Poleti v pristopu v žlebu še ni nihče uspel, le najbolj drzni in sposobni so se po vrvi spuščali v globino. To pot smo imeli lahko pot tudi v pristopu, zmagati smo morali le strmo snežišče, ki nas je privedlo zelo visoko. Severna stena Špika se je grozotno vesila prav nad nas, počti, kamini in razi so se čudno spremenjeni pošastno okrašeni dvigali v neznamo višino prav do koprenastih oblakov. Ugotovili smo, da tam ni uspešnega opravila za nas.

Ozračje je bilo spokojno in dan se skoraj še ni prebudil. Le v stenah so se trgali plazovi.

Za nas je bila pot jasna, poleti smo jo preplezali že mnogokrat! Desno po žlebovih in dalje preko kamnitih skokov nad prepadno grapo, dalje na vesino do skalnega roba, ki naglo privede na sam vrh. Pravijo, da so naveze v poletju pustile mnogo klinov in celo vponk.

Zbiti žlebovi so vodili v desno, vedno višje in postajali so vedno bolj strmi. V njih je bilo dovolj zbitega snega, ki nam je omogočal nagel pohod. Plitvi žlebiči so bili poledeneli, spodaj pa se je režala gladka skala, ki ni bila nič kaj mikavna. Kmalu smo se prebili do prevese na vrhu žlebov in kaminov. Temna luknja pod preveso je bila okrašena z ledenimi svečami. Pozvonili smo po njih, jih odbili in se udomaćili v prostrani luknji. Potrebni smo bili okrepitev in odmora. Še preden smo hoteli nadaljevati pot naprej — navzgor, nam je stena poslala prvi resen opomin; preko nas je hušknil pršni plaz, ki bi nas bil kmalu zasul. Iz zavetja smo se izmotali desno na grebenček, ki za cepin in dereze ni imel dovolj snega. Po hrbtu smo varovaje napredovali do globljega snega pod stenami v večjem okrešlju.

Sonce se je vzpelo že visoko! V stenah Rigljice in Rušice se je jelo prebujati, plazovi in plaziči so se spuščali preko gladkih sten, padajoče kamenje je udarjalo ob čeri. Mi smo bili skoraj sredi stene, pod prevesnimi kamini, ki drže nad prepadno grapo in dalje v lažji svet pod vrhom. Stopili smo proti Kaminom. Iskali smo kline, ki bi morali biti prav tu na najtežjem prehodu. Levo in desno smo stikali za njimi, nikjer jih ni bilo. Končno smo morali poseči po svoji zalogi. Vsak je svoje potegnili iz torbe, prekaljene in prevokane že v tolikih stenah. Osnažili smo snegove in že smo zabili prvega, gole roke pa so iskale za oprimki po poledeneli skali. Tako iskanje stopov in oprimkov nam je kmalu popilo znojne kaplje na

obrazu in hrbtu in začelo nas je občutno mraziti. Nismo uspeli. Spustili smo se nekaj metrov na snegove in počivali. Iskali smo po spominu, kje običajno plezamo poleti, ko so kamini kopni.

Da tam bolj na levi, tam se bomo prebili tudi to pot. Menjaje se v vodstvu smo napredovali v trdem delu s kladivom in klini. Končno smo izsilili prehod na lažje mesto. A le za kratek čas! Po hrbtu, globoko zasneženem, smo morali napredovati tvegano in izpostavljeno nad centralno grapo, kateri nismo videli niti vrha niti dna. Pregoljufali smo se tudi preko te prečnice, da smo se pošteno ugreli. Dalje so se nam ponujala snežišča pod vrhom in hiteli smo, da jih čimprej dosežemo, da nas sonce ne dohiti v teh masah snega. Morda bi se utegnilo kaj premakniti. S te višine smo imeli že lep in mogočen razgled, pri delu smo se kradoma ozirali na vse strani. Levo od nas se je poganjala navzgor Špikova stena v vsej svoji veličasti, desno pod nami smo puščali za seboj stene Rušice in Rigljice. Pod samo vrhnjo kupolo smo prečili močno v levo, na rob grape med Špikom in Frdamanimi Policami; grapa se je vsa zasnežena poganjala v silnih skokih navzdol do dna. Tu nas je pozdravilo prijetno jutranje sonce in pohiteli smo, kolikor nam je pač dopustilo izstopno zasnežno pečevje. Dosegli smo cilj, ki je stal toliko let pred nami. Sonce je zlatilo vse vrhove nad Krnico, vrhove tja preko Mojstrovke in Mangarta, preko Jalovca do zapadnih meja našega planinskega sveta — do Višnje gore in Špika nad Policami. Vse bogastvo sonca, vse bogastvo domovine, radost nad zmago je plačilo za resno borbo z naravo in samim seboj. To je doživetje, ki ga človek rad spravi v globino svoje duše in mu je najboljše zdravilo za dni, ko mu je življenje resnično težko.

Janko Blažej:

SMRT V STENI*

Bili so čudoviti dnevi v Martuljku. Sonce je sijalo, kopali smo se v kopališču in postopali po postaji, pa tudi plezali in se vračali v kočo, utrujeni in lačni, z vrvjo na hrbtu, s kladivom v žepu in s šopom klinov za pasom, da je pozvanjalo kakor kravji zvonec. Nenadoma pa je v te nepozabne dni stopila smrt. Bilo je takole:

Prejšnji večer sem odšel na sejo AO-ja na Jesenice. Burna razprava se je zavlekla pozno v noč, zato se mi ni več ljubilo, da bi se vračal z večernim vlakom v Martuljek, raje sem doma poslušal glasbo v radiu ter bral knjigo do polnoči. Zjutraj so mi na postaji povedali, da ne vzamejo kolesa na vlak, ker je sobota. Hitro sem se odločil ter šel s kolesom v Martuljek, rabil sem samo pol ure več kot vlak. V Lipovčevi sem zvedel, da je Jerovšek odšel z Vančem v Dibunovo v

* 21. julija t.l. se je v Dibunovi v Špiku ponesrečil Radko Čapek iz Zagreba.

Špik, z njima pa še hrvaška naveza. S Hrvati smo si bili sosedje, taborili so v Jasenih, nedaleč od nas, vendar so bili stiki med nami slabi.

Da nam ne bi brez haska minil dan, smo se odločili še mi in v dveh navezah odšli v smer Jesihova-Potočnik v Frdamanih Policah. Smer ni težka in tako je bilo časa še dovolj. Okoli desetih dopoldne smo bili na vrhu Zelene glave in s presenečenjem smo opazili neke postave, ki so lezle preko rezi proti steni. Kmalu smo ugotovili, da sta to nadaljnji dve hrvaški navezi, ki imata isti namen kot mi. Za Dibonovo bi bili pri svojem polževem tempu itak prepozni. Hrvatje so bili navezani in izpod njihove vrvi se je neprestano usipalo kamenje. Zato smo sklenili, da jih bomo prehiteli, ter smo v kotlu med Frdamanimi policami in Špikom zopet zvlili vrv. Ko smo se ponovno navezali, so bili Hrvatje že nekaj raztežajev za nami, a smo jih počakali, da jih v steni ne bi mi ogrožali s padajočim kamenjem.

Bili smo v steni in smo polagoma napredovali. Plezanje je bilo lahko, zato sva se z Uršičevim Jožem razvezala in šla vsak po svoje. Po dolgi polici sem prečil iz smeri na steber ter opazoval Milana in Oskarja ter Hrvate pod sabo, pa tudi one v Špiku. Bili so ravno v najtežjem delu stene. Plezali so hitro in brž je bilo mesto za njimi. Že dalj časa smo bili v stikih in dobro smo slišali tudi polglasne klice. »Fantje, zvečer pa gremo plesat v Koop« sem dejal. »Da, k Italijankam« je odvrnil Vanče in potem je bilo slišati popevko, ki jo je eden izmed njih brundal predse. Pred nekaj dnevi so fantje pri kopanju odkrili v domu Franceta Rozmana nekaj Italijank. Ker so bila dekleta lepa, so takoj vzpostavili z njimi stike, čeprav nobeden ni znal italijanski. Vprašali so jih, če poznajo Emilija Comicija, dekleta pa so mislila, da so fantje po poklicu komiki.

Izpod navez v Špiku se je neprestano rušilo kamenje in sikalo skozi zrak na snežišče v kotlu. Okoli dveh popoldne je padanje kamenja nekam potihnilo in takrat smo čuli iz Dibonove klice. Sprva vpitja nismo mogli razumeti, a nato smo čuli povsem natančno: »Radko je mrtav, ubio ga kamen«. Novica je bila kruta, preveč nenadna, da bi jo mogli verjeti, a bila je resnična. Nastopilo je vpitje in razburjenje v Dibonovi, napetost pa je narasla do skrajne meje tudi pri nas. Končno pa je prerekanje potihnilo. Vanči in Hajne sta se razvezala, Jerovšek se je pričel spuščati navezan na spojenih vrveh k ponesrečencu. Mi smo med tem časom nadaljevali plezanje, čim pa je Jerovšek spregovoril le besedico, smo živčno obstali ter čakali, kdaj nas zadene kakor obsodba: »Mrtev«. Čez nekaj časa je napetost popustila, nekako otopeli smo in ko je Jerovšek javil: »Mrtev! Ni pomoči!«, smo vest sprejeli le še kot potrdilo.

Vendar je smrt zelo močno vplivala na naše razpoloženje. Vsa razgibanost nas je minila v hipu, z Jožetom sva se zopet navezala in skupno smo plezali proti vrhu. Hrvatje pa so zopet zaostali daleč pod nami v steni. Okoli treh popoldne smo izstopili in Milan je brž tekkel v Kranjsko goro obvestit GRS.

Počivali smo na soncu ter čakali one, ki so pritrdili ponesrečenca v žmuli ter nato s preostalim Hrvatom hitro in brez besede plezali proti vrhu. Mesto nesreče je bilo pred nami kakor na dlani. Sredi žmule, na najtežjem mestu, tik nad rdečim kaminom, je viselo truplo, stena daleč pod njim pa je bila vsa rdeče obrizgana s krvjo.

Počasi sem spregovoril in izrekel vprašanje, ki nam je vsem kakor zver ždelo v možganih: »Kdo je sprožil kamen? Kdo ga je ubil?« Predstavljali smo si, da je kamen sprožila ena naših navez, z višine je moral prileteti in povzročiti smrt. Sklenili smo, da o tem ne bomo spraševali, vse je bilo naključje in nismo hoteli delati razpoloženja še težjega.

Dobra ura in pol je pretekla, preden se je z vrha Špika odluščila prva postava in zdrsula po snežniku navzdol. Bil je Vanče in za njim so prišli vsi ostali. Sešli smo se na prodiščih južne strani Špika. Jerovšek nam je na kratko pojasnil, kako se je pripetila nesreča: »Vrh žmule je bila nastavljena precej velika skala, ostanek zadnje zime. Prvi sem prišel do skale ter sem nanjo opozoril vse ostale, tako da sta obe prvi navezi srečno prišli mimo nje in tudi že prvi Hrvat. Drugi Hrvat pa je v žmuli, komaj dva metra pod skalo zdrsnil. Njegov partner je sicer pariral padec, a je pri tem sprožil skalo, ki je prebila lobanjo drugemu. Mrtvo truplo je zanihalo na vrvi in ako bi Jožko ne bil oddaljen le dva metra ter ne bi bil priskočil takoj na pomoč, bi se nesreča utegnila končati še huje.«

Odleglo nam je, ko smo čuli, da nihče neposredno ni vzrok nesreči in nadaljevali smo pot v dolino. Jerovšek je edini videl mrliča od blizu in to je nanj zelo učinkovalo. Hotel je prekiniti plezanje ter se naslednji dan vrniti domov. Ostali smo mu to odsvetovali. Plezali smo dalje, zatopljeni v svoje misli.

Grušč se nam je sprožil pod nogami, sence v dolini so se daljšale in za Mangartom je tonilo sonce. Hrvaški navezi sta še vedno lezli v Frdamanih Policah, na južni strani pa jih je čakal preživel iz Špika. Čakal — sam.

Slavko Peršič:

MAGLIĆ (2388 m)

Nemir pred odhodom... in posebni vlak za spominsko slavnost padlim žrtvam pete ofenzive nas je potegnil v ramazansko noč. Po ozkotirni progi smo se dvigali iznad Sarajeva in do mestne četrti Bistrič, ki leži na obronkih Trebevića; vse se je gnetlo pri oknih in občudovalo z višine morje lučic. Te so sedaj bolj goste, kot so bile v preteklih mesecih, ker muslimani obhajajo svoj enomesečni post. Vozili smo se v prijetnem junijskem večeru ob času muslimanske večerne molitve — jacija namaz — ko smejo v džamijo tudi muslimanke. Kajpak je to nekaj radostnega za mladino! Ob tej uri so vsi številni minareti prestolnice Bosne in Hercegovine slavnostno razsvetljeni z mnogimi pasovi

žarnic okrog hodišč in na vrhu vitkega stolpa. Tam, kjer Miljacka prodre v mesto, se na pobočjih ob njej in okoli iznad Baščaršije, še vedno za tujca najzanimivejšega dela mesta, nahajajo najstarejši deli Sarajeva. Tam je še nedotaknjen Orient z mnogimi džamijami in muslimanskimi pokopališči, z bosanskimi in begovskimi hišami pa tudi z ljudmi konservativnega kova. Središče vsega tega Vratnik, nekdanja utrdba Vrh Bosna, kjer je začetek današnjega Sarajeva. Med še dobro ohranjenimi trdnjavskimi obzidji so najstarejše sarajevske hiše in javne zgradbe.

Zaupajoč se lokomotivi, smo naslonili glave na oprtnike, se nekoliko zleknili in... ko smo zopet odprli oči, glej rana jutranja megla je kot rahla tančica ležala nad dolino silne zelenkašto se peneče Drine. Kljub zelo zgodnji jutranji uri so nas na kolodvoru v Foči sprejeli člani domačega planinskega društva »Zelengora«.

Foča je majhno okrajno upravno mestece v Bosni, podobno ostalim mestecem ob Drini, kot so Ustikolina, Goražde, Ustiprača in Višegrad, namreč muslimansko bosansko, vendar po svojih ljudeh bolj hercegovsko, verjetno zaradi tega, ker je pod Turki pripadalo Sandžaku. Od kolodvora do središča mesta, kjer so nas v lepo urejenem hotelu postregli z zajtrkom, je kar lep del poti, ki pa nam je ob prijetnem kramljanju kaj hitro minil. Spoznali smo, da je Foča izhodišče za pohode v mnoge gorske skupine.

Medtem ko sem s tovarišem Traunerjem, mladim sarajevskim alpinistom, pravzaprav belgijsko-kranjskim-Bosancem, načrtoval vzpon na Maglič, se je plaho približal Zagrebčan Drago in me prosil, če se sme pridružiti s tovarišem. Pridružil se nam je še kapetan Dakić, dober znanec našega Čopovega Jožeta; neko zimo, ko je bil Dakić še poročnik, je oba zasul plaz nekje nad Pišenco. Kaj takega se Joži ni pripetilo v mladih letih. Sedaj je bil kapetan s svojimi vojaki na vežbalnem pohodu in bi se tudi rad povzpel na njemu še nepoznani Maglič. Ker od nas še nihče ni bil na Magliču, smo se o vsem dobro poučili pa tudi sijajno sporazumeli. Razen tega smo bili dobro opremljeni z nadrobnostnimi zemljevidi in kompasi, kar je v teh gorah, ki so slabo obljudene, preprežene z gozdarskimi in živinskimi stezami pa brez vsa-kršnih označb ali markacij, neobhodno potrebno.

Uredili smo vse potrebne formalnosti z vodstvom izleta, na kar nas je tovorni avtomobil odpeljal. Vozili smo se mimo velike žage in lesne industrije v Brodu na Drini do poslednje naselbine ob vozni cesti, spremljajoči krasno Drino, do Alačičev. Od tu so fočanski planinci dan prej markirali pot čez Popov most do Tjentišta, planinskega naselja in gospodarstva na Sutjeski, obdanega s samimi lepimi gorami. Ta pot se res dvigne do 800 m, vendar zelo skrajša pot, ki bi sicer držala ob velikem kolenu pri izlivu Sutjeske v Drino.

Sledili smo markaciji, stopali po starodavni turški kaldrmi nad Predjelom in Igočami pri tem razmišljujoč, koliko naše mladine je po tej poti hodilo v sužnost ter v janičarsko šolo; zato smo se za naš namembni kraj nekoliko previsoko dvignili in se ustavili v zaselku Balići.

Nič zato! Od tu se nam je odpiral zelo lep razgled na Sutjesko in vasice ob njej, na robove Vučeva in Snježnice, med katerimi je globoka zaseka Ždrijelo, iznad robov pa se dviguje pečevnata zgradba iz skupine Bioč—Veliko Pleče, našemu Jalovcu podoben vrh. Od tu smo po nadrobnostnem zemljevidu določili smer pohoda, ki nam jo je kompas pokazal točno proti jugu, in če nas bi »slučajno« zajela Magličeva megla, po kateri ta gora nosi svoje ime, ne bi mogli zgrešiti planine Stubice, kraja našega prenočevanja. Kosilo in temeljit počitek naj bi bil visoko pod Ždrijelom na Glasincu ob studencu, ki ga kaže zemljevid.

Poslovili smo se od gostoljubnega gospodarja, ki nas je postregel z obilno količino kislega mleka in kmalu nato smo stali na mostu čez šumečo Sutjesko pod vasico Sadići. Danes je Sutjeska bistra, veselo in razposajeno skaklja v naročje Drine, a v dneh ogorčenih borb za svobodo proti osvajalcem in zaslužnevalcem naše zemlje je krvava tekla, noseč s seboj žrtve pete ofenzive. Skozi vasi Sadići in Čurevo, kjer stoji še dobro ohranjen stolp nekdanje srednjeveške utrdbe, smo se ob plodnih pobočjih dvignili na sončne senožeti in žitna polja Glasinca, kjer smo se okrepčali in osvežili v prijetni senci.

Ždrijelo v resnici zasluži svoje ime, kajti po njem polzi les iz globokih gozdov in ob nalivih hrumi voda v neznanskih količinah v nenasitno žrelo. Ob drči se v ključih dviga dokaj dobra steza. Pri vrhu smo se ustavili v votlini, ki je v pradavnini bila morda dom jamskega človeka, v sedanji vojni pa je nudila zavetišče partizanom in Vrhovnemu vojaškemu poveljstvu s tov. Titom na čelu. Za nas, ki smo bili spočiti, dobro nahranjeni in siti, se nam je zdel vzpon skozi žrelo kot kak sprehod. Toda kakšen bi bil vzpon, če bi morali tod lačni, utrujeni, neprespáni, preganjani in oblegani prenašati bolne in ranjene tovariše, kot so jih pogumni borci iz pete ofenzive pa tudi pri prehodu ob tretji ofenzivi.

Iznad Ždrijela se pot položi, vendar smo še v globoki grapi, ki je ob hudi uri gotovo neprehodna. Takrat z obeh pobočij pridivjajo vode in gorje mu, kogar zajame razbesnela sproščena sila. Sicer pa je grapa suha, a je hoja po njej prijetna, kajti tu smo v senci in hladu pragozda. Osvežujoč izvir sredi grape bo gotovo osušilo vroče poletje.

Polagoma smo se vzpenjali in čedalje bolj se je redčil pragozd na levi. Stopili smo na jaso in takoj za njo na pravljlično Hadžića Ravan, krasen pašnik s široko preprogo modrega svišča. Nad pašnikom se dvigujejo visoke smreke in jelke, katerih krošnje so dovršeno oblikovane. Skozi nje vidimo široko pečevnato zgradbo Bioća ter za tem še severno in vzhodno ostenje Magliča, okrašeno z mnogimi lepimi snežišči. Sonce je še visoko, a že smo v bližini Stubice. S planin Vučeva in Rujevca čujemo zvončkljanje živine kot na domačih pašnikih in priklicavanje pastirjev, ki se dogovarjajo o nečem, nam nerazumljivem; pa se zato še mi vmešamo s svojimi klici. Poljano Ulobić, na kateri se pase velika čreda volov, reže močan potoček, ki priteka iz že razpadlih obzidanih vodnjakov sredi nekoč dobro organizirane planine, a vodo mu dajejo še močna snežišča na pobočjih Magliča.

Kar verjeti nismo mogli, da smo dospeli na planino Stubico, ki je v nekaterih zemljevidih označena z imenom Kamen. Pravzaprav se planina, ki leži tik pod vrhom Klekove Glave (1790 m), imenuje Stubički katuni na Kamenu, kakor mi je to pozneje pojasnil tov. Lujo iz Plinarskega Saveza. Ime »katuni« izdaja, da je planina črnogorska, kajti tako imenujejo planinske pašnike s stanovi v kotanji le Črnogorci. Ime gotovo ni slovansko, ampak je romansko, zaneseno v gore v času, ko so tod gospodarili nikdar siti Rimljani, ki pa so se razbežali ob prihodu Slovanov. Italijansko ime »cadini« (sinonim za katune) označuje kadunjaste oblike, kot kotanje, konte pa tudi dolke. Na planini Stubica (okrog 1750 m) so pastirske kočje postavljene po prijetni kotanji, ki jo od vseh strani varujejo višja pobočja. V tem zatišju se od junija pa do prvih dni septembra razvija življenje, podobno onemu, ko so Slovani bili še nomadi. Pastirji so na najnižjem delu kotanje dobro steptali in stlačili zemljo, da ne prepušča vlage, na njo pa znosili gore snega. To so pokrili s plastjo sena, ki obvaruje sneg, da ga sonce ne more tajati; seneno plast pa so pokrili z mnogimi vejami borovcev, da ne bi veter odnašal sena. Ta sneg bodo jeli uporabljati šele, ko se bodo snežišča na Magliču pomaknila zelo visoko pod stene in bo usahnil tudi sedaj močan izvirek studenčne vode ob samem vznožju vrhnje zgradbe Magliča. Sicer pa pastirji in pastirice tvorijo sneg na glavi in v vrečah z oprtnicami čez rame ali pa omotan v ponjave s strmih pobočij do stanov. Tu ga postavijo v korita na južni strani koč, kjer se počasi taja. S snežno vodo si blažijo žejo, kuhajo hrano in napajajo živino, če je prav potrebna.

Ko smo uredili vse potrebno za prenočevanje, smo izkoristili dan še z ogledom pristopov na vrh Magliča. Ugajal nam je velik žleb, poln snega, ki le pod južnim grebenom kaže na nekoliko težji izstop na vrh. Pastir nam je povedal, da je ta žleb Veliki Do in da še ni bil v njem. Ker ga na obeh straneh obdajajo strme stene, nas je zanimalo, če se da priti vanj. V strmem pečevnatem in drnastem boku smo našli udoben vstop v grapo, potem pa med borovci odkrili še stezo, po kateri hodijo pastirji po sneg v krnico Veliki Do. S steze na vrhu roba smo videli, da imamo mnogo možnosti pristopa na južni greben. Zadovoljni smo se vrnili h koči.

Klekova Glava (1780 m) je na jug odsekana z visoko steno, ki strmo prepada nad Mratinjsko Uvalo. Sedli smo na robove te stene in uživali razgled na skupino Bioč, ki je spreminjala barvo ob poslavlajočem se soncu. Lahna zarja je polagoma rumenela in še enkrat so se zasvetili vrhovi Veliko Pleče (2301 m), Oblik (2116 m), Veliki Vitao (2396 m) ter ostalih Vitlov v kovinsko beli barvi. To je bil znak, da se je dan nagnil na drugo plat zemeljske oble. Tudi ime Vitlovi je zanimivo in se nanaša na meglo, ki se kaj rada vrtinči (vitla) in podi okoli teh vrhov, a najrajši okoli Magliča, gore meglá. Šli smo še proti vzhodnim robovom Magličevega ostenja, pod katerim je širok dolek s stezo, imenovan Carev Do. Tod je prehod na Presjeko, ki loči Maglič od Bioča. S te steze je prav lahko prestopiti na južna travnata pobočja

Maglića in po njih potem na vrh. Sicer pa se steza izgubi in prehod k Trnovičkemu jezeru je brez posebnih težavnosti.

Prav posebno pozornost je z robov Klekove Glave vzbujalo Veliko Pleče (2301 m) s svojo trioglato, okoli 700 m visoko severno steno, ki jo domačini imenujejo »Zmajeva stena«. Ne smemo pozabiti, da se z imenom stena v tej krajih označuje pečevnat vrh. Pod »Zmajevo steno« je včasih, ko je v gorah dosti snega, majhno jezerce, sicer pa mlakuža, pod katero se skrrije zmaj, da ga ne bi motili ljudje. Iz pogovora s pastirji sem zvedel, da je v teh krajih ohranjenih mnogo lepih pravljic posebno o povodnih zvereh in vilah. V sencah, ki odsevajo v jezerski gladini, v valovanju in navideznemu premikanju zverženega vejevja, potopljenega v jezero, človek v svoji domišljiji vidi neke prikazni s stezalkami in tipalkami, ki bi mogle zagrabiti žrtev. Večerne sence in svetlobe, megle in vetrovi, padanje skalovja in divjanje plazov — vse to pripisuje človek zmaju, ki je zgradil veliko steno, da ne bi nepoklicani vdrli v njegovo kraljestvo. Toda pogumni zagrebški alpinisti so našli ranljiva mesta v steni ter jo preplezali v dveh smereh. Vse severne stene vrhov Biočeve skupine, kot Vel. in Malo Pleče, Vrst, Oblik, Skladište in drugih so visoke po 500 do 700 m in vredne obiska, medtem ko so južne stene krajše, do 200 m, in lažje, pa zato prav primerne za sestop.

Z večerom, polnim lepih prizorov in globokih vtisov, je legal rahel hlad na vrhove in ta nas je pregnal z lepega razgledišča.

V knjigi »Kroz planine Bosne i Hercegovine« avtor J. Popović epozarja, da ni dobro prenočiti pri teh pastirjih okrog Maglića. Čemu neki to odsvetuje? Mar ti preprosti ljudje niso vredni obiska in niso poštene? Ali je kak neprijeten dogodek, ki ga je morda zakrivil sebičen in nerazsoden planinec, odločilen, da se zadeva posploši in prizadene vse? Kljub temu, da so lastniki koč ob prihodu našli svoje poletne planinske domove poškodovane in bili upravičeni jeziti se, so nas sprejeli zelo gostoljubno in gospodar nam je hotel celo odstopiti svoje ležišče, na katerem je bilo prostora za dva, za ostala dva, zase in za svojo ženo pa bi postlal na drugi strani ognjišča. Pustili smo njemu in njegovi ženi ležišče, sami pa smo si postlali z deskami in senom ter izvrstno počivali na mehkem in suhem pa tudi toplem ležišču pod gostoljubno streho. Vojak, ki je sicer stražil pri bližnjem šotoru, se je tovariško brigal za toploto v naši koči.

Dobro smo se okrepčali ob izvrstnem mleku in ko je sonce razmehčalo vrhnjo plast snega, smo se že vzpenjali po gornjem delu krnice Veliki Do. Krnico, ki je odprta le v veliki žleb, obdajajo z vseh strani pretežno gole stene. Le pod vrhom, imenovanim Klekovo Pleče (2039 m), so pobočja porasla z borovci in rušjem (klekovino). Razgledali smo se in izbirali med mnogimi možnostmi vzpona na vrh Maglića. Na mnogih mestih se dolga snežišča, stekajoča se v sredo krnice, zajedajo visoko pod greben in kjerkoli bi poskusili, bi uspeli. Odločili smo se za smer naravnost v vpadnici glavnega vrha Maglića (2388 m). Velik gams samec, čigar sledove smo prečili v spodnjem delu Velikega Dola,

nas je s svojim ostrim brlizgom opozoril nase. Mirni smo opazovali njegov sprehod med borovce, kjer nam je zginil čez Klekovo Pleče na drugo stran proti Mratinju.

Z vrha strmega snežišča smo prestopili v jugovzhodno zelo krušljivo, skrotasto steno. Vstopno mesto tvori kratka plat, navpična, vendar bogata z dobrimi stopi in oprimki. Nad to platjo je neprijetna vesina, kjer smo pazljivo postavljali noge, da ne bi rušili kamenja drug na drugega. Sprejelo nas je strmo snežno pleče, v čigar levem delu si je veter izdolbel lepo okence. Ker je snežišče prepadalo globoko dol proti Stubici, sem nadelal vanj globoke stope, da bi ga tovariš lahko varno prečil. Ko smo snežišče prečili, smo bili že na vrhnjem travnatem grebenu, kjer smo našli lesen križ v spomin padlega borca. Še malo in dospeli smo na glavni vrh Magliča (2388 m), na katerem so domači planinci odkrili spominsko ploščo padlim tovarišem, a smo nadaljevali po travnati planjavi na drugi vrh, visok 2386 m, na katerem je triangulacija. Prešli smo črnogorski vrh in se ustavili na hercegovsko bosenskem — kot je tovariš pripomnil — na domači zemlji. Nekoč je res potekala meja med obema vrhovoma in še so vidni mejni kamni, nekdanja državna meja Črne gore.

Črnogorski pastirji so nas na Stubici spravili v zadrego, ko so trdili, da se njihova planina nahaja v Črni gori in da bomo nocoj prenočili na črnogorski zemlji. Meneč, da je Maglič popolnoma bosensko hercegovska gora kot najvišji vrh republike Bosne in Hercegovine, smo zavzeli svoje stališče. Črnogorci so nas obdolžili, da smo z vojsko vred prekoračili njihovo republiško mejo, za kar pa nimamo ne potnih listov ne vizumov niti ne posebnih dovoljenj. Na smolo — v naši mešani planinski družbi, med katere štejem tudi vojake, ni bilo niti enega Črnogorca, medtem ko so bili zastopani vsi narodi in celo narodna manjšina Jugoslavije. Da ne bi s svojo mednarodno vojsko izzvali »ostrega spora«, smo obljubili, da bomo spoštovali gostoljubnost, da bomo mirni in ne bomo uporabljali orožja in da se bomo naslednjega dne zopet umaknili za mejo... in ponudili smo pastirjem cigaret. Eden je pripomnil, da bi mu bolje teknila »škija« (eškija pomeni po turško hajduka in v narečju izgovorjena »škija« je hajduški, tihotapski tobak). S takšnim zlatolasim tobakom pa se naša družba poštenih državljanov ni mogla postaviti. Sicer pa v teh višinah vsaka cigareta enako dobro zaleže in enako dobro odračuna kot »škija«.

Na našem hercegovsko bosenskem vrhu smo se napravili kar se da udobno in se brezskrbno razgledovali.

Maglič z Biočem in Volujakom tvori zaokroženo skupino, ki jo omejujejo na severu, zahodu in jugozahodu Sutjeska, na vzhodu Piva in Drina, na jugu pa Vrbnica, pritok Pive. Suški potok, ki se pri Suhi izliva v Sutjesko, loči Maglič od Volujaka, globoko sedlo Smrekovac pa Volujak od Bioča, Presjeka pa Bioč od Magliča. To so suhi zemljepisni podatki, a vendar potrebni, da moremo vedeti, kaj zakrivajo gore na drugi strani. Sutjeska je brzica, ki izvira pod Kukom (1821 m) v skupini Volujak. To je kratka, toda zelo slikovita rečica, ki si je svoj tok izsilila skozi grebene. Izgrebla si je svoj tok in prodrla je med stisnjene gorske

boke Zelen Gore, Volujaka in Maglića. Bistra in hladna voda razdivjana šumi in udarja ob strme stisnjene stene tesni, imenovane Vrtar nad Suho in Prosječnica pod njo. Njena pesem borbe in svobode odmeva od sten do vrhov Maglića. Ob izlivu Suškega potoka leži zaselek Suha, nekoč važna obmejna postojanka, ki ni bila spretnim Črnogorcem in Hercegovcem prav nobena resna ovira, da ne bi mogli tihotapiti orožja in posebno še odličnega zlatorumenega tobaka »škije« čez mejo. Pastirji in tihotapci so bili prvi, ki so spoznali ta svet okrog Maglića in se med prvimi povzpeli na vrhove, pa čez nje nadaljevali pot v dolino za zaslužkom. Sicer pa je gorski svet ob Suhi skop in kmet-pastir na majhnem kosu orne zemlje pridelal nekaj pičlega. Več mu nudi paša, ki prehrani njegovo živinico. V bistri vodi Sutjeske so odlične postrvi, ki so mnogokrat privabile tujce.

Na bosenskem vrhu 2386 m nad severnim ostenjem Maglića smo postavili »možica« poleg triangulacije, ki so jo podrli siloviti gorski viharji. »Možicu« smo dali svoje podpise, da jih hrani v spomin na krasen sprejem, ki nam ga je priredil Maglić s svojim obširnim razgledom. Mogočno je učinkoval silni Durmitor, dvigajoč se s svojimi stenami in snegovi na drugi strani Pive. Ob njem v daljavi so se lesketali vrhovi Prokletij. Videli smo široko kopo Kopaonika, potem vrsto bosenskih gora, kot Jahorino, Treskavico, Bjelašnico, Prenj in Čvrnico, prav blizu Zelen Goro, Volujak in Bioč, pod nami obširne gozdove, zelene planine in nad njimi stene ter snežišča, ki globoko pod nami obkrožajo Trnovičko jezero. To je Volujak z najvišjim vrhom Vlasuljo (2332 m), ki se zaoblen dviguje izza Šarenih Lastev in Trnovičkega Durmitora. Vlasulja se nam kaže s svojo zelo lepo in široko severno steno, ki jo režejo zanimive navpične prepoke. Stena utegne biti visoka okrog 400 m in bi nudila plezalcu gotovo prijeten odpor. Greben Vlasulje se nadaljuje čez sedlo v vrh Studenac (tudi Studenci, 2294 m). Enakega imena je sedlo in studenec v njem. Še bolj desno je košati vrh Badanj (2242 m), katerega robove je obrusila divja Sutjeska.

Plezalca bo zanimala vsekakor severozahodna stena Trnovičkega Durmitorja (2331 m), ki se 400 m dviguje nad širokimi snežišči, toda v steni sami nismo zapazili nobene lise. Stena je zelo strma in precej gladka, kakor o njej poročajo zagrebški alpinisti, ki so jo preplezali v dveh smereh. Vse ostale stene so najmanj sto metrov krajše od te in so zelo krušljive; velika melišča pod njimi kažejo, da se tu nenehoma gromadi velika količina grušča, ki se rad kruši in pada k vzhodu. Z Maglića smo videli, da se ostenje okoli Trnovičkega jezera razteza v polkrogu in snežišča pod njimi napajajo jezero, ki je dolgo okrog 700 m in široko okrog 400 m. V zelenkastomodri gladini so se zrcalili temni robovi borovcev na eni strani, pod stenami pa so se v vodi belila snežišča. Tako okolica jezera kot planine v skupini Volujak niso bile v prejšnjih dobah neobljudene. Na mnogih mestih, kjer je ugodna paša, so bile pastirske kočice in tod so pasli črnogorski pastirji svoje črede.

Pod nami okoli vrhov Maglića so stene, robovi in razi, katerih višina znaša 200 do 500 m. Plezalsko zanimivi predeli Maglića so na

njegovih severnih in zahodnih plateh. Ko smo stopali proti dolini, smo s planin in jas često pogledali na vrh, na katerem smo uživali lepe poglede in obujali spomine na strahote vojne, in na njegove lepe pečevnate predele. Izhodišče za Magličeve stene bi prav lahko bila katera izmed planin v podnožju pečevja in ne vprav zaselek Suha, od katerega je do sten precejšen del poti. Suha je bila v letih 1949 in 1950 izhodišče za njihove plezalne pohode na Maglič. Hrvatski gorniki Gropuzzo, Kučan, Matković, Mihajlovič, Rakoš in Zgaga so gotovo prvi, ki so utrli prvenstvene smeri ne samo v Magliču, nego tudi v Volujaku in Bioću, v gorah, ki so zelo oddaljene, težko pristopne in tudi malo znane. Svojih 12 prvenstvenih vzponov, ki so jih izvedli ob slabi in nezadostni plezalski opremi, so popisali v letnikih 1949. in 1950. glasila Hrvaške Planinske zveze »Naše planine«. Zaorali so ledino in pokazali, da te gore po svoji mikavnosti in lepoti prekašajo mnoge druge znane gorske skupine pač zaradi svoje še nedotaknjene prvobitnosti in ker so daleč odmaknjene od civiliziranega sveta. Sedaj, ko so te gorske skupine postale bolj znane in lažje pristopne drugim navezam, ki si bodo priborile lavorik z vrsto še težjih prvenstvenih vzponov, se bo obisk teh gora gotovo povečal; za vse to je zasluga mladih hrvaških gornikov.

Vrnili smo se na glavni vrh Magliča. Še enkrat smo se ozrli na Volujak in Sutjesko, koder so se po načrtih in zapovedi Vrhovnega vojaškega poveljstva partizanskih odredov v tretji ofenzivi umaknile sovražniku naše čete, mu s tem preprečile obkoljevanje in povzročile, da se je brezuspešno izčrpaval. Na pomlad 1943. v peti ofenzivi je sovražnik zbral vse svoje sile, se poslužil domačih enot, sovražnih narodnoosvobodilnemu gibanju in z ogromno premočjo stiškal obroč okoli teh gora. Razvnela se je strahovita borba, pri kateri so metala letala grozde bomb, topništvo vseh vrst pa je neprestano obstreljevalo obkoljene vojske. Elitnim enotam gorskih lovcev nacifašistične vojske se je posrečilo, da so preplezale čez stene na vrh in s seboj privlekle topove, ki so bili naravnost na bregove ob Sutjeski. Partizani so po naročilu Vrhovnega štaba s tov. Titom na čelu prebili obroč in s tem vsemu svetu dokazali, da so sile naše vojske močne, njeni borci pogumni, ter da narodi porajajoče se nove Jugoslavije vstajajo in bodo živeli. Pred spominsko ploščo na vrhu smo z enominutnim molkom počastili spomin na žrtve iz te borbe.

Pred enim letom je tak spomin obhajala na vrhu Magliča tudi družba Slovencev, med njimi tudi pokojni Janez Bučer, v družbi bosenskih planincev. V pločevinasti škatlici so še ohranjeni podpisi, ki so na tej gori verjetno prvi slovenski podpisi. (Bučer, Poljanšek, Orel i. dr.)

Sestopili smo proti severu po zelenih planjavah na Klekovo Pleče (2309 m). Po strmem snežišču med borovci sem se previdno podričal navzdol. Tovariši so mi sledili. Prerili smo se skozi borovce in prišli na odprto dolgo snežišče. Po njem sem se podričal naglo navzdol na dno krnice Veliki Do. Sledil je še nagel smuk po žlebu. Pri tem dričanju so se mladi gorniki naučili pravilne uporabe cepina, ki ga je žal morala nadomestiti krepka leskova palica in ta je popolnoma zadovoljivo izvršila

svojo nalogo. Računal sem povsem pravilno, ko sem skupino na Glasincu opremil z leskovkami.

Na Stubici smo se poslovili od pastirjev ter nato sledili stezi na planino Plan pod severnim ostenjem Magliča. Prav nič se nismo spomnili, kdaj in kje smo izgubili sledove steze in znašli smo se sredi globokih vrtač v pragozdu Haluge. Ta gozd kaže, da je Maglič res kraška gora, kajti vrtače so lijakaste in zelo globoke, poleg tega pa je v gozdu nešteto škrapljastih tvorb. Obstreljena drevesa, odbite krošnje, človeške in živalske kosti, ostanki orožja in streliva, so neme priče o junaškem odporu požrtvovalnih borcev za našo svobodo. Sedaj pa je v teh gozdovih mir in divjačina se je zopet razplodila. Tu mirno živijo medvedi poleg lisic, kun in požrešnih volkov. Nismo srečali te divjačine niti ne preplašili lahkotnih srn, pač pa smo videli razrito zemljo, kakršno naredijo divje svinje, ko iščejo gomolje in korenine. Da smo se zgubili? Kaj še? Usmerili smo zemljevid in kompas nam je pokazal smer izhoda iz gozda. V hipu smo bili na planini Lokve Dernečište in nato na planini Mrkalj Klade. Sedaj nas je vodila v dolino dobra pot, ki pa smo jo zapustili na Dragoš sedlu. Tu smo pozabili povzpeti se na rob, s katerega je krasen razgled na mogočen stometrski slap Peručice, ki je bil odkrit šele po tej vojni. Tega slapu ne omenja noben spis in tudi ni vrisan v nadrobnotnem zemljevidu. Po zelo strmi drči smo končno prišli do reke Sutjeske. Ker tu ni mostu, nam je prijazen gospodar ponudil svoje konje, ki so prebredli z nami deročo vodo. Na grobu borcev smo se še enkrat poslovili in nato obiskali še grob narodnega heroja Save Kovačevića, ki ga je sovražnik ubil iz dobro pripravljene zasede. Obenem je pomoril vse nemocene bolnike in ranjence, ki jih je spremljal junaški poveljnik.

Naslednji dan. Ob Sutjeski smo prišli do Popovega mostu in nato po znani poti v Fočo. Poslali smo pozdrav goram Magliča in jim želeli še mnogo obiskov.

Korošica

»Pajnof« se je imenovala prvotno hiša na severozapadni strani Luč ob okrajni cesti, kjer je bila nato »Stara šola« in pozneje Kmetijska zadruga, danes pa je ondi KLO Luče.

Odkod se je vzelo to povsem nemško ime, tistikrat še nisem razmišljal, dasi je mladega študenta, nacionalno brstečega, nemalo jezila.

Današnja generacija se tega imena in njegovega izvora ne spominja več. Če se je nanašalo morda na sosedovo Juvanovo kmetijo, kateri je bila stavba verjetno prvotno prideljena, bi bilo še najlažje razložljivo. Vsekakor pa s »kolodvorom« gotovo nima nikake zveze.

Tu torej smo stanovali, ko sem se za tisto leto poslovil od Homerja, in v počitniških dneh smo lučki študentje oblezli vse v enem dnevu dosegljive vrhove naših oddotnih planin. Zlasti je bila nama s Fr. Ž., ki je bil eno leto za menoj, v Kocbekovo kočo na Molički planini, ki je takrat doživljala šele desetletnico svojega življenja, le skok, komaj vsakodnevnih sprehod. Čez Dol in Lučko kočo je bila pač najkrajša pot; za normalne hodce 5 ur, mi pa smo imeli skrajšane ure.

Dasi je bila ona čez Robanov kot le dobro uro daljša, in četudi privlačnejša, vendar smo jo mi iz nacionalne zagrizenosti bojkotirali. Veljala je namreč za pot DoeAV — Sektion Cilli, katero je po navodilih dr. Johannesesa Frischauffa še pred ustanovitvijo Savinjske podr. SPD trasiral, gradil in potem ves čas uporabljal in popravljaj vodnik te celjske sekcije Franc Dežman, p. d. Suhc iz Luč. Mož je bil takrat pač svojemu društvu in njega intencijam vdan z vso dušo. (Po prevratu pa je bil dober in dokaj vesten oskrbnik Kocbekovega doma na Korošici.) — Vdan tako, da je naše rdeče markacije, ki so držale preko Praga pod Vel. vrhom proti Kocbekovi koči in odtod na Ojstrico, ter one, ki so peljale čez Planinška in se tu na Molički planini združile s prejšnjimi, enako kot one od Robanovega kota proti prejšnjima dvema, premarkiral z žolto barvo, vseskoz do Korošice ter od tam na Ojstrico, Škarje in Planjavo. Te ostanke lahko vidi turist še danes kot dokaz nestrpnosti, prav dobro zlasti na prečni poti nasproti Kocbekove kočice pod Velikim vrhom.

Naravno, da taka žolta barva niti ob sončnem svitu ni bogve kaj otopljiva; o mraku pa sploh docela izgine. Sicer pa tudi ni imela tega namena. Tendenca je bila le: Tu smo mi! Dosežen je bil s tem le drugi važnejši moment, zabrisati sledove in značaj slovenstva, povdariti princip: Unser Boden! Unser Recht! Domačin pa, ki bi se hotel tu uveljaviti, je bil »nacionalen šovinist«, ki je ogrožal nemštvo, delal zgago in ustvarjal sovražstvo do »državi najbolj zvestih sinov«!

Okrog 10. ure dopoldne je bilo, ko sva s Franceljnom hitela od Kocbekove kočice po poti v smeri proti Korošici, odnosno Vršičem. Nameravala sva jo ubrati čez Konja proti domu.

Prav na sedlu, raz katero zagledaš današnji Kocbekov dom na Korošici, je stal steber, na katerem je bila solidna kašipotna tabla iz litega železa: »Koroschuetzahuette«, pod tem napisom pa smerna strelica.

Le trenutek postojiva pod spako in kri je v obeh živeje zaplala, ko začujeva in že tudi opaziva, da nama prihajata nasproti dva mlajša fanta najine velikosti, ali vsaj ne znatno manjša. Ni bilo dvoma, da sta tudi dijaka. Nismo se poznali dotlej.

»Odkod pa sta? —«

»Iz Kranja. Pa vidva?«

»Iz Luč«.

To je bil ves naš razgovor. Nobenemu ni prišlo na misel, da bi povprašal ali povedal svoje ime.

Le spogledali smo se, pa se v trenutku in brez vsakega glasu zakadili v steber, ga z združenimi močmi izruvali, odbili ploščo, katero je eden zanesel visoko gori nekam in jo zasul s kamenjem, steber pa zvalil v dolino.

Brez nadaljnjega dogovora je šlo nato v diru na Korošico, kjer smo notranjost zasuli s kamenjem ter tako ondi tudi marsikaj »popravili«.

Kakor smo se sešli, tako smo se tudi brez vsake besede razšli: ena dva nazaj proti Presedljaju, midva pa, namesto z njima, nazaj čez Dol v Luče.

Vandalizem! Vandalizem? Ne! Užaljeno domoljubje, ki je sprostito srd v otroško, res da nepremišljeno in »graje vredno« (!?), a v dneh borbe za lastno posest nacionalno opravičljivo dejanje.

Da smo bili naščuvani, ali morda v šoli v takem duhu vzgajani? Kdor je obiskoval v tisti dobi šole na naših tleh, bo vedel pritrditi, da bi tak učenik — pobudnik prokleta slabo odrezal. Sami smo se prekljali z drugorodnimi sošolci, jim delili, pa včasih tudi sami odnašali bunke. Spoznavali smo krivice, s katerimi nas je obdarjala mati Avstrija; in povsem naravni izhod po takih doznavačih je: krivica rodi odpor. Mladost pa že celo ne misli, kadar prejme zaušnico, na Kristov nasvet: Če te kdo udari po levem licu, nastavi mu še desno! Jok!

Minula so od tedaj leta, ki so nas strojila in premetavala iz kraja v kraj. Vihar prve svetovne vojne je bil prav tako že skoro deset let za nami.

Na občnem zboru Savinjskega okruga SPD v Celju je bil leta 1928 izvoljen v novi odbor med drugimi tudi prof. dr. S. B.

Na prvi odborovi seji sediva skupaj. Predstaviva se drug drugemu. Kmalu opazim, da me novi sosed večkrat po dalje časa po strani opazuje. Že se me je začelo lotevati nekako čudno občutje, ko se mož popolnoma zasuče proti meni, rekoč:

»Ali niste vi doma iz Luč, ali tam gori nekje?«

»Res, nekaj let sem bil s svojimi starši v Lučah, zdaj pa sem že nekaj let Celjan.«

»Boste že pravi! Ali se mene nič ne spominjate? Ne? Ali veste, kje smo se seznanili? Bilo je leta 1904 v Korošici. Z vami je bil še en tovariš, z mano pa tudi še en sošolec iz Kranja.«

»Kaj, to ste vi?«

Pa sva si segla v roki. In sedaj sem mu opisal drugi del avanture, posledice tega takratnega našega zamaha.

Navadno ob sobotah, često pa tudi še ob nedeljah popoldne je hodil Suhc, — ki je bil po poklicu krojač in gostilničar, obenem pa tudi lučki policaj, ki je ob nedeljah po maši raz balkon kaplanije pred cerkvijo razglašal odloke in dopise oblasti, — na Korošico, zalagal kočo, ki je bila takrat res majhna in je imela le en prostor, s proviantom, katerega je dobival iz Celja. Gredoč pa je nadelaval in skrbno popravljajl pota.

Ko se je torej dan po našem opisanem podvigu vrnil s Korošice, je takoj osumil Fr. Ž. in mene, češ da nihče drugi ni storil tega kot ta dva zrela študenta. In je zadevo javil orožništvu na Ljubnem ter nedvomno tudi svoji sekciji v Celju.

Pojavita se dva orožnika.

Prav strogo me je stražmešter prijel in vrtal. Da sem mu gladko vse utajil, se razume.

Komaj odideta moža postave, priteče Francelj:

»Sta bila pri tebi? Si se kaj izdal? Prav. Temu prokletemu nemškutarju jo morava za njegove žandarje zagosti. Davi je spet šel na Korošico in se najbrž vsak čas vrne. Do večera se morava poditi okrog njegove hiše, da naju bo videl, potem si pa pripravi sekiro. Ob 9. uri se dobiva pri Vavdnovem mlinu.«

Suhc naju je res prišel zvečer zmerjat in preganjat izpred hiše. Seveda ga nisva čakala.

Po večerji se hitro poslovim z »lahko noč!« in se odpravim spat v gornjo sobo. S čevlji v rokah pa se kmalu pretihotapim do drvarnice in nato do mlina, kjer me je že čakal Francelj.

In sva tekla kot za stavo proti Stogleju in nato brez oddiha dalje proti Korošici, kamor sva prispela prej nego v treh urah.

V hipu sva vdrla v edino sobo ter pustila nemški koči spet nekaj takih sledov, ki so kazali, da nama ni všeč.

Ko sva vse tako temeljito opravila prej ko v pol ure, pa je šlo zopet v diru nazaj. Ob pol treh ponoči sem bil že zopet v postelji; zadovoljen sam s seboj, sem kmalu usnul.

Drugo jutro — bila je nedelja — sva se po dogovoru po maši postavila v sprednje vrste pred kaplanijo tako, da naju je moral Suhc opaziti, na kar ga je opozoril Francelj.

Čim se je namreč Suhc oglasil z balkona: »Tak, zdej pa poslušajte!«, je že Francelj zavpil: »Tak, zdej pa poslušajte!«

Smeh.

Suhc si pomakne naočnike z nosu na čelo, pogleda srdito po naju, pa zakriči: »Vidva smrkovca pa tiho!«

Po maši pa sva ga že videla, kako jo je ubiral zopet na Korošico.

Kako mu je bilo pri duši, ko je našel tako razdejanje, si menda ne bo težko predstavljati. A kako nama, si lahko misli vsakdo.

Ko se je vrnil s Korošice, je oznanjeval po vasi:

»Vidim, da sem lučke študente zadnjič po nedolžnem obdolžil. To so morali biti res drugi lumpi, ki mi delajo tako škodo.«

Tako sva se mu oddolžila za orožniški obisk.

Če sem kedaj ali morda danes obžaloval to dejanje? — Prav nič!

Preprečen nakup

Začetkom maja 1917, ko je na soški fronti ječalo vzdušje pomladanskih ofenziv, potrka okrog devetih na vrata mojega razreda pokojni Henrik Herle, oče prerano preminulega in toliko obetajočega Franceta, enega naših najboljših alpinistov. Ves v eni sapi mi poroča:

»Pravkar sedijo na Podbrežniku celjski Jošt in še neki drugi Celjan, Fludernik iz Ljubnega in notar iz Železne Kaple. Delajo kupno pogodbo za Podbreški kogu (»Kegel«, »griček«)* za nemško planinsko društvo. Pred vrati naših postojank! Matevž (Podbrežnik) ga jim prodaja obenem z vodno silo na Jezeri pod pogojem, da postavijo na Jezeri elektrarno in elektrificirajo Matevžu vse pogonske obrate: mlatilnico, slamoreznico, steljosek, drvosek, žago in mlin ter napeljejo po vseh njegovih poslopijih električno razsvetljava in oddajo tudi Logarju potreben tok za razsvetljava kot odkup za napeljavo daljnovoda čez Logarjev svet. To, da se zasidrajo tu v osrčju naših planin, bi se moralo na vsak način preprečiti. Jaz že ne smem iti do Podbrežnika, ti bi pa to laže storil, ker bi mu to laže predočil, pa bi te tudi raje poslušal in ubogal.«

Herletova hiša je bila nacionalno zavedna, z vsem srcem pa so viseli tudi na našem planinskem društvu. Že Henrikov oče, stari Anton, je bil znán poborník našega planinstva, ter je ob poroki pokojnega ustanovitelja Savinjske podružnice, Franceta Kocbeka in ob sodelovanju dr. Johannesesa Frischauffa mnogo pripomogel k razvoju naših postojank.

»Jaz nikakor in pod nobenim pogojem ne smem prepustiti razreda brez nadzorstva. Prosim pa te, — sem odvrnil Henriku — da stopiš hitro do kaplana Groblerja in mu reci, da ga prosim, naj neutegoma pride k meni.«

V četrh ure je že pritekel kaplan do mene. V naglici mu prikažem situacijo ter ga nagovorim, da ohleče moj raševnati kratki »mikado«, pokrije mojo kapo in se odpelje z mojim kolesóm Pod breg (k Podbrežniku), kamor je prisopihal še »pred zadnjim žegnom«.

Ko je namreč stopil v vežo, je pravkar prišla iz sobe gospodinja Ajta s praznim litrom v roki.

»Ali ste že podpisali?« jo pobara.

»Ne še. Zdajle bomo, ko ga prinesem še tale liter.«

»Pokličí Matevža ven, pa mu ne pravi čemu, ali da ga kdo čaka!«

* Podbreški Kogu je manjša vzpetina na desnem bregu komaj porojene Savinje, dobrih 100 korakov niže mostička, ki jo ondi prečka, torej dobrih 5 minut nad Logarjem. Zares idealna točka za reprezentativno stavbo, kakor je bila zamišljena.

Žena ga pokliče in Groblerju se res kaj kmalu posreči, da ga pregovori in odvrne od prodaje. Podbrežnik mu da roko, da bo mož beseda, postoji še kratek čas v veži, medtem ko se Grobler urno zasuče, sede na kolo in se jadrno spusti po bregu, pa v naglem tempu podi po cesti nazaj.

Možem se je nenadno obiranje Matevža zunaj hiše zazdelo vendarle nekoliko sumljivo, pa sta Jošt in »Hardegača« — ta priimek se je držal Fludernika — natezala vratove skozi okno ter zares opazila, kako drvi po cesti navzdol solčavski »Lehrer«.

Da je učinkovala izjava nanovo v hišo vstopivšega Podbrežnika, da Kogla ne proda, kot bomba, ni težko uganiti. Pestili so Podbrežnika, zakaj se da vplivati od takega zagrizenega lerarja, pritepenca, v svojo stvarno škodo, pa jih je zavrnil:

»Nimam rad, če se v moji hiši koga »šimfa«, pa naj bo kriv ali nedolžen. Komur ni kaj všeč, saj lahko kar gre, pa se med seboj pomenite. Jaz se pa ujeti ne dam, da bi me potem kedaj vest pekla, da sem zemljo prodal zato, da bi bile večne razprtije med ljudmi!«

Pa so se možje res dvignili in godrnjaje odšli, češ da jih je Matevž grdo za nos vodil.

Ne dolgo za tem je — verjetno po nalogu okr. glavarstva v zaščito uradne šolske dolžnosti — prišel v Solčavo okrajni stražmešter Mülhareth iz Mozirja poizvedovat, kje sem bil tega in tega dne med 10. in 12. uro in zakaj nisem imel pouka.

V svesti si svoje nedolžnosti v tem oziru sem ga odločno zavrnil ter z ogorčenjem dostavil, da se skriva pod to preiskavo kaka podla denunciacija, proti čemur se najodločneje zavarujem in protestiram. Zavedam se v polni meri svojih dolžnosti, na katere me ni treba še posebej opozarjati, pa tudi svojih pravic!

»Ampak, vas so videli in vas spoznali v tisti sivi suknji in kapi na kolesu ta čas v Logarski dolini. Tudi naočniki so se v soncu zabliškali,« je dejal.

»Zabliskalo se je vašemu denunciantu, kar mu tudi lahko poveste. Potem pa, da bi nihče drugi ne mogel imeti takega suknjiča, kape in naočnikov! Ali se Vam zdi to zares nemogoče, gospod okrajni stražmešter? Pribijam ponovno, ako je še potreba, da se tisti dan nisem ganil iz tegale poslopja. Priznam pa, da sem še tisti dan izvedel, kaj se je zgodilo pri Podbrežniku in mi lahko verjamete, da sem se zares od srca nasmejal.«

»Pa se morda drugič ne boste od srca smejali!«

»Tudi to bi se lahko zgodilo, toda v tejle zadevi pa prav gotovo ne.«

»Vas imam že dolgo časa na piki!«

»Da, to opažam. Ali pa smem vedeti, gospod okrajni stražmešter, zakaj? Saj mislim, da je tudi moje tajniško uradovanje na občini korektno in v polnem redu ter odgovarja vsem predpisom.«

»Kaj pa § 19?«*

* Po tem paragrafu je imela vsaka narodnost pravico uradovanja v maternem jeziku (od l. 1874).

»Ta je naša državljanska pravica in narodna dolžnost.«

Konec.

Da sem takrat posredno preprečil ta nakup in nameravano najmo-
dernejšo stavbo z baje sijajnim komfortom, mi je seveda še danes zelo
žal. Vendar, če tudi sem bil sam trdno prepričan v končni poraz osred-
njih držav v gigantskem štiriletnem svetovnem klanju, prepričan, kot
morda z malimi izjemami že ves naš narod pod črnožoltim dvoglavim
orlom, vendar se tedaj še ni moglo predvidevati, kaka bo povojna
iurisdikcija, in na njeni pravni zasnovi razlaščenje katere koli lastnine.
Nezmotljiv pa je menda malokdo.

Svoj greh, storjen v dobri veri le v korist dobri stvari, priznam
in iz vsega srca obžalujem.

Rado Kočevar:

PET LET (1946—1951)

Naš alpinizem je dosegel v povojnih letih izreden razmah, kakršnega ne
pomnimo v njegovi zgodovini doslej.

Začeli smo pomladi leta 1946 v Grintovcih ob borni plezalni opremi in
še bornejšem znanju, ravno tako so začeli isto pot mladi Celjani na Korošici,
Tržičani v Storžiču in Jeseničani na Vršiču. Takrat smo prišli skupaj fantje,
ki se prej nikoli nismo poznali. Videli smo se prvič v gorah, ko smo vsak zase
iskali svojo pot in isti cilj. Od vseh strani smo prišli vkup in iz poznanstva je
polagoma nastajala plezalna družba. Značilno za našo prvo razvojno stopnjo
je bilo, da smo sami brez pomoči morali iti skozi trdo šolo gora. Sami smo
začeli, šele pozneje so nas vzeli v tečaj.

Pet let je minilo od takrat. Takrat še slutili nismo, kak razvoj smo
dosegli danes. Toda eno lahko povem: Če ne bi bilo volje in pa talenta, ne bi
bilo današnjih uspehov. Kolikokrat se je bilo treba odreči temu in onemu,
koliko moči in vztrajnosti je veljalo vse to! Toda to bo razumel le tisti, kdor
je vse to sam poskušal. Koliko in koliko ljudi je začelo isto pot, a so se morali
umakniti iz arene alpinizma. Bili so po večini ljudje, ki alpinizma niso vzeli
resno, ki so v alpinizmu videli druge cilje itd. Mnogo je bilo tragičnih prime-
rov zaradi neznanja, nevednosti in pa podcenjevanja gora.

Vojna nam je vzela najboljše ljudi — nekaterim življenje, drugim voljo.
Tako smo se znašli v drugem letu po osvoboditvi le z nekaterimi posamezniki.
Čopov steber v Triglavu, preplezan leta 1945, je bil pravo čudo v našem
alpinizmu. Šele leta 1948, ko so se v Julijskih Alpah ponavljale najtežje
plezalne smeri, so se ga lotili starejši, potem ko je dolgo časa vzbujal strah
in trepet. Danes je Čopova smer v Triglavu ena najpriljubljenejših smeri
mlade generacije. Skoraj vsak, ki že obvlada vrhunsko plezalno tehniko,
hrepeni po tej turi.

Ko smo leta 1947 ponavljali smeri v Triglavski steni, je stal le še Čopov
steber neopreplezan. Čeprav smo hitro napredovali v razvoju, se ga nismo lotili.
Vedeli smo, da so za take ture potrebne izkušnje, ki pa si jih ne pridobiš v
enem ali dveh letih.

V letih 1946—1948 smo v glavnem ponavljali že preplezane smeri, skrbno
izbiraje one, ki še niso bile ponovljene. Tako smo ponovili raz Jalovca, vse
smeri v Travniku, Hudičev steber v Prisojniku, južno steno Kogla, smeri v
stenah Skute, Herletovo in Ogrinovo smer v Ojstrici ter mnoge druge. Na teh
turah smo utrjevali svoje znanje, ki nam je pozneje pri novih vzponih zelo
koristilo. Vse ponovljene smeri, ki smo jih preplezali, so se povečini izkazale
za lažje, kakor so bile opevane. Razen Aschenbrenerjeve smeri v Travniku,

ki je ohranila svoj sloves kljub 52 zabitim klinom in bo še naprej ostala trda preizkušnja najboljših. Pet ponovitev beleži ta stena doslej in vedno še vsakdo o njej dokaj dostojno govori.

Po ponovitvi vseh markantnejših vzponov smo začeli utirati nova pota nepreplezanih sten. Sprva smo obirali še one lažje, pozneje pa smo začeli ekstremne ture šeste stopnje. Tudi tu smo začeli v Grintovcih. Dve leti pozneje pa so že padale težje ture v Ojstrici, Dedcu, Koglu, v Julijskih pa Draški vrhovi, Stenar, Site nad Planico, Široka peč in Prisojnik. Preplezane smeri so ne samo dosegle stare, ampak jih nekatere tudi presegle. S tem je bila dosežena stopnja, ki se je močno približala ekstremnim činitvam v inozemstvu. Kako stopnjo smo dosegli v primeri s turami v Dolomiti (Civetta, Tre Cime di Lavaredo), v Wettersteinu (Schüsselkarsspitze), v Karwendlu (Laliederwand), v Gesäuse (Todesverscheidung), je težko reči, ker omenjenih vzponov pri nas še ni nihče plezal. Vendar nam dajejo slutiti nekateri vzponi, ki smo jih opravili, a so sicer lažji od omenjenih, da je naša domneva pravilna. Menda je celo Travnikova stena nekoliko bolj tvegana od Velike Zine. Odlika naših plezalcev je, da povečini uporabljajo tehniko prostega plezanja, medtem ko so v inozemstvu težke ture kar okovane s klini. (V Veliki Zini jih je baje 120). Ni se potem tudi čuditi, da sta se dve nemški navezi dvakrat obrnili v Travniku, izjavljajoč: »das ist Schweinerei ohne Haken« itd.

Se večji uspeh kakor poleti pa smo dosegli v zasneženih stenah pozimi. Koronine sistematičnega delovanja pozimi v gorah zasledimo po osvoboditvi le v Julijskih Alpah, v Grintovcih pa se povzpne le kaka naveza na vrh (grebensko prečenje Savinjskih Alp — Boris Režek in Rado Istinič). V Julijskih Alpah je bil udeležujoči se kader že na dokaj visoki zimski plezalni tehniki. Mladi rod plezalcev se je sistematično začel tu udejstvovati šele leta 1947 povečini v Grintovcih, nekateri pa v Julijcih in Storžiču. V Savinjskih Alpah so bile tista leta preplezane vzhodna stena Ojstrice, zapadna stena Planjave, grebensko prečenje Savinjskih alp in južni raz Turske gore, leto in dve pozneje pa so bili v Julijskih Alpah doseženi uspehi svetovnega merila (Skalaška in Jugova smer v Triglavu, Dibonova v Špiku, raz Jalovca). V Savinjskih Alpah ne najdemo zlepa take činitve, razen mogoče severozapadnega raza Ojstrice, ki so ga preplezali sredi zime 1950 mladi celjski alpinisti. Vsem tem lahko prštejemo še Hornovo smer v Jalovcu, severno steno Šit, Mlinarice, Stenarja Poljskih Devic, Velikega vrha, Škarij in mnoge druge. Vsi ti uspehi so nam jasen dokaz o doseženi višini. Seveda ne bo ostalo pri tem in bodo nekoč preplezane še veličastnejše smeri.

Tako smo si v preteklih letih utirali pota v gorah. Ko se danes ob peti obletnici spominjamo vseh tistih preživetih dnevov iz gora, čutimo v sebi zadovoljstvo in zadoščenje. Razvoj pa vsekakor ne sme ostati na doseženih lavorikah. Treba je iti naprej še globlje v širino in višino. Mogoče bomo kdaj drugje v tujih gorah pokazali več, kar nam ni bilo dano v domačih hribih. Toda če bomo kdaj dosegli to, potem bo to le zasluga trde šole domačih Savinjskih in Julijskih Alp.

Siavko Peršič:

GORSKA POKRAJINA

(Nadaljevanje)

Poznanje vseh oblik pobočja in naklonine, ki jo v zemljevidni risbi ali nadrobnoštem zemljevidu izračunamo iz medsebojnega razstoja plastnic, je zelo važno, da lahko presodimo, če bomo mogli prehoditi pobočje in kakšne nevarnosti nam glede na letni čas pretijo na njem (padajoče kamenje, snežni plazovi).

V zgornjem delu gore nad grebenom ali hrbtom je v r h najbolj značilna in za vsakega planinca najbolj mikavna točka. Vrh ima svoje teme z najvišjo

točko vrhuncem ali temeniščem. Vršič je oster in izrazit majhen vrh poleg glavnega vrha, vršac pa je velik vršič. Če je vrh obel ali zaobljen in so njegova pobočja bolj ali manj enakomerno naklonjena na vse strani, mu pravimo kopa, kepa kucelj, glava, zvon, grbina, ki je bila prej rogljast vrh, pa ga je ledenik izoblikoval v oblega. K topim vrhovom prištevamo rog, rogelj (z eno strmejšo platjo), stolp (vitek, z vseh strani prepaden, zgoraj odsekan vrh), krm (odkrhnjen, okrnjen, komolast vrh), kok ali kuk (stožčast vrh). Ostri vrhovi pa so: ostrica, ojstrica, špik, kojica, čok (oster vrh z nepravilnimi, razdrapanimi navzdolji). Ostro odrezani vrhovi imajo rob tam, kjer se stikata dve plati. Temu robu pravimo vrhnja rez. Če je teme vrha sploščeno in poraslo z gorsko travo, drniči, je na vrhu ravan ali ravnica. Dolgo, ravno, ozko in nerazčlenjeno teme vrha je sleme. Njegovi plati sta strmi in gladki. Sleme se končuje v čelo (top zaključek), ostrogo (nenaden, oster zaključek) ali nos (nosu podoben konec). Zelo ozko sleme je rez. Sleme in rez lahko potekata tudi v grebenu, med dvema vrhovoma (grebenško sleme, grebenška rez). Slemenica je vrhnja črta slemena.

Hrbet je dolg, izvlečen, bolj ali manj širok in skorajda v eni smeri potekajoč gornji del vzpetosti. Hrbet je lahko ozek, širok, široko sploščen, z eno položno in z eno strmo stranjo ali z obema stranema enake naklone, je lahko tudi vodoraven in naklonjen po svoji dolžini. Vodoraven hrbet sestaja običajno iz različnih raztegnjenih, zaobljenih in oblih vrhov neznatne vzpetine (grbine) ter različnih plitvih vdoljenj (sedelca, presedljaji) med temi vzpetinami. Vendar celoten potek te gmote daje vtis hrbtna.

Vodoravni tudi le rahlo naklonjeni ravni, ki se pojavi v nagnjenem hrbtu, pravimo gredina (stopnja, polica).

Ježa (brežina, breg) je kratko, bolj položno pobočje med dvema druga nad drugo dvigajočima se gredinama. Ako se gredina nenadoma prelomi v bolj strmo pobočje, nastane lom ali prag. Visok prag je skok. Vzpetina (vzpetinica, čelo) je neznaten vrh v naklonjenem hrbtu, bolj navpična ploskev pa je nos. Brdnica ali slemenica, ki je vrhnja črta hrbtna, potekajoča po njegovi dolžini, je vedno manj naklonjena kot ob njenih straneh spuščajoča se pobočja.

Pleče je pod vrhom kolikor toliko položna gruščnata ravan, ki nenadoma preide v veliko strmino.

Greben je razčlenjen, bolj ali manj ozek, vodoraven ali nekoliko naklonjen gornji del gore. Slemenica ni ravna in gladka, nego je zaradi pestre razčlenjenosti grebena raztrgana. Razčlenjenost grebena se kaže v vitkih stolpih in stolpičih, iglah (kotličih), na ven štrlečih klečeh, rogljih in zobeh, zlasti pa v širokih in ozkih presledkih v grebenu, ki so lahko prehod v grebenu. Tudi greben, ki ni zasekan s škrbinami, zasekami, stolpi in podobnim, ima svojo rez. Šija je greben, hrbet ali rob od sedla ali prelaza do vrha gore.

Prehodi v gorah so velikega pomena za zvezo med ljudmi dveh dolin, ki jih sicer loči težko prehodno pogorje. V gornjem delu gore so često dobro izraženi ploski in zasekani presledki med dvema vrhovoma ali pa v zvezi med dvema vrhovoma — v grebenu ali hrbtu. Ti presledki imajo po svoji značilni obliki različni pomen in tvorijo prehod z ene strani na drugo.

Sedlo je širok okrogel presledek med dvema vrhovoma ali v hrbtu. Bistveno pri njem je to, da so vsa pobočja, to je ona, ki se spuščajo od sedla na obe strani navzdol, in ona, ki se od sedla dvigajo proti vrhu, položna, zaradi česar je sedlo najudobnejši prehod v gorah. Sedlo ima običajno plitvo, kotanjasto ravan. Ker njegova oblika ni vedno pravilna, razlikujemo prečna, položna in poševna sedla.

Preval (prevala, presedljaj) se razlikuje od sedla v tem, da sta vzpetosti na obeh straneh presledka neznatni, da so dostopi z obeh pobočij zložni in da nima kotanjaste ravni, marveč se pot v prevalu prevali čez rob z ene strani na drugo.

Prelaz je presledek v grebenu ali hrbtu, kjer drži čezenj cesta ali železnica.

Vrata (vratca) so široka škrbina v grebenu, laže pristopna večinoma le z ene strani. Na obeh straneh so sicer zelo strma pobočja, strme stene ali pečevnati grebeni.

Škrbina je ozek, oster presledek v grebenu med strmimi grebenskimi vršiči in stolpi. Pristop v škrbino je z obeh strani zelo strm in težak.

Korito je dolg, ozek prehod v grebenu, prav tako težko pristopen.

Zaseka je zelo ozka in globoka škrbina v grebenu, ki se klinasto zožuje in končuje brez dna. Zaseko lahko prestopimo na njenem vrhu ali pa vsaj preskočimo. Kadar ima zaseka ob straneh gladke stene, je pristop vanjo posebno težaven od spodaj navzgor.

Vdolenja

Vdolenja (vdolbine, vglobljenja) so vglobljene ali pa z rebri, hrbti in sličnimi oblikami tal obdane, popolnoma zaprte, na eni ali obeh straneh odprte oblike, ki se pojavljajo v vrhnjih delih gore, na pobočjih in vznožjih.

Krnicica (okrešelj, dol, dolek, dolič, dnina) je kotlasto, kadunjasto vdolenje pod grebeni, obdano s treh strani s prepadnimi stenami, na eno stran pa je odprto proti dolini.

Kotel (kotla, kotlinica, konta) je od vseh strani s strmimi stenami zaprta manjša krnicica.

Golt je nepravilno, zelo globoko in ozko vdolenje na vrhu ali pobočju gore.

Kadunja (kotanja) je plitvo, široko in okroglo vdolenje.

Jama je manjša, nepravilna kotanja.

V vseh teh oblikah tal leži običajno sneg zelo dolgo v poletje, tu se zbira voda, ki ali ostane dalj časa kot mlaka, ali pronica v zemljo ali pa odteče po žlebiču na pobočje.

Dol (kadunjast dol) je široko, oblo, dolini podobno vdolenje na pobočju med dvema hrbtoma ali rebrima, padajoče naravnost proti dolini. Doli se nahajajo običajno pod sedli. Vode skorajda nimajo ali pa prav malo.

Grapa je vdolenje med dvema hrbtoma, grebenoma ali rebroma na pobočju in se razlikuje od kadunjastega dola v tem, da je strmeje in globlje zarezana ter tudi bolj nagnjena od njega. V grapah se zbira voda (deževnica, snežnica) in često je ob koncu grape močan studenec.

Žleb je v pobočju gore vrezana struga, po kateri se odteka voda iz kotanj, jam, krnic, kotlov in kadunjastih dolov. Širok in plitev žleb je žlambor.

Zajeda nastane tam, kjer se stikata dve pobočji ali steni v topem, toda ostro izraženem kotu. Le v zelo položnih pobočjih je zajeda zbirališče vode in v takem primeru je v dnu zajede žleb.

Korito se razlikuje od kadunjastega dola v tem, da njegovo dno ni oblo vdolenje, ampak je ravno ali pa celo izboklo.

Ozebničnik (kuloar) je strm, ozek, s srenom in ledom napolnjen žleb, obdan s strmimi in visokimi stenami, ki branijo soncu, da bi posijalo vanj.

Hudourniške grape so v navzdoljih ostro in globoko zarezano grape, ki jih je napravila voda ob nalivih in ob kopnenju snega. Imajo torej strme in ostro izražene strani ter padajo često čez pragove, ki so zaobljeni in zglajeni.

Drčica (polza) je v pobočju od plazov, snežnice in deževnice izdolben in zglajen plitev žleb, po katerem je zelo težko hoditi zaradi izlizanega in zaradi tega gladkega pečevja.

Skoraj vsa omenjena vdolenja so v gorskem svetu povezana, se že v pobočju proti vznožju združujejo v večja vdolenja in se na vznožju gor kažejo kot dolinska vdolenja.

Dolina je veliko in dolgo vdolenje med znatnimi gorskimi grebeni in hrbti. Običajno je nadaljevanje kotanjastih delov in grap, padajočih s pobočja. Tudi doline so enako kot gorski hrbti in grebeni najrazličnejših oblik:

dolge, kratke, široke, ozke, globoke, plitve, ravne, krivljene itd. Njih oblika je odvisna od razmaknjenosti, oblike in smeri hrbtov, grebenov in njih pobočij.

Pri dolini razlikujemo:

- a) dolinsko dno ali podanek,
- b) dolinski sklep ali zatrep,
- c) dolinski izhod in
- d) rob doline.

Dno ali podanek je najnižji del doline, ki pada od zatropa proti izhodu. Dno je lahko široko sploščeno, kar se pojavlja posebno pri zelo položnih in širokih dolinah, ali pa ozko pri krajših, strmejših, v gorovja zasekanih dolinah. Dnu daje obliko voda (reke in potoki), ki teče po dolini in pa vrsta kamenine, ki sestavlja gorski svet in dolino. Od zatropa proti izhodu doline dno doline pada ponekod bolj ponekod manj. Dno je vegasto, je pa tudi popolnoma ravno. Dno se spušča z robov doline stopnjevito proti sredini doline, po kateri teče voda, spušča pa se lahko stopnjevito od zatropa proti izhodu. Najnižji del doline ni vselej v sredini doline; dno doline je lahko nagnjeno popolnoma na eno stran od podnožja vzpetosti na drugi strani.

Zatrep (dolinski sklep) je gornji konec doline, ki ga tvorijo strma pobočja vzpetosti, zapirajoča dolino. V zatropu doline so ponekod pragovi in skoki s slapčiči, ponekod pa se vanj stekajo grape, polne grušča, proda in meli.

Dolinski izhod je spodnji konec doline, kjer se gorovje izrazito neha in se dolina mahoma razširi v planoto.

Rob doline je ona zgornja meja pobočij doline, ki si jo predstavljamo kot robno črto podanka okoli in okoli doline. Seveda ni ta meja ostro izražena, kot tudi ni prehod od pobočij k podanku. Rob doline predstavlja zgornjo širino doline. Globina doline je navpična oddaljenost robov doline od podanka.

Strani doline (pobočja) navzdoljša, često vznožja obdajajočih vzpetosti. Strani doline, ki jih delimo v levo in desno v smislu tekoče vode, so večidel presekanke z grapami, žlebovi, strugami, stranskimi dolinami in podobnimi oblikami tal.

Razlikujemo: podolžnice, prečnice in stranske doline. Pri podolžnicah poteka podanek doline v isti smeri kot na obeh straneh obdajajoči gorski grebeni in hrti. Prečnice (poprečnice) so doline, ki prerežejo gorovja poprek. Stranske doline so manjše doline, ki potekajo levo in desno od glavne doline in so bolj ali manj vzporedne s podolžnicami in poprečnicami.

Podolje je dolinsko dno s cesto, železnico in naselji.

Kotlina je široka ravnina, ki je od vseh strani naokoli obdana z gorovji.

Kot imenujemo globoko dolino med gorskimi grebeni, običajno suho.

Deber (debro, dolinsko tesno, globel) je dolinska oblika, ob kateri se dvigajo srednje strma pobočja, padajoča brez vmesnega prehoda do obrežja potoka ali reke. Za cesto tu ni prostora.

Soteska je zelo tesna deber, vendar je ob vodi komaj še prostor za cesto ali železnico.

Tesna (tesno, sopot) je dolinska oblika z zelo strmimi, prevesnimi stenami, ki se proti vrhu zapirajo. Ker v tesni ni podanka, tudi ni prostora za cesto.

Po teh skopo opredeljenih izrazih, ki jih je zbral pokojni gornik dr. Tuma in jih je pred davnimi leti objavil »Planinski Vestnik«, vidimo, kako bogato in pestro je razčlenjena gorska narava in kako ume naš človek smotrno razlikovati in poimenovati številne oblike tal. V zemljevidni risbi nadrobnošnega zemljevida ni mogoče vselej prikazati vseh podrobnih oblik tal, kot so v resnici, ker zemljevidno merilo tega ne dopušča v vsakem primeru. V kolikor so oblike tal značilne, so tudi v zemljevidu značilno izrisane, sicer pa posplošene ali izpuščene. Spoznavanje oblik tal gorskega sveta v zemljevidni risbi ni lahko. Potrebno je poleg opredelitev posameznih oblik poznati še izrazna sredstva in način risanja oblik tal, potem pa mnogo vaje v primerjanju zemljevidne risbe s pokrajino posebno z njenimi najznačilnejšimi in najvažnejšimi podrobnostmi, ki jih lahko sprejme zemljevidna risba. O tem — pa v naslednjih poglavjih.

(Po izrazoslovju dr. H. Tume)

Dolge bele ceste so se vile proti nebu. Niti sonce niti veter jih dolgo časa nista mogla razgnati. Prihajali so dan za dnem in grmenje za Karavankami nam je dalo vedeti, da niso prišli zastonj. Iz italijanskih baz so bila njih vsakodnevni cilj važna nemška industrijska mesta.

V veliko zadoščenje nam je bilo, ko so se vračali.

19. marec 1944 je bil lep sončen dan. Sneg je pokrival Karavanke. Le nekaj nas je bilo v taborišču, ki smo si ga napravili le kakih 800 m od velikega vodovodnega rezervoarja v Javorniškem Rovtu, ko zaslišimo znano bučanje v zraku.

Niso še bili zadnji preko Karavank, ko je že začelo grmeti. Nekam blizu se nam je zdelo, saj so se Karavanke skoraj tresle. Tudi obrambo je bilo čuti, toda močno grmenje jo je preglasilo.

Visoko nad nami smo zagledali avion, grmenje je bilo nekam sumljivo. Bel dim se je vlekel za njim, ki ni bil podoben običajni umetni megli. Dozdevalo se nam je, da nekaj ne bo v redu.

Od aviona so se odtrgale črne pike in padale proti Karavankam. Postajale so vedno večje in kmalu smo videli, da bomo dobili obisk. Iz črnih pik so nastala padala, na njih pa padalci.

Vedno bolj neenakomerno ropotanje aviona in končno tresk nekje za Golico so nam potrdili naše domneve. Avion se je ponesrečil. Padalci so bili vedno bližji grebenu in že smo jih izgubili iz vida, razen enega, ki je padel proti Belški planini.

Pristal je. Kaj sedaj? Nismo dosti pomišljali. Erbežnik Kristl-Ciril se je še z dvema tovarišema podal takoj proti vrhu. Globok pomladanski sneg jih je oviral pri hoji, toda s trudom in močno voljo jim je po nekaj urah uspelo priti vrh planine.

Brez nevarnosti ni bila ta pot. Nemški vojaki iz postojanke v Javorniškem Rovtu, katerih naloga je bila čuvati vodni rezervoar, so opazovali ves ta dogodek. Tovariši, ki so se podali proti vrhu, so bili zelo dobra tarča. Toda iz neznanih razlogov niso streljali.

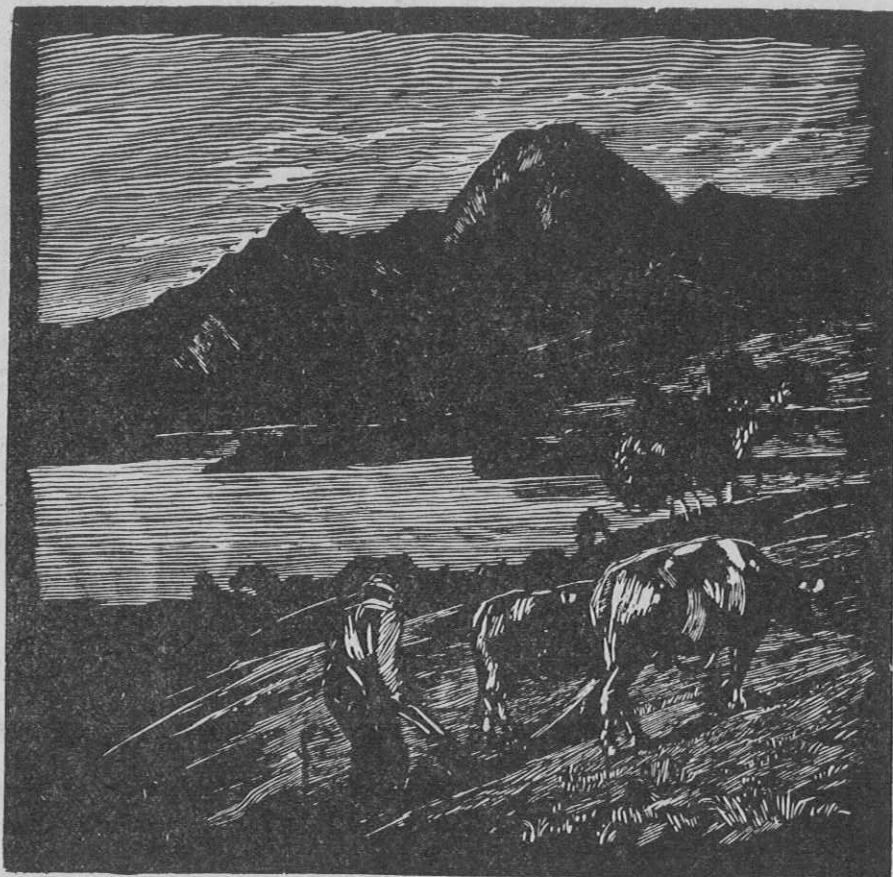
Mrzla pomladanska burja je prenašala sneg iz ene kotline v drugo in zameti okoli pastirske bajte so se večali. Dolgo so gledali okoli sebe, kje bi bil padalec, toda opazili so samo rahle sledi, medtem ko njega ni bilo nikjer. Končno so ga za neko skalo le zagledali.

Začuden je strmел v ljudi okoli sebe in po rdečih zvezdah na kapah ugotovil, da je med partizani. Vse to mu je vtilo poguma, da se je neznanec pokazal.

Tito — Tito! so bile njegove prve besede. Obraz mu je sijal od sreče. Govoril in pripovedoval je različne stvari, ali nihče ga ni razumel. Iz njegovih dokumentov smo lahko ugotovili, da je ameriški državlján Gonzales. mehanik. S kretnjami so mu dopovedali, da ga bomo prepeljali na varno mesto, od koder bo lahko zopet odšel v svojo edinico. Zadovoljno se je nasmel.

Vsi skupaj so se počasi podali proti taborišču ter s seboj odnesli tudi padalo. Obut v velike gumijaste čevlje z vdelanimi grelci je zelo težko hodil, pa tudi vdrló se mu je pri vsakem koraku. Pot nazaj je bila težja in napornejša, saj padalec ni mogel skoraj nikamor naprej. Pozen mrak je že bil, ko so ga pripeljali v taborišče terenske stanice nad Javorniškimi Rovti.

Srečen in zadovoljen, da je med prijatelji, si je grel premrle ude ob ognju. Iz ognjišča se je širil prijeten vonj, saj se je kuhala dobra in tečna večerja. Majhna postava in temna polt sta kazala človeka iz južnih krajev, nevajenega tako hladnega podnebja. Poskrbeti mu je bilo treba drugo obutev, kajti v gumijastih čevljih ni mogel nadaljevati poti.

Baško jezero s Kepo v ozadju (lesorez).

Marjan De Reggi

Zvečer si ga je zadovoljno ogledal v Javorniškem Rovtu še Kajžnikov oče. Rad bi se bil pogovoril z ljudmi okoli sebe, toda besed se ni dalo razumeti, pričeti je bilo treba s kretnjami. Uvidel je, da se ne bo mogel kaj več pomeniti in pričel se je ogledovati okoli sebe.

Vse nezaupanje in pomisleke je odvrigel in pričel je razumevati težave narodnoosvobodilne borbe, videl pa je lahko tudi povezanost partizanov s hribovskimi ljudmi.

Drugi dan zjutraj je doživel še novo prijetno presenečenje. V taborišču terenske stanice nad Jeseniškimi Rovti je našel še dva od svojih. Prvega so rešili jeseniški terenci, medtem ko je drugi imel posebno srečo: padel je prav na stezo koroških kurirjev, ki so ga že po kratkem času našli.

Vsi trije so bili prepeljani preko Save na Mežakljo, od tu pa do štaba IX. korpusa na Primorskem, od koder so odšli na svoja stara mesta v Italiji. Dobro so lahko videli organizacijo partizanskega pokreta. Res, da niso videli enakih uniform in nikakih zidanih taborišč, toda disciplina je bila trdna in čvrsta. Posebno na kurirski poti so lahko videli, da so partizani radi zelo točni. Ni jih oviral ne sneg in ne burja in ne temna noč. Niti mrzla in narasla

Sava ni bila ovira. Mirno in brez godrnjanja so šli mimo vseh težav. Na njihovih obrazih je bilo razbrati, da občudujejo to partizansko disciplino. Grela jih je tudi misel, da gredo k svojim starim znancem, katerim bodo lahko pripovedovali o junaški vojski, ki ji morda ni para na svetu, ker ne pozna nobene fronte, pač pa je njena fronta povsod in nikjer.

Težje je bilo za ostalo posadko aviona. Pilot je bil nad Celovcem ranjen v glavo in je ostal v avionu; kar ni storila krogla, je dokončala eksplozija. Koroški kurirji so se poslovili od njega ter s tem pokazali, da spoštujejo borce proti fašizmu najsibodo katerekoli narodnosti. Grob pod Golico pa je ostal nema priča strašne in težke borbe, katero je pričel fašizem.

Ostali trije padalci so padli na Koroško, kjer so jih že v kratkem času ujeli nemški policisti. Menda so enega že na mestu ubili, druga dva pa odpeljali v Celovec, kjer so jih po takratnih informacijah ustrelili.

Tako je majhna, nevojaška partizanska edinica vestno izvršila svojo dolžnost.

Ivan Korenčan:

IZ TORBE ZADNJEGA „PIPARJA“*

Prvič na Triglavu leta 1892.

Piparji smo se na prigovarjanje Ravhekarja — občinskega tajnika v Bohinjski Bistrici odločili iti na mali šmaren leta 1892 na Triglav. To je zadnji termin za pohod na našo najvišjo goro Jugoslavije, kajti ko minejo počitnice in nastane slabo vreme, se planinske kočje zapro, pastirji pa odženejo živino.

Iz Ljubljane smo se odpeljali z večernim vlakom do Lesec — dalje v vozom (ker takrat še ni bilo železnice v Bohinj) v Srednjo vas ter smo tam prenočili.

Zgodaj zjutraj pride nosač Šest, velik, močan Bohinjec; strpamo precej jedi in pijače v nahrbtnike in rano odidemo proti Velemu polju, kjer je že po malem snežilo; nastal je silen mraz.

Morali smo naprej, le z velikim trudom smo dospeli do kočje nemškega planinskega društva (Maria Theresien Schutzhauz 2408 m), ki je bila že zasnežena. Z velikim trudom smo odprli vrata kočje. Naših koč takrat še ni bilo. V koči smo našli le nekaj drv, da smo si mogli skuhati čaja. V mrazu smo prebili noč.

Vso noč je snežilo. Večkrat smo morali odpreti vrata, da smo sproti odrivali nov sneg.

Vračali smo se po isti poti, bredli sneg do pasu, s težavo prišli na Velo polje, kjer smo se za silo odpočili. Ko smo prispeli v Srednjo vas, so nam posodili suhe obleke, da smo mogli domov.

Ko smo se od nosača Šesta poslovili, nam je bleknil:

»Triglav naj mene pusti pri miru, jaz bom pa njega.«

Ustanovitev SPD

Pripravljalna dela za ustanovitev SPD smo začeli dne 15. oktobra 1892 s posvetovanjem v gostilni pri Zajcu na Rimski cesti.

Na sestanku so bili profesorji Orožen, Maher, ing. Hrastky, Mikuš, poznejši urednik Plan. Vestnika, Soklič, trgovec, nadalje piparja Hauptman Jože in Korenčan Ivan; ustanovili smo pripravljalni odbor, ki naj sestavi pravila SPD in skrbi za njihovo oblastveno potrditev.

* Ivan Korenčan, edini še živeči pipar, nam je poslal zvezek svojih spominov, ki jih bomo v naslednjih številkah v svobodnem izboru priobčevali.

Ministrstvo za notranje zadeve na Dunaju jih je že dne 10. januarja 1893 potrdilo, kar je dalo pripravljalnemu odboru mogočen polet za ustanovitev SPD.

Že 27. februarja zvečer se je vršil Ustanovni občni zbor SPD v gostilni pri Zajcu.

Ustanovni občni zbor je vodil profesor Orožen Franc, tajnik je bil Hauptman Jože. Na ustanovnem občnem zboru je bil v glavnem izvoljen pripravljalni odbor z načelnikom Orožnom, tajnikom Hauptmanom ter blagajnikom Sokličem v I. odbor SPD. Navdušenje članstva je bilo veliko.

Pravila »Piparjev« 1893/94

Družba se je ustanovila 23. septembra 1893 na Drenikovem vrhu.

1. Družba se imenuje »Pipa«; člani »Piparji« imajo sedež v Ljubljani.
2. Namen Pipe je leta 1894 napraviti skupen izlet s prihranjenimi novci in vplačanimi kaznimi. Dan in kraj izleta določi občni zbor z večino glasov. Pipa je sklepčna, ako so trije člani navzoči, pri enakih glasovih odloči srečkanje.

3. Pripomočki obstoje iz:

- a) vstopnina 50 kr,
- b) tedenski prispevki 10 kr,
- c) in kazni. Te so naslednje:

1. Ako 3 piparji zasačijo člana pri kaki laži, nečastnem ravnanju ali dejanju ali sploh pri enakih početjih, imajo pravico dotičnega obsoditi na globo najmanj 4 kr in največ 50 kr;

2. Vsak pipar mora vsako nedeljo in praznik napraviti izlet najmanj 2 uri hoda — Rožnik in ljubljanska okolica do Golovca, Mestni log, Šiška, Vič, Glince, Št. Vid, Ruski car, Toško čelo etc. se ne štejejo k izletom — sicer plača 10 kr globe. Kdor ostane ob nedeljah in praznikih dopoldne doma, mora priti do 8. ure na Drenikov vrh, sicer zapade globi 20 kr. Zadnji pred 8. uro došli Pipar plača tudi 10 kr. Velja do 1. aprila. Opravičevalni vzroki so spodaj navedeni.

3. Vsak pipar si mora na lastne stroške pridobiti pipo. Vsi piparji imajo enake pipe. Pipo, tobak in žveplenke mora pipar vedno pri sebi imeti in na zahtevo drugega piparja vse tri stvari pokazati; ako mu le ena teh stvari manjka, plača 4 kr globe.

4. Piparji se pozdravljajo z imenom naslednjih hribov: Triglav, Mangart, Grintovec, Črna prst, Lušarje, Stol, Golica, Jošt, Janče, Katarina, Grmada, Šmarna gora, Krim; ako pipar piparja ne pozdravi z enim teh imen, zapade 2 kr globe, isto velja za odzdrav. Pozdravlja mlajši starejšega naprej. Pod to točko navedene kazni se smejo samo 3 krat na dan uporabljati.

5. Dva piparja imata pravico skupno tretjega piparja vprašati za višino enega navedenih hribov; ako odgovor ni pravilen, plača nevednež 2 kr globe. Vsak pipar pa sme o tem le enkrat na dan biti vprašan.

6. Dne 1. sečna mora vsak pipar biti član Slov. p. dr., sicer je izključen. Ako prosi za ponovni vstop k piparjem in ako večina to dovoli, plača novo sprejeti polovico prvotne vstopnine, mora pa se legitimirati kot član Slovenskega plan. društva.

7. Znamenje pl. društva mora pipar vsaj ob nedeljah in praznikih na klobuku nositi, sicer plača kazen brez izjeme.

8. Pipar se mora vsakega predavanja Slovenskega planinskega društva in zabavnega večera udeležiti (ne pa izleta), sicer plača 10 kr globe.

Izjeme so spodaj navedene. Opominjati na plačilo dolžnih prispevkov in glob ni treba. Izključeni ima pravico pri predsedstvu piparjev prositi za sprejem pismeno, prošnji mora priložiti zaostanke in polovico prvotne vstopnine. Večina glasov piparjev pa mu sme vstop odkloniti, toda prošnji priložene prispevke prosilcu vrniti.

10. Pipar mora biti samec, oženiti se sme, ako plača v Pipo 1 kr, piparjem 5 l vina in 5 vržink.

11. Piparji imajo načelnika, katerega imenujejo nadpipar in blagajnika, ki je obenem tajnik in ga imenujejo, ker skrbi za piparje, **tobak**.

12. Razlogi, zaradi katerih je kdo kazni oproščen, so bolezen, prihod bližnjih sorodnikov, kupčijski važen zadržek in potovanje, službovanje.

Na noben način pa veselice drugih društev, koncerti, gledališke predstave, telovadba, pojedine.

Za en dan naprej imata 2 piparja pravico 1 piparja za prihodnji dan oprostiti.

Mi smo to potrebovali in se podvržemo tem pravilom.

J. Hauptman
m. p. načelnik

H. Lurdner
m. p.

B. Kajzelj
m. p.

Tone Škof
m. p.

Iv. Korenčan

Drenikov vrh, dne 23. sept. 1893 ob 7,45 min. zjutraj.

Vsaka globa se čez 8 dni podvoji, čez 14 dni potroji in ako v 3 tednih ni poravnano, sledi izključitev, ne da bi se moral kaznovani o tem obvestiti.

Delo piparjev

Piparji smo začeli z najnujnejšimi deli. Zaznamovali smo gorska pota križem po Kranjskem, največ po gorenjskih hribih, začenši pri Katarini, Sv. Joštu, v okolici Polhovega gradca, Grmade, Škofje Loke, po Karavankah in Julijskih Alpah. Prvo markacijo smo napravili leta 1893 ob priliki društvenega izleta v Kranj — Sv. Jošt — Planica — Škofja Loka.

Vsako nedeljo in praznik smo šli z barvo in čopičem v hribe po dogovoru prejšnjega dne. Na seji je vsakdo poročal, katero pot je zaznamoval, in naročil takoj potrebne table, ki smo jih namestili na križiščih, izhodiščih za ture in železniških postajah. Sestanki piparjev so bili vsak dan pri zajtrku v gostilni na Drenikovem vrhu v steklenem salonu.

Stekleni salon je stal prej v Ljubljani, v Šelenburgovi ulici, na vrtu Souvanove hiše, kjer je bila prej čitalnica za slovensko gledališče. Po otvoritvi zidanega gledališča so salon prepeljali na Drenikov vrh. Kupil ga je Drenik od prejšnjih lastnikov. Ko je gostilna na Drenikovem vrhu prenehala z delom, je salon kupil Peršin, takratni gostilničar na Zgornjem Rožniku.

Piparji smo šli za salonom na Zg. Rožnik ter tam nadaljevali svoje delovanje.

V tem salonu smo prirejali od časa do časa predavanja o planinah, shode in veselice (po nasvetu Ivana Hribarja) v prid sklada za gradnjo razglednega stolpa na Šišenskem vrhu in za najpotrebnejše planinske kočee. Za te prireditve smo razpošiljali piparji litografirana vabila slovenskim društvom in uglednim osebam, za katere smo vedeli, da so vneti za naše gibanje.

Po sklepu piparske seje, je moral priti vsak član pipar do sedme ure na zajtrk na Rožnik. Kdor je prišel zadnji, je moral plačati 4 krajcarje, če pa brez pravega vzroka ni prišel, je bila kazen 10 krajcarjev.

Z letom 1895 smo napravili piparji vsako leto božičnico.

Prva je bila na Zgornjem Rožniku. Od tedaj smo jih obhajali na Rožniku, Šmarni gori, Katarini ali pa na Sv. Joštu.

Piparji smo se zbrali v posebni sobi gostoljubne hiše Peršnikove. Izbica je bila okrašena s planinskimi spomini, v sredi sobe pa se je lesketala okrašena smreka, šibeč se od nešteti darov, s katerimi so jo piparji obložili.

Nadpipar je otvoril slavnostni večer s srčno željo, da bi se zbrana družba po stari navadi nekoliko ur prijateljsko zabavala.

Oglasila se je tamburica, odmevala pesem in vrstila zdravica za zdravico; prva je seveda veljala Slovenskemu planinskemu društvu v razcvet in napredek, druga gostoljubni družini Peršinovi.

Skupni izleti

Kmalu so začeli piparji prirejati tudi skupne izlete; povabili smo vedno večje število znancev in prijateljev in jih navduševali za planine, pridobivali člane, podpornike in dr.

Eden prvih skupnih izletov piparjev je bil meseca avgusta 1893.

Ljubljanski dnevnik je prinesel tole vabilo:

»To nedeljo napravi Slov. planinsko društvo« prvi svoj skupen izlet na Šmarno goro in v Medvode. Vse prijatelje tega društva prevladno vabimo, naj se nam pridružijo, da dostojno krstimo **najmlajše dete slovenske zavednosti** sredi lepe gorenjske strani. Za prijetno zabavo bodo skrbeli tudi pevci.

Odhod iz Ljubljane ali Šiške z opoldanskim vlakom.«

Piparji smo imeli izlete, od katerih smo nekatere letno tudi po večkrat napravili, in sicer: v zimskem času ob vsakem vremenu na Šmarno goro, Sv. Katarino ali Sv. Jošt, poleti enkrat ali tudi večkrat na Triglav, Črno prst, Golico, Stol, Begunjščico, Kamniške planine, Snežnik in Nanos. Od nižjih pa Kum, Sv. Goro, Sv. tri Kralje, v jeseni pa smo obiskali dolenske hribe kot Zaplaz, Čatež, Gorjance in druge.

Leta 1900 smo se piparji na Višarjah seznanili z Lojzetom Knafelcem.

Ker je bil starejši kot mi, smo z velikim spoštovanjem in veseljem poslušali, kar nam je pripovedoval o svojih doživljajih in izkušnjah v planinah.

Od tedaj smo piparji pod njegovim vodstvom prirejali izlete po naših Karnijskih, Julijskih, Ziljskih Alpah in Karavankah.

Kot železniški uradnik v Beljaku je Knafelc nadzoroval vse proge beljaške direkcije. Poznal je zato odlično koroške gore, posebno pa na ozemlju med Beljakom, Jesenicami, Gorico in Trstom.

Skoro vsak dan, če mu je le čas dopuščal, je pohitel na beljaški Rožnik k Sv. Ožboltu (976 m) tik Beljaka.

V poletnem času najmanj enkrat na mesec je nam piparjem v Ljubljani z dopisnico kratko in jedrnatu sporočil:

»Čakam v soboto pri vlaku št. ... ob ... uri na kolodvoru ... , pridite!« To je vedno držalo, nikdar nas ni pustil na cedilu. To je veljalo tudi, če je imel Lojze daljši dopust.

Pri roki imam še eno tako Lojzetovo vabilo in obvestilo, katero se glasi:

»Imam letos še 16 dni dopusta, katerega bom takole porabil: od 27. do 31. julija partija 4 do 5 oseb Trenta — Soča čez Komno v Bohinj. 31. julija se odpeljem iz Bohinjske Bistrice, ob 4,56 popoldne čez Jesenice — Št. Vid — Selztal — Zell v Krimml. Od tu grem na Gross Venediger in se povrnem 5. septembra v Sv. Lucijo.

Ob 9,59 dopoldne — na Vrsno k odkritju spominske plošče S. Gregorčiča. Nazaj 6. septembra v Mojstrano, tam prenočim. 7. na Triglav. 8. septembra sem na Triglavu petindvajsetič.

Pri tej priložnosti bom Aljažev stolp v lepo belo srajco oblekel. Barvo je že moj sin te dni na Kredarico nesel. Če Ti je všeč, Te povabim na Gross Venediger. Če pa ne moreš, Te povabim k moji 25 letnici Triglava, dne 8. septembra, če pa za koga drugega veš, da bi se mi pridružil, obvesti me. Prvo polovico dopusta sem porabil 3 dni v Solčavskih planinah z dvema damama in enim dijakom. Imeli smo ves čas najkrasnejše vreme, vse udobnosti in zabave v izobilju. — Šli smo tudi skozi Rabelj na Nevejo; tam je bilo polno laških vojakov, zvečer pa smo imeli dve vojaški godbi na planini. Od tu po Rokolanski dolini skozi Chiusoforte in Venzone, nazaj pa skozi

Rezijo po Učiji na Žago, Kobarid in Vrsno. Od tu na Krn, Lepeno, Sočo in Trento, od tu pa v Kranjsko goro. Take lepe partije nikdar ne pozabimo!

Ubogega Kadilnika ni več! Zelo žal mi je po njem. Jeli imel spodoben pogreb? Ravno isti čas, ko so njega k pogrebu nesli, sem bil bolan, da sem moral ležati, drugače bi bil prišel v tisti hudi dež.

Ves Tvoj

A. Knafelc

Če smo napravili izlete v Kanalsko dolino, na Višarje, Zajzero, Lovca, Montaž, nas je Lojze vedno čakal na kolodvoru v Trbižu, kamor je prispel iz Ljubljane (vlak) ob 1 uri po polnoči. Lojze nas je najpoprej popeljal v Spodnji Trbiž, kjer je bilo več pekarn, ki so ob tem času imele že sveže pecivo.

Nabasali smo si svežega kruha in drugega peciva, da smo imeli dovolj za ves dan. Povsod v pekarnah so točili dober brinovec, kar se je zelo prileglo na topel kruh. Tudi v ljubljanskih predmestnih pekarnah je bil svoje čase ta običaj, žal, da se je ta lepa navada opustila.

Ob povratku iz Višarij nas je Lojze nekoč peljal mimo Rabeljskega jezera do italijanske planinske kočice Neveje.

Tam smo se najedli testenin, potrošenih s pravim parmezanom, se okrepčali z nekaj kozarci dobrega vina, tudi bige niso bile slabe.

V rezijanski družini

Ko smo nadaljevali pot proti Pontebi, pridemo do kmečke hiše. Bilo je v nedeljo popoldne. Domači so sedeli okrog mize na vrtu in se pogovarjali. Mislili smo, da so Italijani, zato jih eden naših po italijansko vpraša, če bi se dobila kaka pijača; »niente« je odgovoril gospodar.

Ker smo hoteli itak počivati, se v njihovi bližini zavalimo v travo. Ko slišijo našo slovensko besedo, vstane eden domačih, stopi k nam in povpraša po slovensko:

»Ste Slovenci? Od kod prihajate?« Ko smo povedali, da smo iz Ljubljane, so nas takoj povabili za domačo mizo. Gospodar je prinesel kruha, suhe svinjine ter dobrega vina. Radovedni so bili, kakšna je Ljubljana, ker niso imeli z njo že dolga leta nobenih stikov.

Sv. Višarje

Na Sv. Višarjah (1792 m) smo bili vsako leto, spotoma tudi na Kamenitem Lovcu (2079), od koder se nam je nudil krasen pogled na koroške velikane: Dobrač, Kepo 2089, Viš 2666, Gamsmutter 2503, Weissenbach-Spitze 2254, Florjanko 1646, Bukovnik 2066, in nešteto drugih gora, visokih nad 2000 m, v ozadju pa na vrhove Visokih tur ter vsa koroška jezera proti vzhodu.

Pri cerkvi na Sv. Višarjah so čakali vozači s sankami tudi sredi poletja. Sanke so bile močne. Na njih so vozili le po eno osebo. Začetkoma je šla voznja po stezi, pozneje po jarkih, čez skale in pragove v dolino. Med vožnjo smo »precej« odskakovali z nahrbtniki vred. Prevoz za osebo iz Višarij v Žabnice je stal goldinar. Če pa smo naskakovali naše gore v Spodnji Ziljski dolini kot Dobrač, Ojstrnik in dr., smo se z Lojzetom zanesljivo ustavili pri Keržiču v Podkloštru in pri Ahacu v Ziljski Bistrici, pobornikih planinstva v tem delu Gosposvetske Koroške.

Ziljska podružnica SPD

Leta 1900 je bila ustanovljena Ziljska podružnica SPD na pobudo slovenskega omizja v Beljaku. Njen prvi občni zbor se je sestal 6. februarja 1901 v Ziljski Bistrici.

Za načelnika je bil izvoljen državni poslanec Fran Grafenauer, tajnik pa je postal Knafelc Lojze, železniški uradnik v Beljaku, ki je zastopal tudi nas ljubljanske piparje.

Prelepo ozemlje Ziljske podružnice v Karavankah, v Višarskem pogorju, v Zajzeri, po Rožni, Ziljski in Kanalski dolini.

Koroški pipar

Zaradi ljubezni do hribov so piparji ustanovitelja beljaškega slovenskega omizja Knafelca kar kmalu proglasili in instalirali za »Koroškega piparja«.

Knafelc Lojze je bil rojen 20. 6. 1859 v Žabji vasi pri Novem mestu, umrl pa v Ljubljani 26. 4. 1937.

Služboval je pozneje tudi v Trstu, eno leto celo v Novem mestu na Češkoslovaškem, kamor ga je spravila politična nezanesljivost za leto dni.

V stari Jugoslaviji je bil reaktiviran in šele leta 1922 upokojen kot železniški inšpektor. Do tega položaja ga je dovedla njegova risarska mojstrska roka, katero je tako pridno in spretno obračal tudi v prid Slovenskega planinskega društva.

Narisal je mnogo zemljevidov, saj so splošno znani.

Izdal je leta 1924 tudi knjižico »Navodila za enotno markiranje potov«.

Njegov način markiranja je najbolj viden: rdeč krog, v sredini bela barva. Upošteval je pri markiranju tudi različno razdaljo: ako je razdalja med enim in drugim znamenjem velika, je imel za potrebno, da se napravi večji krog kot navadno. Na križiščih naj se gosto markira, ker se največkrat dogodi, da kmetje prav na križiščih najraje posekajo drevice.

LJUDSKO IZROČILO O BLEGOŠU

(Za stoletnico rojstva slovenskega pisatelja dr. Ivana Tavčarja zapisal
Janez Dolenc)

Med slovenskimi gorami naš Blegoš ni velikan! In ne obdaja ga veličastnost, ki obdaja naše snežnike in ki je že nekoliko deležen sosed Rätitovec. Obdaja ga samo ponižna lepota skromne slovenske planine, ki ne pozna večnega snega, ne neplodnih mlevov in ne divjih prepadov. Ali vzlic temu v svoji skromnosti stotero poplača truda polno pot, ki si jo moral prehoditi do tratnate njegove strehe.

I. Tavčar: Cvetje v jeseni

Pred 100 leti — 28. avgusta 1851 — je v Poljanah na Gorenjskem stekla pisana zibelka, ob vznožju očaka Blegoša je vzbrstelo novo življenje, bodoči »Kosmov dohtar« in slovenski pisatelj Ivan Tavčar je zadihal čisti zrak poljanskih gora. Te gore in njih ljudi je potem vse življenje nosil v duši, med njimi si je tudi izbral svoj večni počitek.

Znano je, da so najlepša dela tega pisatelja tista, v katerih riše svojo ljubo Poljansko dolino in gorjance izpod Blegoša. V živi, topli besedi nam podaja značaje, svojevrstno mišljenje in življenje teh ljudi. Vmes se iskri polno klenih domislic, vedrega humorja in življenjskih spoznanj, do katerih se je priboril po dolgem opazovanju in premišljevanju. Če prebiraš »Cvetje v jeseni«, »V Zali« ali »Slike iz loškega pogorja«, se ti odgrne pred očmi živa podoba gorskega sveta okrog Blegoša. Na prvi pogled jo moreš še danes dojeti s podobno romantičnostjo, kakor jo je on. Še so gosto porasla strma pobočja, na položnejšem svetu so njive in senožeti; vmes so tu in tam zaorali hudourniki globoke grape. Še ropota samotni mlin ob Karlovščici iz dneva v dan, še se igrajo postrvi v temnih tolmunih. Šumenje potoka često preglassi bučanje vetra, ki maje pragozd stoletnih bukev po Blegoševih pobočjih. S senožeti Koprivnika se čuje zategel vrisk koscev. Z mladega vrha se je spustil orel, že kroži visoko gori v nebesni modrini v mogočnih krogih, tenko piskajoč. Med mogočnimi krošnjami orehov in češenj se belijo kmečki domovi...

In kako opisuje kmeta — gorjanca! Res je včasih malce preveč sentimentalen in romantično idealiziran, večinoma pa je tako pristno in lepo podan, da kar čutimo utrip njegovega srca.

Na Blegoš kmečki človek ne hodi, ker ga tja ne kliče delo. Vendar ti marsikateri ve povedati o njem prečudne stvari. Prenašale so se od ust do ust, iz roda v rod in so se svojsko pregnetene in pobarvane ohranile do danes. Prislunhimo tem prečudnim zgodbam, ki so polnile ljudsko domišljijo in opajale naše pisatelje!

— V Gradišču v Voljaški grapi pod Blegošem so se nekoč vrstile fužine in graščine, vse last grofice Eme. Na Ulci so kopali rudo, na Blegošu so padale orjaške bukve in gorele kope, fužine so požirale oglje in rudo. Rudarji in fužinarji so živeli v blagostanju, a preobjedli so se, postali so objestni in razuzdani. Za zabavo so odrli živega vola in ga pekli. A ne dolgo. Nad Blegošem je zablaval vihar, na dan je planil strašen lintvern, ruval je drevje in trgal zemljo. Silna povodenj je vse odnašala in zasula Voljaško grapo. graščino in fužine. Grofica Ema je odšla na Koroško, ob odhodu je menda dejala:

»Kranjc, če boš hotel kruh jesti,
boš moral za menoj lesti!«

In res so romali nekdam peš daleč v Krko na Koroško. —

Mlinar v Voljaški grapi je nekoč opazil, da mu zastaja kamen. Skoči gledat, kaj je, in zagleda strašansko belo kačo, motajočo se okrog mlinskega kolesa. Voda jo je prinesla prav iz Črne mlake na Blegošu. Mlinar je zbežal od strahu, a brez potrebe, ker se je kača sama odmotala in deroča voda jo je odnesla naprej.

V Poljane je prišel tujec, ki je uničeval kačjo nadlogo. Preden je zakuril grmado in zapiskal na piščal, s katero je privabil lezečino v grmado, je pregledal še skozi posebno steklo pokrajino okrog. Ko je pogledal v Blegoš, se mu je steklo zameglilo — znamenje, da je tam bela kača. Tako so kače na Blegošu ostale, ker se jih zaradi »ta bele« ni upal poklicati in jih je še danes dosti.

Pri Črnem studencu, kjer se pravi tudi Za tratami, je zakopan zaklad, zaviti v volovjo kožo in zapečaten. Tudi zlata ura je menda notri.

Za Črno mlako v Blegošu je brezno, podobno lijaku, v katerem je zmerom dosti kavk. Pravijo, da je vanj nekoč padlo par volov, vezanih v jarem. Kasneje je voda prinesla pod Črno mlako na dan jarem, jermenje in roge.

V Mihelskih robovih Blegoša je nekdo zakopal pred Turki polno čerfo denarja. Tam je nekoč pasel pastir ovce in je zapazil v robovih, kjer so skale nametane v obliki vhoda, tisto čerfo srebrnikov lepo na vrhu, polno srebrnikov, vrh srebra pa — kačo. Že je hotel seči po denarju, ko je videl, da so mu ovce odšle v škodo in moral je leteti vračat. Hitro se je vrnil nazaj, a o zakladu ni bilo več ne duha ne sluha. To je bila zanj sreča, kajti ta denar je bil zavdan. — Pravijo, da je tu kasneje divjal velik gozdni požar in tedaj je s pečin menda kapljalo stopljeno srebro.

V Mrkuševo gostilno v Žetini so nekoč prišli zvečer trije neznanci naročili so večerjo in prosili za prenočišče. Potem so govorili med seboj, da je pod debelo bukvijo na Malem Blegošu zakopan lonec denarja, katerega bodo zjutraj zgrebli izpod korenin. Krčmar Mrkuš, ki je dobro razumel pogovor, pa jo je sam ponoči popihal z rovnico na Mali Blegoš na mesto, o katerem so govorili. Izkopal je lonec, tujci so pa drugi dan zaman brskali po Blegošu. In od tedaj je bila velika bogatija pri Mrkušu v Žetini.

Sokov Matic iz Žetine, Mrkušev sosed, je tudi hotel obogateti, zato se je namenil v ris. Na prvi sveti večer mu je hudič ukazal priti v ris blizu Andre-

jonove hiše za vasjo ob poti, ki drži na Kal, na drugi v Vrtačo, na tretji sveti večer pa na Črni Kal med Blegošem in Koprivnikom.

V ris iti pa ni bilo kar tako, treba se je bilo dobro pripraviti: leto dni staro leskovo šibo že prejšnji božič potisniti v špranjo za spovednico v cerkvi, kjer naj bo leto dni, a ne sme nihče drug vedeti zanjo; eno leto prej se ne sme iti k spovedi; na sveti večer se ne sme božičnega kruha pokusiti, s šibo se je pa treba odpraviti še pred polnočjo na tak kraj, kamor se ne čuje zvonjenje in kjer duhovnik ne hodi mimo previdevat. Na križpotju je treba s šibo začrtati ris okrog sebe z besedami: »Bliže meni nič!« Treba je še narobe zmoliti očenaš in počakati polnočne ure. Vse to je opravil Matic in res: opolnoči se je odprla zemlja pred njim, iz žrela so siknili plameni, med njimi so se zvijale strašne kače. Ko je zamahnil s šibo, je to izginilo, a tedaj se je izpod neba vsula ploha gnojnih vil, kos, bran. Bilo je strašno, a ko je zamahnil s šibo, je preminulo. A vrazjih moči še ni bilo konec. Strašilo za strašilom se je vrstilo, eno hujše od drugega, enkrat je Matic že opletel z rokavom kožuha čez ris in pri priči ga mu je odtrgalo, tako da se ni skušal več z begom rešiti strahu in je vztrajal. Slednjič je vrag natrosil zunaj risa krog in krog zlatnine in dragotine, zapeljivo lepe deklice so se sprehajale zunaj risa, da bi ga premotile...

Prvič je Matic sicer vzdržal, a strah mu je legel v kosti in obležal je. Ni mogel več na Vrtačo ne na Črni Kal, kjer bi dobil nagrado za svojo vztrajnost — vrečo suhega zlata in še črne bukve za povrhu. Na tretji sveti večer je Matic že umiral v svoji bajti, na hruški pred hišo je nekaj zvonkljalo — hudič je še vedno vabil Matica v ris...

Nekje skozi Blegoš, pravijo, pelje zlata žila, debela kakor stropni tram — a nihče natančno ne ve, kje je. Pač pa bo gotovo vsakdo, ki bo lazil na Blegoš, stopil na »ta lačno korenino«, čemur sledi huda lakota. Da do tega ne pride, pomaga najbolje — poln nahrbtnik.

* * *

Že ko je dr. Ivan Tavčar — Emil Leon pisal povest »Tiberius Panonicus«, je imel to goro v mislih. In te misli mu je pero preneslo na papir, čeprav je bil precej velik skok iz cesarskega mesta Rima tja pod neznani, samotni Blegoš. Kasneje ga omenja v svojih številnih spisih, tudi v svojem labodjem spevu »Visoška kronika« ni pozabil nanj. Nam je to v opomin, naj prav tako in še bolj ljubimo naše gore, naš prelepi slovenski svet, celo našo domovino...

Vasilij Berden:

VELIKI OLTAR

Moram priznati, da sem prav dolgo tlačanal po mnogoterih znamenanih poteh naših gora, da so me pustili v svoje gradove samosvoji martuljski grofje. Bili so gotovo prepričani, da bom ogledoval le z Gozda njihovo nedostopno veličast in zrl nanje z zavistjo z bližnjih opazovalnih stolpov, ki nosijo imena Škrlatica, Prisojnik in bolj oddaljenih, ki so Mojstrovka in Jalovec.

Toda njihovo trdo skalno srce se je vendar toliko omečilo, da jim je bilo všeč moje snubljenje po preddvorjih, ker se mi je posrečilo konec koncev pregovoriti stražo pri vhodu in prespati noč pred sprejemom v njihovi neposredni bližini.

Bil je že trd mrak v mesecu avgustu, ko smo zapustili gorenjsko potujoče parno kopališče in zopet razprostrli svoje ohromele ude po zemlji in svežem zraku. Usmerili smo svoje korake proti Martuljku; hitro se je

skrila Špikova piramida med vejevjem gozda in pogovor se je tudi zasukal okrog prostora, kjer naj bi prebili noč. Stvar pa se je rešila po naključju sama od sebe, kot večina aktov, kakor pravijo hudomušneži. Bila je že noč, ko smo srečali znana jeseniška plezalca, ki sta nam prijazno prepustila ključ od udobne gozdne vile, ki je sami ne bi bili našli. Naslednji dan sta naskočila severno steno Kukove špice, zato sta odšla prenočit v bivak Za Akom.

Večer je bil izredno lep. Fantovsko sonce je kot ogromen žaromet razsvetljevalo divje razdrapano scenerijo Špika in njegovega obližja. Prizor v beli noči je bil pravljичen, v dolini pa je potok pel svojo večno pesem. Rad bi bil poklonil celo noč čarom gora, toda odhod je bil določen zelo zgodaj naslednjega dne.

Ob tretji uri se je začelo pometanje in pospravljanje stanovanja, zatem pa je sledil odhod. Pogoltnil nas je mračni gozd, ki ga je tu pa tam predirala mesečina, obsevajoča bežeče gorske vile in preplašene škrate. Po precej strmi gozdni poti, ki smo jo večkrat morali poiskati z lučjo, smo mimo nekaj klinov in železne vrvi na bolj izpostavljenem mestu ob prvem medlem svitu odkrili bivak Za Akom, a iz njegove notranjščine smo zaslišali nenavadno intoniran glas, ki se je obregnil ob nas z vprašanjem: »Kdaj pa vstajate pri vaši hiši?« Naš odgovor je bil molk, debate pa ni bilo, ker vprašujoči glas ni izdajal nikakršne moči.

Pod bivakom smo nekoliko počivali. Kdor ni imel cepina, si je priklical v spomin opozorila na snežišča, ki so nas še čakala, in si je urezal krepko palico, ki nikakor ne bo odveč.

Poti je zmanjkalo. Po sipkem pesku in po grušču med bolvani smo se čedalje bolj bližali spoštovanje vzbujajoči Široki Peči z njeno težko zavzetno severno steno. Med tem me je vsega prevzela neobičajna igra luči in borbe med svetlobo noči in svetlobo nastajajočega dneva. Mi sami smo bili še v somraku, nad glavami je nevidno vzhajajoče sonce že obsevalo vrhove na desni, vrhove na levi pa je belila poslavljajoča se luna. Pri znanih mecesnih je bil že svetel dan in ker je sonce že pregnalo moč svojega satelita, smo že dobro opazili z daljnogledom kočo na vrhu Dobrača; iz doline pa se je čul ropot jutranjega vlaka. Celotni pogled na Široko Peč se je izgubil in tudi Špik se je skrnil za svoje predstraže. Po širokih skledah v snežišču smo v zložni hoji po belih stopnicah in po malenkostnem prepriemanju po skalah prodrli v kotel pod Grlom. Na enem izmed robov, ki ga obdajajo, je radovedni gams nadzoroval premikanje nenavadnih živali, ki so prišle motit njegovo skalno oblast. Ves tako razriti, našagani in razdrapani svet me je spominjal na dolomitsko arhitekturo. Prišlo mi je v misel, da bi pa vendar vkljub vsej očarljivosti le-teh noben naš gornik zanje ne zamenjal našega martuljskega okrožja.

Smer poti čez Grlo je bila dobro vidna; zaprl se je pogled na vhod v kotel, ki je tako od vseh strani obdan s stenami dosegel obliko amfiteatra. Ker je bil običajni vstop v steno zaradi strmega konca snežnika teže dostopen, smo ga obplezali po lahkkih skalah. Po nekaj metrih smo vsi spoznali, da niso vsa svarila glede krušljivosti terena niti najmanj pretirana. Precej nas je bilo in kamenje je skoro nepretrgoma frčalo na vse strani; ves svet se podira in posipa in koder stopi neprevidna noga, od tam se vsuje mal plaz v dolino. Trdo stisnjeni, kot je pravilo za take primere, smo drug ob drugem po polževo napredovali in se s klici opozarjali na padajoče kamenje. Dobro je imeti mogoče za take primere zoper kameniti dež na glavi star in debel klobuk. In vendar kljub vsej pazljivosti ni šlo brez nesreče. Eden od tovarišev je dobil precej močan udarec odkrušene skale v nogo in da se ni dobro obdržal z rokami, bi ga bilo odneslo v skale ali še celo morda tja doli na sneg v kotlu. Na izpostavljenem mestu smo uporabili nekaj metrov vrvi, da je ne bi zastonj nosili s seboj, in pa kot moralno oporo, bog mi greh odpusti, za tovarišice, saj pleža po teh osemdesetih metrih ni nič posebnega; edini in zoprni problem je krušljivost in pa obvezna preizkušnja vsakega oprimka in vsakega stopa.

Takoj za robom na vrhu Grla se je pokazala severna triglavska stena od vrha do tal in naš »Stari«, ki pa ga je menda še zeblo in si je tiščal na ušesa svojo megleno kučmo, ki jo ima ob sončnih dneh spravljen tam nekje zadaj za Luknjo. Na levici smo videli že vrh Široke peči.

Cilj pota je bil Veliki Oltar, ali kakor se tudi bolj pravilno pravi po Tumi, Zadnji vršič Rokava. Po vzhodnem grebenu se po pleži, ki je podobna oni v slovenski smeri triglavske stene, potem ko premagaš dve malo »nerodni« mestni, pride na vrh, kjer pa za večjo družbo skoraj ni prostora. Pa tudi po snežišču v grapi na desno od grebena hodijo na vrh in je pot tam menda še bolj »manj nevarna«. Po ozkem in nazobčanem grebenu je pa bilo treba paziti, kam se postavi čevljev, da bi ne bilo za njegovega lastnika pregloboko ali preveč v stran.

Razgled nam je bil dan le v smeri severa in zahoda. Videl sem vse vrhove, kjer sem prejšnje tedne voglaril: Prisojnik, Mangart, Mojstrovko, Rasteške Ponce in še tistega, ki tako rad pokaže zobe, Jalovec. Z vrha Oltarja smo točno videli med gozdom najromantičnejšo med kočami, Krnico. V veliko Dnino pa bi najrajši kar stopil, tako je bila vabljiva, če bi le bil Oltar malo nižji. Pa bo že bolje poskusiti srečo in potovati izza Aka na vrh Martuljske Ponce, ki je Oltarjeva najbližja sosedica in potem čez Dnino v Krnico. Tudi jaz sem to pot, kot že neštetokrat prav na vrhovih gora, koval naklepe zoper Julijce. Rdeča nit pa, ki se je tudi sedaj vlekla skozi to moje naklepanje, je bila, da v letih, ki me še čakajo, ne bo smelo biti niti kotička ne Vzhodnih in ne Zapadnih, ki ga ne bi spoznal.

V knjigi je bilo dosti znancev in tudi Čopovega Jože ni manjkalo. Pot nazaj je zahtevala znatno več časa kot vzpenjanje. Po ostro nazobčanem grebenu pri vrhu je bilo treba včasih tudi zajahati in kdaj pa kdaj je zmanjkalo delov telesa, ki bi jih bilo možno uporabiti. Med vso našo potjo navzgor sta dva gamsa komisijsko ogledovala naše nahrbtnike, ki smo jih pustili na Grlu. Gotovo je šel oni prejšnji poklicat za vsak primer še svojega kolego, ki se je bolj spoznal na take stvari. Ko pa smo se jima nazaj grede dovolj približali, sta menda že sklenila zapisnik in sta odšla.

Ker so se megle nekako razkadile, sta se prikazala tudi prva dva Rokava. Spominjal sem se prijetne ture, ko smo pred leti skozi strmo in silno krušljivo grapo med obema in potem preko Kotla zavzeli Škrlatico preko njene lahke vzhodne stene. Takrat je v grapi, v kateri je zagozdena velika skala, kamenje bobnelo izpod nog kot na fronti, sedaj pa je bila vsa napolnjena s snegom.

Po številnih grapah smo skoro vsak po svoje sestopili k bivaku na Gruntu pod Šplevto in se od tam popeljali po idealnem produ za spuščanje sicer, a med oblaki prahu mimo »Matterhorna« v Vrata. V Bistrici smo odstranili nekaj prahu, iz čevljev pa pesek in se za en teden odpeljali v dolinska bivališča.

NOVI VZPONI V NAŠIH GORAH

1949

Severna stena Škarij. Ciril Debeljak in Stanko Kokošinek 28. II. 1949. Preplezana smer se sklada s poletno smerjo Režek—Modec iz leta 1929. Vremenske razmere so bile zelo ugodne, razen silnega mraza, ki je divjal tiste dni v gorah. Plezalca sta plezala okoli 8 ur in rabila številne kline za varovanje. Poleti je smer ocenjena s III.

Severna stena Ojstrice. Ciril Debeljak in Stanko Kokošinek 29. II. 1949. Plezalca sta uporabila isti vstop kakor leto dni poprej v Tschadovi smeri, le da sta v drugi polovici izstopila v novi varianti. Značilnosti za novo smer

so tiste kakor za Tschadovo zimsko smer: izredno dolga in strma snežišča z ledenimi skoki.

Južni raz Skute. Rado Kočevar in Aleksander Blažina 31. I. 1949. Vremenske in snežne razmere izredno ugodne.

Severna stena Vršičev. Ciril Debeljak in Vinter Tanja 31. XI. 1949. (Stene Vršičev so podaljšek stene Dedca) Smer se giblje v poletni smeri: Debeljak—Šarlah.

1950

Južni greben Skute (Streža). Kočevar Rado in Pajer Danica 16. III. 1950. Spodnji del smeri so preplezali že leto dni poprej mladi ljubljanski alpinisti Škerlj, Kilar, Levstik in Muk, vendar so na polovici izstopili.

Severna stena Velikega Vrha nad Robanovim kotom. Ciril Debeljak, Olga Kekec in Silva Urh 1. IV. 1950. Smer se giblje desno od znane Herletove smeri iz leta 1939. Tura je bila izredno težavna zaradi slabih vremenških in snežnih razmer.

Severna stena Poljskih Devic nad Robanovim kotom. Ciril Debeljak in Silva Urh. Smer se približno sklada s poletno smerjo Kočevar—Zupet iz leta 1948. Tudi tu sta plezalca imela težko delo zaradi slabih snežnih razmer. 16. III. 1950.

Istega leta so kile preplezane tudi tri smeri v severni steni **Vršičev nad Korošico**, ki pa so manjšega pomena.

Severna stena Kočne. France Vavpotič, Marjan Perko in Rado Kočevar 12. januarja 1950. — Smer poteka v vpadnici sedla med obema glavnima vrhovoma Kočne po strmih snežiščih. Zele težaven je bil previsen prag v spodnjem delu stene. Tudi hud mraz je turo zelo otežkočil. Plezalci so nato sestopili po težavni jugozapadni steni direktno k Suhadolniku.

Severna stena Dedca je bila v tej zimi prvič preplezana in sicer obe smeri, leva in desna. Slavko Preložnik, Lucijan Krivec in Berislav Popović, meseca februarja in marca.

Dodatek

(poslal Adolf Čebulj, AO Kamnik)

Kamniške Alpe

Varianta v jugovzhodnem razu Kalške gore (levo od smeri Režek-Modec). Štupar Albert, Šimnovec Milan, Čebular Lojze, 26. junija 1949. (IV.)

Vzhodna stena Brane (desno od smeri Kemperle-Benkovič). Štupar Albert, Šimnovec Milan, Čebular Alojz, 24. julija 1949 (mestoma V).

Vzhodna stena Brane (direktna grapa levo od stebra) Lampič Leon, Čebulj Adolf. 21. avgusta 1949. (IV.)

Zapadna stena Brane. Čebulj Adolf, Janko Uroš, Jutršek Mirko 1. septembra 1949. (IV.)

Dne 1. maja so plezalci Čebulj, Hrovat, Habjan in Belc vstopili v zapadno steno Planjave (vstop levo od vstopa v smer Kemperle-Stopar na markantnem snežnem jeziku, ki sega visoko v steno do gladkega trebuha) in prišli približno do višine izstopa iz Brinškovega kamina, ko so se morali zaradi nenadnega vremenskega preobrata vrniti.

Dne 20. maja pa so ponovno vstopili Čebulj, Bregar, Mulej, Belc in Humar ter izpeljali smer do vrha stene.

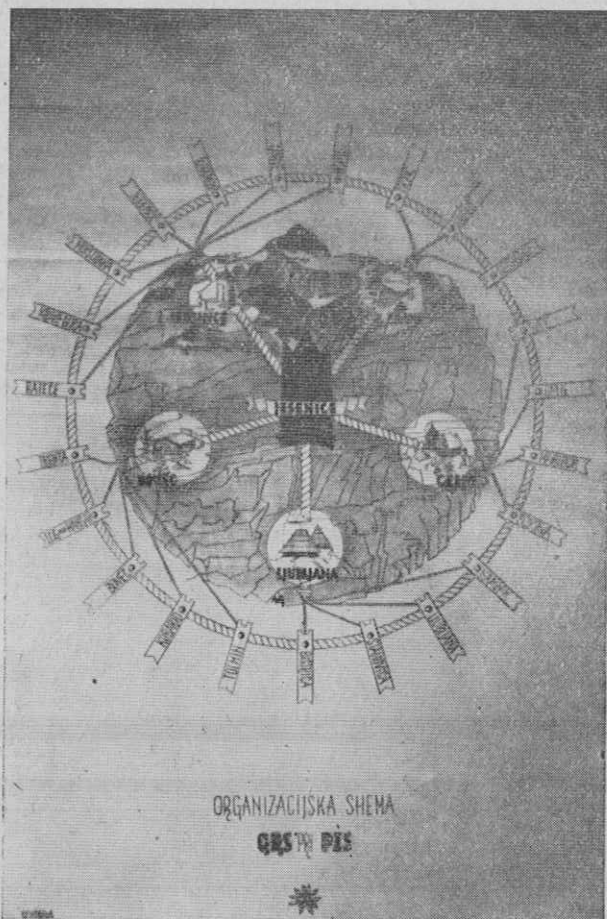
V spodnjem delu stene poteka smer levo od poletne smeri Kemperle-Stopar do prečke, ki pelje do Maričkine plošče, od tu desno na značilno snežišče nad Brinškovim kaminom, odkoder naravnost navzgor do severozapadnega grebena.

Razen prve tretjine, kjer moraš obiti nekakšen trebuh, stena ni težavna in se da preplezati v 4 urah.

Organizacijska shema GRS pri PZS.

Baza Celje je bila
spomladi l. 1951 uki-
njena.

Z organizacijo
Gorske reševalne
službe pri Planinski
zvezi Slovenije, ki jo
shematično prikazuje
slika, se po osvobo-

ditvi trudi vrsta naših alpinistov in planinskih društev. Upravičen je bil sklep, da bodi centrala reševalne službe na Jesenicah, ker se je tam zbralo največ aktivnih reševalcev in ker je kraj sam v bližini našega največjega gorstva.

GRS se je organizacijsko utrjevala na pomladanskih in jesenskih zborih, od katerih je nekateri prav lepo uspel v vsakem pogledu. Zadnji tak zbor je bil 13. in 14. oktobra t. l. v Krnici. Poročilo o delu tega zbora bomo prinesli v prihodnji številki ob enem z običajnim letnim poročilom, ki ga bo napisal načelnik centrale GRS Uroš Zupančič. Njemu je PZS zaupala vodstvo in izpopolnitev te važne institucije, saj jo vodi vso povojno dobo. Lani je GRS navezala stike z avstrijskimi reševalci, ki so najboljši v Evropi. Seveda se tam razvija reševalna služba v drugačnih razmerah: imajo na razpolago prvovrstno tehnično opremo in vrsto profesionalcev. Pri nas pa se je dalj časa v nemala debata, kdo vse spada ali ne spada k GRS. Pri tem so nekateri krčili vrste, drugi pa so na široko odpirali vrata. Letos smo bili priča tudi polemiki, ki pa ni rodila nobenih sadov. Pri vsem tem drži eno: dolžnost vodstva GRS in PZS je, utrditi za vsako ceno organizacijsko, še bolj pa tehnično našo reševalno službo. To terja od nas čast in humani čut.

Pretekle dni je Planinska zveza Slovenije slavila pomembne delovne uspehe.

Prve dni septembra je Planinsko društvo **Celje** izročilo, svojemu namenu obnovljeno Mozirsko kočo na Golteh. Po soglasnem mnenju udeležencev slavlja je nova postojanka lepše in bolje urejena od one, ki je na istem kraju pred letom pogorela. Obnova v tako kratkem razdobju go-

planinski dom na planini Roma pod Smrekovcem. Tu so še pred prvo svetovno vojno oglarili italijanski delavci. Pokrajina jim je bila tako všeč, da so jo krstili po svojem glavnem mestu Rimu; ime je ostalo. Dne 3. septembra 1933 je bila tu odprta koč, ki jo je postavila Šaleška podružnica v Šoštanj, toda med okupacijo je bila uničena. Smrekovec leži med Raduho (2062 m) in Uršljo goro (1696 m).

Tako si Jeseničani zamišljajo osrednjo planinsko postojanko na Vrščicu.

vori o izrednem prizadevanju Celjanov.

Sredi meseca septembra je Planinsko društvo **Tržič** odprlo eno naših največjih in najlepših postojank Dom pod Storžičem. Planinsko društvo **Nova Gorica** pa je sklicalo zbor planincev na Krnu, združen z otvoritvijo lepega zavetišča tik pod vrhom.

V nedeljo 30. septembra je razmeroma mlado, ali tembolj podjetno PD v **Žerjavu** v Mežiški dolini odprlo svojo novo postojanko na Smrekovcu; z njo so dobili mežiški rudarji svoj

Najlepše je viden iz Šoštanja in Velenja, od koder drži pot skozi Šentflorjansko dolino mimo Belih vod (1044 m).

Pri delu so se posebno odlikovali tov. Vodovnik, po čigar zamislih so postavili na Roma planini venecianko domače konstrukcije. Tov. Sušelj ima zasluge, da je zagorela na postojanki elektrika, Kompan in drugi pa so se zagrizli v lesno konstrukcijo doma.

7. oktobra so odprli pod stenami Razorja in Pihavca v višini 2052 m, **Radovljiški dom** pri Križkih jezerih,

trenutno najvišjo in najpomembnejšo planinsko gradnjo. Dom je z velikimi napori in žrtvami zgradilo Planinsko društvo v Radovljici. Vsak kos opeke, vsak žebelj za to stavbo je došel na hrbtu nosačev iz 1400 m niže ležeče doline Trente.

Svojemu namenu so izročili planinci še naslednje postojanke: kočo na **Križki gori**, Dom na **Šmohorju**, kočo na **Javorniku** nad Idrijo in kočo na **Boču**. Velik uspeh so dosegli planinci iz Zagorja, ki bodo še letos odprli kočo na **Senovem**, dogradili pa so že kočo na **Čemšeniški planini**.

Planince bo gotovo zanimalo, da sta v obnovi dobro znani Dom v **Logarski dolini** in **Valvazorjev dom** pod Stolom. Zadnji čas je bil, da odpremo turizmu in planinstvu biser, Logarsko dolino v naših Alpah.

Poleg gradnje in obnove domov in koč posveča Planinska zveza Slovenije veliko pozornost ureditvi in opremlitvi planinskih zavetišč v gorskih kmetijah, gozdarskih kočah in podobno. Tako je bilo letos odprto zavetišče pri **Heleni nad Mežico**, na **Pesku** (Pohorje), pri **Mrzlem studencu** na Pokljuki itd.

Večjih planinskih gradbišč je bilo letos 31. Dela se večinoma bližajo h koncu. Gradnje v gorah so spričo kratke gradbene sezone in ostrih zim vedno tvegane, zato jih skušamo pospešiti, kar se da. Planinsko društvo **Domžale** je zgradilo letos prvo tovarno vzpenjačo na Veliko planino, kar je znatno pospešilo in pocenilo gradnjo novega doma.

Omenjeni uspehi ponovno kažejo prizadevnost naše najmočnejše športne organizacije, požrtvovalnost planinskih društev, ki s prostovoljnim delom in skromnimi sredstvi grade

materialno osnovo za bodoči razvoj planinstva v Sloveniji.

»V imenu planincev, zbranih tu pred Erjavčevo kočo, vas pozdravljam in s tem otvarjam telefonsko zvezo Vršiča s širnim svetom«. S temi besedami je predsednik Planinske zveze Slovenije Fedor Košir odprl najvišjo telefonsko postajo v naši državi. Telefon bo služil za hitro obveščanje Gorske reševalne službe, obenem pa je namenjen obiskovalcem. Gorniki so se dobro zavedali velikega pomena nove pridobitve, saj so 11 km dolgo telefonsko napeljavo postavili v kratkem času s prostovoljnim delom.

Poldrugo uro za tem je bila slovesnost pri **Tičarjevem domu**, kjer so proslavili 40-letnico planinske postojanke. Načelnik Gorske reševalne službe Uroš Zupančič je orisal borbo slovenskih planincev, ki so se z Aljažem, Kocbekom, Kadilnikom, dr. Tomiškom in dr. Tičarjem na čelu postavili v bran navalu germanstva in dvigali narodno zavest.

Zatem so navzoči prisostvovali slovesnemu dogodku, v katerega jih je uvedel vodja markacijskega odseka **Jesenškega** planinskega društva Anton Blažej. Planinsko društvo na Jesenicah se je že pred leti začelo baviti z načrtom gradnje nove poti pod Mojstrovko. Z njo bi se nekoliko skrajšala pot na kočo pod Špičko in Jalovec, izognili bi se ovinku in izgubi višine. S te lepe razgledne poti se bodo planinci lahko povzpeli na Mojstrovko po lepih serpentinah. Gradnjo poti sta narekovala tudi dostop do koče pod Špičko in na Jalovec. Tov. Blažej je odprl novo planinsko pot in navzoče povabil na sprehod po njej.

IZ SOSEDNIH REPUBLIK

Na povabilo avstrijskega »Alpenvereina« se je mudilo osem izkušenih hrvatskih alpinistov 14 dni v avstrijskih Alpah v pogorju Glockner in Schober. Skupino na Veliki Klek je vodil Stjepan Žulic.

Vseh osem alpinistov je bilo iz Zagreba. Iz Gradca so odpotovali čez Linz in Heiligenblut do podnožja

Velikega Kleka. Na vrh so se napotili 30. avgusta. Šli so od Hoffmannshütte (2438 m) čez 10 km dolgi ledenik Pasterza, gornji Hoffmannov ledenik in Adlersruhe (3454 m) ter Mallega Kleka na vrh Velikega Kleka (3798 m). Med napornim vzponom je bilo vreme ugodno.

Posnetek s kongresa Mednarodne zveze planinskih združenj (UIAA) leta 1951 na Bledu.

Od leve proti desni stoje: Maurice Trottet (Bureau permanent — stalni sedež), prof. Dodero (Francija), dr. Ugo Valepiana (Italija), Fedor Košir (predsednik Planinske zveze Slovenije), dr. Evgen Robert (Bureau permanent), dr. ing. France Avčin (podpredsednik Planinske zveze Slovenije in predsednik Odbora za pripravo kongresa), Mathias Jenni (Švica), Egmond d'Arcis (Švica, predsednik UIAA).

Kongres UIAA na Bledu, nedvomno ene od najbolj uglednih športnih organizacij na svetu sploh, je bil gotovo najvažnejši dogodek v razvoju naše planinske organizacije. PZS je prejela vrsto zahvalnih pisem od inozemskih udeležencev. Vsa poudarjajo prehibno organizacijo, pomemben program in prisrčno gostoljubnost, s katero je zastopnike inozemskih združenj počastila Planinska zveza Slovenije. O odmevih v inozemskih planinskih revijah še ne moremo poročati, ker revije v uredništvo še niso prišle. Eden od najbolj marljivih organizatorjev kongresa UIAA Jože Pogačnik, načelnik gospodarske komisije PZS, je 7. oktobra t.l. tragično preminul na poti proti Radovljiškemu domu Križkih Podih. Z njim smo izgubili mladega, strokovno razgledanega, vztrajnega planinskega delavca (Osmrtnico prinesemo v prihodnji številki).

Hrvatski planinci so se vračali v dveh smereh. Prva je držala čez Hoffmannov ledenik in Pasterzo do Hoffmannove koče, druga pa čez ledenik pod Velikim Klekom in Teufelskamp (3511 m) v Tauernhaus. V Oberwalderjevi koči (2973 m) sta se obe skupini sestali. Iz te planinske koče sta se vzpeli na Johannesberg (3407 m), Teufelskamp (3611 m), Glockerin (3419 m), Romariswand (3511 m), Grosses Wiesbachhorn (3564 m) in še nekatere druge vrhove.

Na **Bjelašnici**, sredi slikovitih bosanskih planin so zgradili letos novo poslopje vremenske opazovalnice. Potreba po takšnih opazovalnicah je nastala konec prejšnjega stoletja, ko so vremenslovci dognali, da sta nastanek in razvoj vremena odvisna od dogajanj v višjih zračnih plasteh.

Leta 1893 je bila zgrajena Brocke-nova opazovalnica v višini 1142 m, leta 1900 opazovalnica na Zugspitze (2964 m), leta 1904 na Monte Rosi (4560 m) in nekako ob istem času na Sonnblicku (3150 m). Zdaj je samo v Evropi že 15 višinskih vremenskih opazovalnic.

Uprava hidrometereološke službe Bosne in Hercegovine se je dobro zavedala velike važnosti takšne opazovalnice. Ob uvidevnosti in izdatni pomoči ljudske oblasti je zgradila v pičlih dveh letih novo krasno poslopje opazovalnice, eno najlepših v Evropi. Poslopje stoji na istem kraju, kjer je bilo zgrajeno leta 1876 staro poslopje, ki ga je okupator leta 1942 do tal porušil, v njem je osem lepih sob s popolno opazovalnico vseh meteoroloških elementov.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Zmagovalec Mont Blanca, je naslov romanu, ki ga je spisal Holandec A. den Doolaard. Švicarski glas pravi o njem, da premalo spoštuje zgodovinsko resnico. Doolaard je znanim dejstvom iz življenja Jakoba Balmata in dr. Paccarda pridodal mnogo romantičnih in naturalističnih primesi, ki po mnenju švicarskega kritika pačijo obraza obeh pogumnih mož.

»Reise-Handbuch für Touristik und Fremdenverkehr«

(Založba Österreichische Bergsteiger-Zeitung, Wien, 648 strani)

Znani avstrijski časopis ÖBZ nam je poslal v oceno zadnjo izdajo (1951) svojega obsežnega turističnega in tujskoprometnega vodiča. V pregledni obliki, opirajoč se na Freytagovo turistično karto, so naštetje s potrebnimi podatki vse planinske koče in zavetišča Severnih, Centralnih in Južnih Vzhodnih Alp. Podrobno je obdelana Avstrija kot turistična in alpinistična dežela zlasti glede na počitniška potovanja in številne dobro urejene prometne možnosti. Nato sledi v glavnih črtah isto za sosednje švicarske Alpe, Predalpe in Jura, za skupino Mont Blanca in celo za Pi-

reneje. Južna Tirolska, ki leži v Italiji, a je v svojem severnem delu nemška, uživa zato posebno pozornost, medtem ko o dejstvu, da je južna Koroška bistveno slovenska, seveda ne zasledimo besede!

Naše gore: Vzhodne Julijske Alpe, Karavanke, Savinjske Alpe, Pohorje in predalpska pogorja Slovenije so opisana vestno, slovenska imena, dasi ne povsem točna (to je mogoče naša krivda), so povsod na prvem mestu, naslednja nemška pa spominjajo na literaturo in čase izpred prve vojne. Dolžnost PZS bi bila, za izdajo 1952 popraviti napake in izpopolniti pregled na današnje stanje.

Številne lepe ilustracije vrednost dela še podčrtavajo in ga dvigajo nad nivo običajnih tujskoprometnih reklamnih publikacij.

V dodatku »Wissenswertes für Wanderer und Bergsteiger« je kratko, toda dobro obravnavana plezalna tehnika v kopni skali, v snegu in ledu, orientacija in oprema, vremenslovje, zaščiteni flora in prva pomoč pri nesrečah v gorah. Poglavlje o vrveh je pa močno potrebno modernizacije, saj nesreče zaradi pretrganih tudi novih konopljenih vrvi ob vse večjih današ-

njih padcih vsepovsod rastejo v vznemirajočem ritmu.

RHTF je odlična publikacija, ki jo priporočamo vsakomur, kdor kot turist ali planinec potuje po Avstriji in sosednjih alpskih deželah.

A. F.

R. L. C. Irving:

The Romance of Mountaineering

(Založba J. M. Deut and Sons Ltd,
London 1935, 331 strani)

Gornje Irvingovo delo je izšlo sicer že pred 15 leti, toda pri nas ga še nismo opazili v tisti meri, ki mu pritiče. Potrebno je, da »Planinski Vestnik« to nepozornost popravi vsaj sedaj, saj gre za klasično delo svoje vrste, ki je bilo prevedeno v celo vrsto svetovnih jezikov.

Irving skuša pregledati celotno zgodovino zavzemanja gora po človeku tako s fizične kot z etične strani. Alpinizem mu je šport, toda po njegovi definiciji sporta, ki ne priznava tekmovanja, premagovanje fizičnih ovir z zavestnim naporom mišic, kar tvori bistveni element uživanja, veselja! Vsi moderni sporti pa trpe zaradi reklame in kažejo zato bolne izrastke. Alpinizem ni izjema in zato so potrebne periodične revizije, ki naj ločijo bistvene vrednote od vsega profanega, kupljivega, in naj obenem zajamejo tehnični razvoj. Tako revizijo je Irving opravil s strastno iskrenostjo, pa tudi suvereno, saj korenini v klasični dobi, a še danes redno spremlja vsa moderna stremjenja v alpinizmu.

Prikazuje, kako je človek odkril močne čare v skali in snegu, ki sta ga toliko stoletij le odbijala in plašila.

Prvi odstavek obravnava klasično dobo, vse v luči avtorjevega nadrobnega poznavanja vzponov. V drugem odstavku najdemo avtorjeva glavna gledišča, zrela stališča, zlasti do mehanizacije plezanja in do kulta nevarnosti. Na straneh 130—135 citira celo vzpon po severni steni Škrlatice in preko Ladje v Triglavski steni, kjer mu številni klini, žive lestvice in zmešnjava vrvi (izpod peresa M. Debeljakove) služijo kot posnemanja nevreden primer mehaniziranega plezanja, dasi so ti podvigi kaj nezna-

v primeri s kako severno steno Velike Zinne itd.

Zaključni tretji del »Večna mladost« pa kaže pot bodočim generacijam, da jih obvaruje pred degeneracijo in pred zlorabami v alpinizmu, pred pojavi, ki jih danes srečujemo že tudi pri nas med mladino, ki svojo plezalsko »kariero« začneja pri šesti težavnostni stopnji v plezalni šoli mesto s prvo stopnjo na planinskih popotovanjih, pa se po izčrpanem domačem ekstremnem repertoarju izgubi iz planinske arene. V primeru dokončne degeneracije evropskega alpinizma stavlja Irving svoje nade v še neizčrpane tvorne sile Amerike: Amerikanci še premorejo otroško zanesenost in znajo biti veliki misijonarji. Mnogo citira Kugyja »The Great Old Man of the Julian Alps«, zlasti v zadnjih poglavjih: Planinarjenje izven sezone in Samotarški alpinizem.

Knjigo poživlja 41 krasnih slik s kongenialnimi napisi.

Nemogoče je zajeti vse pestro bogastvo in globoko kulturo tega Irvingovega dela v nekaj stavkih. Umeten bi bil prevod, toda prevajalec ne bo imel lahkega dela.

A. F.

POVOJNA NEMŠKA ALPINISTIČNA LITERATURA

Po vojni je bil v premagani in okupirani Nemčiji knjižni trg prazen in posebej še planinska knjiga velika redkost. Vendar je zdaj kulturna kriza — kakor to dobo radi imenujejo — premagana.

Pred vojno so obstajale v Nemčiji štiri planinske založbe in to Gesellschaft alpiner Bücherfreunde, Bergverlag Rudolf Rother in Bruckmann Verlag, vse tri v Münchenu, kakor tudi Union Deutscher Verlagsanstalt v Berlinu. Nekaj planinskih knjig je izšlo pri raznih drugih založbah (Knorr Com. Hirt v Münchenu, Brockhaus v Leipzigu itd.). Po vojni pa Gesellschaft alpiner Bücherfreunde in Union nista obnovili svojega delovanja. Bergverlag pa je šele 1949. leta ponovno stopil v ospredje z vodiči in priručniki. Edino založba Bruckmann je nemoteno nadaljevala svoje delo. Od novo ustanovljenih založb po vojni, ki se pečajo samo s planinsko knjigo, je Alpine Verlag

Fritz Schmitt v Münchenu. Na te našete založbe so vezane tudi planinske revije in časopisi: pri Alpine Verlag izhajajo »Die Mitteilungen«, pri Bruckmannu »Der Bergsteiger«, v Bergverlagu »Der Winter« in »Der Bergkamerad«.

Predvsem moramo omeniti čudovito ilustrirano delo J. J. Schätza »Die Wunder der Alpen« (Bruckmann), dalje »Bezwinger der Titanen« in »Im Kampfe um die Berge der Welt«, deli, ki ju je napisal H. A. Förster (založba Volk, Leipzig).

Malo knjig opisuje zaokroženo pokrajino ali samo eno goro. Taka je Schönerjeva »Zwei tausend Meter Fels« (Watzmann) (2. naklada, založba das Berglandbuch, Salzburg). Slikovno zanimivi knjigi sta Schätzovi »Goldenes Buch von Oberammergau« in »Bayerisches Alpenland« (oboje pri Bruckmannu). Steinmaurjeva knjiga »Der weisse Berg« (3. naklada, Bruckmann) daje celotno zaokroženo sliko najvišje gore Evrope. Vrhunske storitve ekstremnih plezalcev vsebuje knjiga »Wir und die Berge« (Alpine Verlag). Heckmair je znani nemški plezalec, ki je naskakoval velike stene Zapadnih Alp in je svoja doživetja opisal v »Die drei letzten Probleme der Alpen« (Bruckmann). Od starejših planinskih knjig je 1949 leta izšla 14. naklada »Führerlose Gipfelfahrten« (Nymphenburgerverlag). V Salzburgu (Berglandbuch) je izšla Dabelsteinova knjiga »Wände und Grate«.

Dobrih planinskih romanov in novel še vedno primanjkuje. Zanimive so Schmittove »Bergnovellen« (samozaložba), nadalje Gegenfurtnerjeva knjiga »Einsam vom Berg«, Alpine Verlag.

V novi izdaji je izšel Haenselov roman o prvem vzponu na Matterhorn »Kampf ums Matterhorn«. Lächler pa je izdal knjigo »Zwischen Himmel und Tal« (založba Pflaum). V isti založbi sta izšli knjigi o gorski fauni, Rambertov »Das Murmeltier« in F. Schmittove »Begegnungen mit Bergtieren«; ista avtorja sta izdala tudi knjižico »Bergblumen«. F. Schmitt se nam končno predstavlja tudi kot nadarjen lirik z delom »Unterwegs«.

Smučarje bo zanimala knjiga, ki navdušuje posebno smučarke pod naslovom »Christl erzählt«, ki jo je spisala Christl C. Borchner (Bergverlag). V isti založbi izhajajo vodiči in priročniki s priloženim preglednim smučarskim parkom v merilu 1:50.000. N. pr. Zallerjev »Berchtsgadner Alpen« in »Allgauer Alpen« dalje Zebhauserjev plezalni priročnik skozi bavarska predgorja in vodič skozi Wetterstein v dveh zvezkih.

Za Gorsko reševalno službo je pisal odličen priročnik »Rettung aus Bergnot«, strokovnjak Dr. Fritz Rometsch (Alpine Verlag).

Založba Pflaum je ponatisnila znano delo Lea Maduschke »Junger Mensch im Gebirge«. Zelo čitano je tudi Hoeckovo delo »Mit Schuh und Ski« (Nymphenburgerverlag). Znano je tudi delo Karla Luthra »Pulvrige Geschichten« (Stuttgart). Avtor te knjige je znana osebnost, pionir smučarstva v Nemčiji. Günter Meer-gans pa pripoveduje v »Viermal deutscher Skimeister« (Bergverlag) o svojih uspehih in tekmovanjih.

O vrhunskih storitvah piše Hans Pfann v knjigi »Aus meinen Berg-leben« (Stuttgart). Eden najbolj znanih zimskih opisov so Brunhuberjeve »Wände im Winter«. V Bergverlagu sta izšli tudi dve luksuzno opremljeni izdaji planinskih fotografij. Fritz Schmitt opisuje v knjigi »Der Kederbacher« (Bergverlag) življenje in delo tega ramsauškega vodnika. Ilustrirani dnevnik »Zwischen Kantsch und Tibet« (E. Grob, H. Paidar in L. Schma-derer) vodi bralca v Himalajo. Dokumentarna knjiga je Bauerjev vojni dnevnik »Kaukasisches Abenteuer«, ki pripoveduje o nemškem vdoru in o vzponih na Kavkazu.

Problem gora in mladine se obravnava v Lovenovi knjigi »Rufs der Höhen« (Christophorus Verlag) in Paulijevi »Jugend am Berg« (Bergverlag). Tudi Luis Trenker je v novi izdaji zastopan z znano knjigo »Meine Berge«. F. Nieberich v knjigi »Das Klettern im Fels« (Bergverlag), in v »Richtiges Bergsteigen« in Otto Eiden-shinke pa opisujeta plezalno tehniko. Izšla je nova izdaja Maduschkov »Neuzeitliche Felstechnik«.

Ivo Lukanc

Himalaja 1939-1946 je nadaljevanje himalajske kronike, ki jo že dalj časa piše Marcel Kurz. V tem sestavku omenja v uvodu povojne težave himalajskih ekspedicij, med katerimi stoji na prvem mestu draginja, saj je v Indiji po vojni dvakrat dražje vse od letal do sherpajev in nosačev. Nato poroča o Grobovi ekspediciji v Sikkim l. 1939, o švicarski ekspediciji v Garhval l. 1939 in o poljski istega leta v isto krajino. Poljaki so v desetletju pred drugo svetovno vojno preizkušali svoje alpiniste v Andah (1934, 1937), na Kavkazu (1935), na Spitzbergih (1934, 1936, 1938), na Grönlandiji (1937) in v Ruvenzori (1939). V Himalaji so si izbrali Vzhodni Nanda Devi, ki so ga raziskovali že Tilman, Odell, Longstaff in Brocherel, vrha pa niso dosegli. Ekspedicijo je vodil Adam Karpinski. Dosegli so 7434 m po težkem boju z viharji, novim snegom in plazovi. Pri naskoku na vzhodni vrh Tirsuli (7075 m) je v višini 6190 m plaz presenetil dva Poljaka in štiri domačine ter jih pobral s šotorom vred. Marcel Kurz obravnava tudi slovito nemško ekspedicijo v Nanga Parbat l. 1939, v kateri zaradi druge svetovne vojne tudi nemške revije niso mogle ničesar poročati. Ekspedicijo je vodil inženir Aufschnaiter, ki je obvladal hindustanski jezik; nemška ekspedicija je zato odklonila predlaganega angleškega zveznega oficirja. Na Nanga Parbat so 1. junija krenili iz Diamirja, iz zapada, kjer je že l. 1895 poizkušal Mummery iz taborišča v višini 5500. Nemški alpinisti se niso odločili za Mummeryjevo pot, ker se jim je zdela preveč plazovita. Dosegli so višino 6000 m, nakar so se vrnili v bazo v višini 4000 m, precej zdelani. Šele po devetih dneh slede novi naskoki. Ko so potem iskali dovoljenje za vzpon na Rakaposhi (7790 m), so domačini oplenili taborišče pod Diamirjem. Šele 19. julija so organizirali nov pohod. Toda dva bothia (domači hribovci, a slabši od sherpa) sta se uprla zaradi snežnih in kamenitih plazov. Harrer in Chicken sta pri tem poizkusu dosegla 6100 m in bivakirala brez toplih okrepčil, ker

sta v spodnjem taborišču pozabila vžigalice. Brez posebnih uspehov se je ekspedicija zadrževala v Indiji do 3. septembra, ko so Nemce v Karachi zaprli in internirali v Ahmednagarju. V treh mesecih je dosegla komaj višino, ki jo je tu imel že l. 1895 Mummery. Pri vsej ekspediciji je najzanimivejši epilog, ki se še ni končal in ki o njem večkrat pišejo nemške alpinistične revije: Aufschnaiter in Harrer sta po poldrugoletnem potovanju prispela v Lhaso ter se med potjo tako potibetanila, da jima niso delali nobenih težav, dokler se nista dala spoznati. Toda tudi potem sta s svojo trmo dosegla, da so jima dovolili bivanje v Tibetu. Aufschnaiter se je zaposlil pri vodnih napravah, Harrer pa je vrtnaril, učil jezike, igral tenis in trgoval. Slišali pa smo tudi, da se je ta idilični epilog zmedel zaradi novih vojnih viharjev, ki niso prizanesli niti državi Dalai-Lame. »Bergsteiger« 1951, številka 5 javlja: »Tibet je moja druga domovina, piše svojcem Heinrich Harrer, tehnični svetovalec Dalai-Lame.« Harrer je Dalai-Lamo spremljal tudi na begu pred kitajsko rdečo armado. Za Harrerja, nekdanjega olimpijskega tekmovalca, zmagovalca severne stene Eigerja, se stalno zanima nemški in avstrijski tisk.

Nov prelet Himalaje. Prvič so letela preko Himalaje letala Houstonove ekspedicije. To je bilo l. 1933. L. 1942 pa se je brez vsake priprave in brez dovoljenja podal na himalajski let amerikanski polkovnik Scott. Obletel je najprej Kanč, nato Makalu, Čomolhari in Badrinath, preletel Lhotze in iz bližine fotografiral Everest s tipičnim oblakom. Ob Everestu je odprl linico, da bi vdihnil zrak najvišje gore na svetu. Samo za trenutek in že je padlo živo srebro na —22° C. Strojnice niso več funkcionirale. Nato je preletel tibetansko mejo v smeri Kuen-Luna ter se dvignil na višino 11.300 m, nakar se je začel vračati proti letališču Kuč Bihar. Ves polet je trajal 5 ur.

O švicarski himalajski ekspediciji l. 1949 obširno poroča v Berge der Welt 5 zv. dr. Wyss-Dunant. Izčrpno

opisuje favno in floro, razgledovanje po Kanču, vzpon na Pyramid Peak (7123 m), Tang Kongma Peak (cca. 7123 m), poizkus vzpona na Dzanye Peak (cca. 6600 m) in vrnitev v Dardžiling. Posebno natančna so fiziološka opazovanja na Evropecih in na domačinih, ki so privajeni na višino 4000 m. Po rezultatih opazovanja pulza bo mogoče bolje izbrati himalajske naveze, če bodo za ekspedicijo bivale 4 do 5 dni v Capanna Regina Margherita na Monte Rosa ali v Cabane Vallo. Tu bodo zdravniki lahko ugotovili, kdaj se pri kom spremeni pulz in kako se prilagaja.

Domačine (sherpa), ki žive stalno v višini 4000 m, je pred prehudim izkoriščanjem zavaroval poseben zakon »Undertaking to pay compensation«. Določa odškodnino, posmrtnino in invalidnino. Če se smrtno ponesreči poročen sherpa, mora ekspedicija plačati 500 rupij; za izgubo vida se plača 400 rupij, za izgubo prsta 5 do 10 rupij. Zaradi tega zakona morajo biti vsi domači udeleženci zdravniško preiskani.

Sedma angleška ekspedicija na Mt. Everest. Angleško geografsko društvo in Alpine Club pripravljata ekspedicijo, ki bo naskočila najvišjo goro na svetu z jugozapada. Mallory je l. 1921 pri razgledovanju odkril najbrže pravo pot na vrh in sicer preko ledenika Vzhodni Rongbuk. Zaradi političnih težav je bilo doslej težko priti v bližino gore z južne strani, ker Nepal ni dovoljeval. Dostop v Nepal so imeli samo povabljeni gostje, a to samo do prestolnega mesta Katamande. Zato so doslej vse ekspedicije h gori pristopale s severa, kar pa je dolga in naporna pot. Ta pride sicer prav, ker se ljudje v šestih tednih privadijo podnebjju. Težava je v tem, ker je težko priti do naskoka v pravem času. Nekateri mislijo, da je najbolje pozimi ali jeseni, vendar se doslej še nobena ekspedicija ni okoristila z izkušnjami polarnih raziskovalcev.

Nova ekspedicija bo mislila na to, posebno pri obleki in prehrani. Njihova naloga bo raziskati jugozapadno stran, predvsem kotlino Kum, ki je še popolnoma nepreiskana, celo avionskih posnetkov se doslej ni posrečilo dobiti. Sodijo, da bo pot preko

te kotline trajal kar tri tedne, a to bo šele začetek težav.

Sovjetska kritika v letnem poročilu za l. 1948 očita zapadnemu alpinizmu predvsem trgovski duh, ki se očituje v številnih inseratih po alpinističnih revijah, po reklami, lov za rekordi itd. Veliko število nesreč bi se dalo zmanjšati s preventivnimi ukrepi: s kontrolo opreme, predpisovanjem tur, izpiti itd. Švicarji na to kritiko ne odgovarjajo, čeprav jo je napisal sovjetski avtor skoro samo ob švicarski reviji »Die Alpen«.

Francoska gorska reševalna služba je v letu 1950 zabeležila 88 smrtnih nesreč. Največ mrtvih je bilo na področju sekcije v Grenoblu (71), pri čemer pa je všteta letalska nesreča 14. novembra 1950. Smučarske smrtne nesreče pri tem niso vštete.

Novo francosko ekspedicijo v Himalajo je organizirala in sestavila lyonska sekcija C. A. F. Vodja ekspedicije je Roger Duplat, člani pa Barbezat, Dubost, Gendre, Gevril, Vignes, dr. Payan in dr. Languépin. Name-nili so se v Garhval, da izvedejo drugi vzpon na Kamet (7755 m) in Nanda Devi (7816 m), ki je dolga leta »brnil višinski rekord« vse do leta 1950.

Angelo Dibona je pisal svojo vodniško avtobiografijo do l. 1930. V junijski številki »Berge und Heimat« beremo njegov članek »Življenje gornika«. Rodil se je l. 1879 v Cortini in postal vodja znamenite gorniške četvorice, v kateri so bili še Rizzi in Dunajčana Guido in Maks Mayer. Dibona je eden od najbolj znanih dolomitskih vodnikov, ki ima svoje prvenstvene smeri skoro v vseh Alpah od Gesäuse do Dauphinéje. L. 1907 je zapisal prvo prvenstveno turo na Torre Leo v Cadinski skupini. Isto leto je vodil belgijskega kralja Alberta na Punta Fiamme, na Veliko in Malo Zinno. V naslednjih letih je spoznal Dolomite do zadnjega vrha, Bernino, Montblanc, Berner Oberland, angleško plezalno področje (Lake District), Julijske Alpe, Dauphiné itd. Med prvo svetovno vojno je bil v tehničnem oddelku na področju Zapadnih Julijskih Alp. Na vprašanje: »Kaj mislim o novih plezalnih turah?« odgovarja takole: »Meja možnosti se po svetovni vojni do l. 1930 ni mnogo

premaknila. Umetni pripomočki, klini, nihalni manevri, vse to je preveč tvegano in pride le v poštev za tiste, ki plezajo brez vodnika. Pri modernem plezanju bi moral tvegati tudi tisti, ki najame vodnika.«

Drug dolomitski vodnik, 12 let starejši od Dibone, **Bartolo Zagonel**, je letos spomladi umrl, star 83 let. Bil je doma predvsem v Pala skupini, največje njegovo dejanje pa je bila prvenstvena smer v južni steni Marmolate, ki jo je utrl l. 1901 z Bettego in z Miss Beatrice Tomasson.

Guglia di Brenta je gotovo eden od najbolj priljubljenih dolomitskih vrhov. V l. 1950 je bilo v Guglia di Brenta 1450 navez s 3419 plezalci. 73 letni gorski vodnik Franc Wenter iz Tiersa pa se je l. 1950 stodvajsetič povzpel preko Vajoletskih stolpov.

736 gorskih vodnikov šteje Avstrija. Od teh jih je na Tirolskem 435, v Vorarlbergu 120, na Salzburškem 77, na Koroškem 42, na Štajerskem 37, na Zgornjem Avstrijskem 19, na Spodnjem 6.

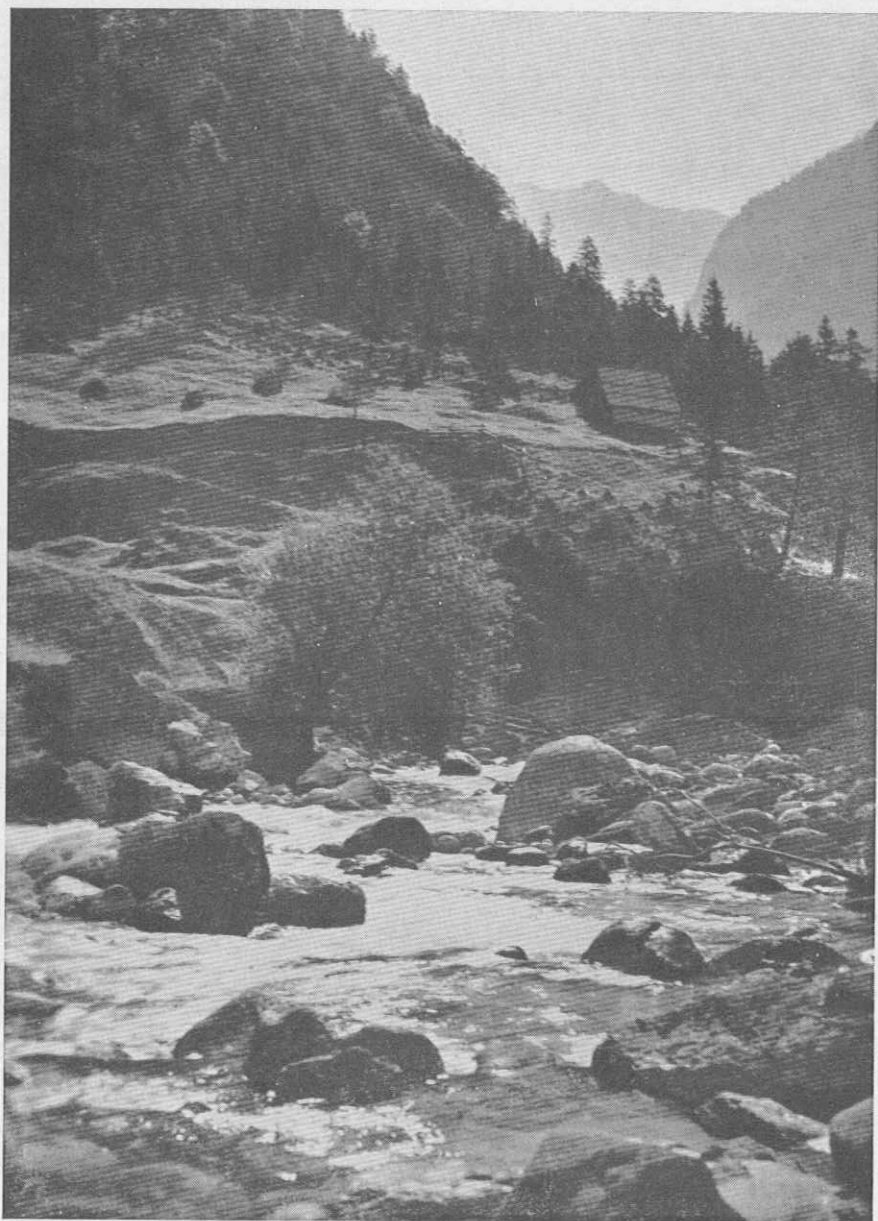
DAV (Deutscher Alpenverein) je takoj po ustanovitvi začel živo delovati v organizaciji mladine, ki jo organizacijsko deli na podmladek od 14. do 18. leta ter na mladince od 18. do 25. leta. Letošnjo spomlad so imeli voditelji mladinskih odsekov v Urfeldu ob Walchensu nekaj seminar z zanimivimi referati in razgovori. Hans Ackermann je trdil n. pr.: »Niti zveza niti sekcija nista podporni ustanovi. Mladina mora sama žrtvovati. Tura, ki si jo priboriš z varčevanjem in skromnimi sredstvi, je več vredna, kakor tura, ki ti kot zrelo jabolko pade v naročje.« Mnogo se je govorilo o športnem alpinizmu, ki po mnenju nemških mladinskih voditeljev sploh ni alpinizem, ker razdira idealno zvezo z gorami in z gorniškimi svetom sploh. Zgornja šesta pač ne more biti edini cilj mlademu gorniku. Če bi vzgajali zgolj plezalce, bomo prišli v poletnem plezanju do iste prikazni, kakršno opazujemo pri smučarjih, ki vozijo samo po dirkališnih progah. Nevarnost profesionalizma pri tem je očitna. Debata na konferenci je bila o teh in podobnih vprašanjih ostra in razburljiva.

40 km spusta brez vzpona namera-vajo omogočiti v Kitzbühelskem »Smuškem cirkusu« z gradnjo novih vzpenjač. Nekaj podobnega snujejo tudi v Arlbergu, kjer je letos samo v Zursu zabeleženo 46.863 nočnin.

Bavarska gorska reševalna služba je od aprila 1950 do marca 1951 na svojem področju zabeležila 56 smrtnih nesreč.

Žična železnica na Matterhorn že dalj časa razburja svetovno alpinistično javnost, ki jo predstavlja UIAA. Pred kratkim je izšel nov apel, ki ga je podpisal Egmond D'Areis, predsednik Mednarodnega komiteja za varstvo Matterhorna. V pozivu pravi, da je zadeva še v rokah italijanskih oblasti, vendar ima pri tem besedo tudi Švica, saj gre za obmejni vrh, torej imetje obeh držav. Dolžnost ljubiteljev narave je, da zbirajo protestne podpise in da finančno podpro akcijo. Na vse članice UIAA so razposlali liste, ki v nemškem, angleškem in francoskem jeziku protestirajo na vso moč proti načrtu za žičnico na Matterhorn in prosijo italijanske in švicarske oblasti, da vse store za obvarovanje Matterhorna, te edinstvene gore na svetu. Italijanska revija Lo Scarpone je po skupščini CAI aprila letošnjega leta pisala, da se bosta CAI in njegov Zvezni svet z vsemi sredstvi uprla tej skrunitvi in da zagotavljata svojo solidarnost z vsemi alpinskimi klubi na svetu. Mesec kasneje pa je pisal katoliški organ Italia, po navadi dobro informiran, »da so se že začela dela za vzpenjačo, ki bo vezala Furggen z vrhom Matterhorna. Če se bo to delo izvršilo, bo Breuil postal najmenitnejša postojanka v Alpah in Val d'Aosta bo iz tega vlekla denar. Tudi vodniki bodo na dobičku, saj se bo število domačih in tujih turistov pomnožilo.«

Zaradi požiganja in rušenja planinskih koč je bil aretiran gozdar Kusswetter iz Ramsaua pri Berchtesgadnu. Njegova lovška manija ga je pripeljala do tega, da je s svojimi podrejenimi načrtno rušil planinska in tujskoprometna oporišča v območju pogorja Hagen, Watzmann, Steiner-nes Meer in drugod. Požigalec je razstrelil celo zidove in temelje, da bi zavrnil obnovo. Vsekakor edinstven primer!

Motiv iz Trente

Foto Ivan Šmigovec

T
VSEM OKRAJNIM MAGAZINOM IN
OKRAJNIM ZVEZAM KMETIJSKIH
ZADRUG TER POTROŠNIŠKIM ZA-
DRUGAM IN OSTALIM MAGAZINOM!

**Irgovsko
podjetje**

z galanterijo na debelo

L J U B L J A N A
SV. PETRA CESTA 1

Vam nudi bogato zalogo raznega galanterijskega in drobnega blaga, kakor: nahrbtnike, aktovke, kovčke, steklenino ter drugo blago, kakor tudi razno pohištvo: stole, omare, itd.

Skladišče za „GALANTERIJO“ Sv. Petra cesta št. 1
Skladišče za „STEKLO“ Javna skladišča, Tyrševa c. 33

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slovenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19

CELJE, Stanetova 9

JESENICE, Cankarjev trg 3

NOVO MESTO, Gl. trg 34

SOLKAN,

Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizkulturene potrebščine
za vse panoge športa